

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Ústav sociálních studií

Šikana učitelů ze strany žáků a studentů

Diplomová práce

Autor: Bc. Karolína Růžičková

Studijní obor: Sociální pedagogika

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Petra Ambrožová, Ph.D.

Oponent práce: doc. PhDr. Václav Bělík, Ph.D.

Hradec Králové

2022

Zadání diplomové práce

Autor: Karolína Růžičková

Studium: P20P0460

Studijní program: N7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Název diplomové práce: Šikana učitelů ze strany žáků a studentů

Název diplomové práce AJ: The bullying of teachers from the side of pupils and students

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce se zabývá problematikou šikany ve školním prostředí, konkrétně se zaměřuje na šikanu učitelů žáky/ studenty. V teoretické části práce charakterizuje cílovou skupinu učitelů a osobnost žáka/ studenta, jejich vzájemný vztah, dále se zabývá šikanou (formy, šikana ve škole). Výzkumná část bude pojata formou dotazníkového šetření zaměřeného na učitele. Cílem diplomové práce je zmapování zkušeností učitelů se šikanou ze strany žáků a studentů.

KOPECKÝ, Kamil a SZOTKOSKI, René. *Kyberšikana a další druhy online agrese zaměřené na učitele*. Olomouc 2018, 128 s., ISBN 978-80-244-5334-7

MARTÍNEK, Zdeněk. *Agrese a agresivita u dětí a mládeže*. Praha 2008, 24 s., ISBN 978-80-86956-29-9

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha 2000, 528 s., ISBN 80-7178-308-0

Garantující pracoviště: Katedra sociální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Petra Ambrožová, Ph.D.

Oponent: doc. PhDr. Václav Bělík, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 13.1.2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou závěrečnou práci vypracovala pod vedením vedoucí závěrečné práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové, dne .....

.....

Karolína Růžičková

Prohlášení

Prohlašuji, že diplomová závěrečná práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/ 2007 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum: .....

Podpis: .....

Poděkování

Děkuji Mgr. et Mgr. Petře Ambrožové, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce, za poskytování cenných rad a za trpělivost.

Anotace

RŮŽIČKOVÁ, Karolína. Šikana učitelů ze strany žáků a studentů. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2022. 96 s. Diplomová práce.

Tato diplomová práce se zabývá problematikou šikany, která se nachází ve školním prostředí, konkrétně se zaměřením na šikanu učitelů žáky/ studenty. Cílem této práce bylo zjistit, zda dochází na získaném souboru respondentů k šikaně učitelů prostřednictvím žáků/ studentů. Jedná se o kvantitativní výzkum, který byl uskutečněn dotazníkovou metodou pomocí online dotazníku. V práci jsou popsána témata, která se zabývají osobností učitele i žáka/ studenta, profesí učitele, šikanou a následně jsou zmiňovány následky i prevence šikany. Výzkumným šetřením bylo zjištěno, že počet šikanovaných učitelů se nesnižuje, respondenti často uváděli, že agrese žáků/ studentů je stále častější a během svého pedagogického působení se někteří setkali více než 1 s šikanou učitele žákem/ studentem. Nejčastěji byly šikanovány ženy a celkově pedagogové s délkou praxe v rozmezí 11-30 let. Z celého vzorku bylo zjištěno, že nejvíce šikanovaných učilo na středních odborných školách, převažuje tradiční šikana nad kyberšikanou a jako nejčastější řešení tohoto problému se ukázalo nahlášení (ve většině případů vedení školy) či neřešení vzniklého negativního jevu.

Klíčová slova: učitel, žák, student, šikana, kyberšikana, prevence.

Annotation

RŮŽIČKOVÁ, Karolína. The bullying of teachers from the side of pupils and students. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2022. 96 pp. Diploma thesis.

This diploma thesis deals with problematics of bullying that is located in school environment specifically focused on bullying of teachers by pupils/ students. The aim of this work was to find out on acquired set of respondents whether there is an occurrence of bullying of teachers by pupils/ students. This is a quantitative research, which was realized by a questionnaire method with help of online questionnaire. In this thesis are described topics which deals with personality of teachers and pupils/ students, professions of the teacher, bullying and then there are mentioned aftermaths and preventions of bullying. By research investigation was found that number of bullied teachers isn't reduced, the respondents in many cases provided information that aggression of pupils/ students are increasingly common and during their pedagogical activity someone met more than once with bullying of teacher by pupil/ student. The women were the most often bullied, and overall were bullied teachers with length of practise in the range of 11 to 30 years. From the whole sample was found that the most of the bullied taught in high school that is specialized, prevails traditional bullying over cyberbullying and it showed that as the most common solution of this problem was the announce of the situation (in the most cases to the school management) or non-solution of the negative phenomenon that has arisen.

Keywords: teacher, pupil, student, bullying, cyberbullying, prevention

Obsah

Úvod.....	10
1 Osobnost učitele a žáků/ studentů.....	12
1.1 Profese učitele	13
1.2 Osobnost učitele	17
1.3 Osobnost žáka/ studenta	21
2 Typy šikany, se kterými se učitel může setkat.....	25
2.1 Agresor a oběť v procesu šikany.....	28
2.2 Druhy šikany	30
2.2.1 Co je to kyberšikana	31
2.2.2 Druhy kyberšikany a netholismus.....	33
2.3 Učitel jako oběť šikany	35
3 Prevence a následky šikany	42
3.1 Následky šikany, které mají vliv na učitele	43
3.2 Strategie preventivního působení proti šikaně učitelů	44
4 Šikana učitelů ze strany žáků a studentů	50
4.1 Výzkumný cíl a problém	50
4.2 Metody využití při výzkumném šetření.....	50
4.3 Výzkumný soubor	51
4.4 Popis výzkumu	52
4.5 Předvýzkum.....	53
4.6 Hypotézy	54
4.7 Vyhodnocení dotazníku	56
4.8 Vyhodnocení hypotéz.....	75

5	Diskuze	81
	Závěr	85
	Použitá literatura a jiné zdroje	89
	Seznam grafů a tabulek.....	97
	Přehled použitých symbolů a zkratk	99
	Přílohy.....	100

Úvod

Šikana je obecně jev, který se v současné době velmi rozšiřuje a můžeme ho vidět téměř všude ve svém okolí. Jedním typem šikany je šikana učitelů ze strany žáků/ studentů, která začíná vcházet více do povědomí širokého okolí, ačkoliv tato problematika patří mezi málo řešená témata. Oproti minulým dobám se podstatně změnilo vnímání učitele a jeho profese. Dá se říct, že dříve byl učitel autoritou a všichni si ho vážili, oproti tomu dnes je ohrožován a jeho profese nebývá tolik uznávána. Někteří lidé si myslí, především po koronavirové pandemii, která vedla k uzavření škol a zavedení online výuky na určitou dobu, že učit může každý. Kvůli šíření této myšlenky se mění pohled na profesi učitele, jelikož především rodičům přišlo, že učitelé s žáky nic nedělají i v případě, že se daný vyučující snažil co nejlépe pracovat ve ztížených podmínkách. Bohužel se v dnešní době stává, že pedagog bývá ohrožován v prostředí vykonávání jeho profese i mimo ni. Můžeme se setkat s případy, kdy je ohrožován kolegy, vedením, zákonnými zástupci/ rodiči žáků/ studentů, či samotnými žáky/ studenty. Vystává tedy otázka, proč se tomu tak děje, proč žáci/ studenti jakýmkoliv způsobem napadají své učitele. Vztahy jsou jednoznačně ovlivněny okolním prostředím. Je tedy možné, že vztahy, které vznikají mezi učitelem a ředitelem a učiteli navzájem ovlivňují nejen postoje mezi žáky, ale i přístup, který se vyvíjí mezi žákem a učitelem. Proto pokud ve školním prostředí dá najevo ředitel či jiný učitel, že jejich kolega patří mezi “slabé kusy“ a neuznávají ho, dávají tím podnět ostatním žákům/ studentům, že se také tak “neuctivě“ mohou chovat ke svému učiteli/ učitelům, což znamená, že jejich chování může přerůst až v šikanu daného učitele.

Toto téma souvisí se studovaným oborem autorky, jelikož se zde jedná o ovlivňování jedinců a okolního prostředí, které může způsobit špatné podmínky pro pedagogy, přes téma rizikového chování a téma prevence, které souvisejí se sociální pedagogikou.

Šikanou na školách se zabývá metodik prevence a výchovný poradce, jejichž úlohu zastávají běžně učitelé a nedají se označit přímo za odborníky. Již mnoho let je řešena tato problematika a mluví se o funkci odborníka, který by tyto funkce zastával na plný úvazek i s dostatečným vzděláním. Proto je viděna možnost vzniku místa sociálního pedagoga, který výše zmíněné funkce bude zastávat. Tato profese ovšem není legislativně ukotvena, i přes opětovné pokusy. *(Bělik a Hoferková, 2016)*

Téma bylo vybráno vzhledem k tomu, že konkrétně téma šikany učitelů není příliš řešeným tématem a autorku zajímaly závěry, co bude zjištěno tímto výzkumem. Zároveň si je autorka vědoma toho, že sama byla svědkem některých projevů na nižších stupních vzdělávání, které mohou přerůst v šikanu učitelů. Navíc toto téma je velmi důležité, jelikož pedagogů je nedostatek, a pokud chceme mít dostatek kvalitních učitelů, tak jim musíme umět zároveň zajistit co nejbezpečnější pracovní prostředí. V jednotlivých kapitolách práce je představováno: jaká je profese učitele a osobnost učitele i žáka, dále se zaměřuje na šikanu, konkrétně na druhy šikany, agresora a oběť. Není opomenuta ani šikana učitelů žáky/ studenty. Mimo jiné je i zmíněna prevence a následky šikany. Výzkumné šetření bylo provedeno formou internetového dotazníku, který byl rozesílán učitelům z různých typů škol.

V některých případech bylo obtížné sehnat požadované zdroje či záznamy z výzkumných šetření, které by zachycovaly co nejlépe toto téma. Cílem této práce je především zjistit, zda a v jaké míře dochází k šikaně učitelů žáky/ studenty na získaném výzkumném souboru. K tomu autorka využívá dotazníkové šetření, které probíhalo v online prostředí, jejími respondenty jsou učitelé od základních po vysoké školy.

1 Osobnost učitele a žáků/ studentů

Kapitola se zabývá vymezením, kdo je učitel a žák/ student. Zabývá se jejich osobnostmi, odlišnostmi a jaký mají mezi sebou vztah. Zároveň je zde popsána samotná profese učitele, jak vypadaly začátky profesionalizace učitelů či jaká kritéria musí jedinec splňovat, aby mohl vykonávat tuto profesi.

Vztah a výchova rodičů ovlivňuje, jak se k nim jejich dítě bude chovat, stejně tak působení učitele může ovlivnit, jak se k němu budou chovat jeho žáci. Aby byl vztah mezi učitelem a žákem/ studentem příznivý nebo průměrný, je důležité, aby docházelo mezi jedinci ke vzájemné akceptaci a pochopení. Pokud se jedná o odmítavý či rozporuplný vztah, není vůbec mezi jedinci porozumění či je v neuspokojivé míře. *(Gillernová a Krejčová, 2011)*

Autorka by chtěla zmínit, že již zmíněná výchova rodičů do jisté míry ovlivňuje chování žáka ve škole, jak vůči jiným žákům, tak vůči učitelům. A vztah, který je utvářen mezi učitelem a žákem/ studentem může ovlivnit to, jak se bude dotyčný žák připravovat na vyučovací hodiny, zda ho bude vyučováný předmět bavit a zda bude mít výborné či špatné výsledky, celkově jaký bude mít úspěch.

Vzájemné působení mezi účastníky výchovného procesu ovlivňují 3 prvky, kterými jsou: vnímání jedinců navzájem, to, jak se vyvíjí vztah mezi nimi a jak probíhá dorozumívání se. *(Zieleniecová)*

Nejvhodnější pro vztah učitele a žáka je kooperativní interakce, kdy sledují společný cíl (učitel naučit žáka a žák naučit se). Naopak nevhodné jsou interakce kompetitivní (soutěžení mezi účastníky) a konfliktní (mají odlišné cíle, při nichž je mezi oběma činiteli nesoulad a mají negativní vliv na vývoj). Často žáci nevědí, co přesně po nich učitel chce a vyžadují jeho pomoc. Chování učitele a žáka je usměřováno normami (např. školní řád). *(Holeček, 2001)*

Pro vztah žáků/ studentů a učitelů je důležité dobré klima třídy, aby se všichni v tomto společenství vzájemně respektovali a chápali. *(Kyriacou, 2012)*

1.1 Profese učitele

V českých zemích se datuje počátek profesionalizace učitelů od období 70. let 18. století až do roku 1869, kdy docházelo k poskytování kurzů, které trvaly 3 až 4 měsíce, aby se učitel stal kvalifikovaným; to se týkalo prozatím jen základních škol. Další etapa probíhala v letech 1869 až 1918, kdy se zvedala úroveň učitelského vzdělání a bylo jim umožněno další vzdělávání. V této době se učitelé identifikovali s názorem, že je potřeba mít vystudovanou vysokou školu (nejméně dvouletou), která navazuje na kompletní středoškolské vzdělání s maturitou. „*Učitelstvo se ztotožňovalo s Lindnerovým pojetím učitele-umělce a žádalo vysokoškolské (alespoň dvouleté) vzdělání navazující na úplnou střední školu s maturitou.*“ (Krykorková a Váňová, 2010, s. 15) V této etapě se učitelství stalo autonomním povoláním. V poslední etapě 1918-1939 dochází k oddělení církve jak od státu, tak i od školy. Dříve učitelé vykonávali řemeslo a k tomu vyučovali, v této etapě došlo ke změně, kdy učitelé vyučují na plný úvazek a nevykonávají další řemeslo, dokonce jejich profese je společensky uznávána. Rozvoj této profese byl pozastaven přicházející válkou. (Krykorková a Váňová, 2010)

Kolem roku 1948 byl učitel ovlivněn stávajícím režimem, stejně jako celé školství. (Rýdl, 2014)

Do roku 1995 nebylo stanoven prostřednictvím MŠMT jak bude vypadat příprava na profesi pedagoga. Příprava na vyučování je uzpůsobena dle typu školy, na kterém budoucí pedagog bude vyučovat. Důležitým bodem v oblasti vzdělávací politiky se stal v roce 2001 Národní program rozvoje vzdělání, neboli Bílá kniha. V roce 2015 byla dokončena formulace profesních standardů. (Spilková, 2016)

Profese učitele se označuje za souhrn jednání, ke kterému patří vzdělávání žáků, rozvíjení jeho schopností, vlastností, zájmů, postojů a hodnot, umožnění poznání, ulehčení socializačního procesu, zprostředkování základních poznatků, dovedností, návyků a společenských hodnot a tradic. (Spilková, 1997)

Zákon, který se zabývá pedagogickými pracovníky má označení č. 536/ 2004 Sb.

„§ 2 (1) *Pedagogickým pracovníkem je ten, kdo koná přímou vyučovací, přímou výchovnou, přímou speciálněpedagogickou nebo přímou pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání na základě zvláštního právního předpisu*) (dále jen "přímá pedagogická činnost"); je

zaměstnancem právnické osoby, která vykonává činnost školy, nebo zaměstnancem státu, nebo ředitelem školy, není-li k právnické osobě vykonávající činnost školy v pracovněprávním vztahu nebo není-li zaměstnancem státu. Pedagogickým pracovníkem je též zaměstnanec, který vykonává přímou pedagogickou činnost v zařízeních sociálních služeb.“ (Zákon č. 536/ 2004 Sb., Zákon o pedagogických pracovnících)

V zákoně nalezneme sepsané podmínky k provedení činnosti pedagogického pracovníka, které jsou následující.

„§ 3 (1) Pedagogickým pracovníkem může být ten, kdo splňuje tyto předpoklady:

a) je plně způsobilý k právním úkonům,

b) má odbornou kvalifikaci pro přímou pedagogickou činnost, kterou vykonává,

c) je bezúhonný,

d) je zdravotně způsobilý a

e) prokázal znalost českého jazyka, není-li dále stanoveno jinak.“ (Zákon č. 536/ 2004 Sb., Zákon o pedagogických pracovnících)

Dle zákona č. 561/ 2004 Sb. § 22b mají pedagogičtí pracovníci dané povinnosti, které znějí následovně:

„a) vykonávat pedagogickou činnost v souladu se zásadami a cíli vzdělávání,

b) chránit a respektovat práva dítěte, žáka nebo studenta,

c) chránit bezpečí a zdraví dítěte, žáka a studenta a předcházet všem formám rizikového chování ve školách a školských zařízeních,

d) svým přístupem k výchově a vzdělávání vytvářet pozitivní a bezpečné klima ve školním prostředí a podporovat jeho rozvoj,

e) zachovávat mlčenlivost a chránit před zneužitím osobní údaje, informace o zdravotním stavu dětí, žáků a studentů a výsledky poradenské pomoci školského poradenského zařízení a školního poradenského pracoviště, s nimiž přišel do styku,

f) poskytovat dítěti, žáku, studentovi nebo zákonnému zástupci nezletilého dítěte nebo žáka informace spojené s výchovou a vzděláváním.“ (Zákon č. 561/ 2004 Sb.,

Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon))

Z práv vyučujícího ze stejného zákona § 22a by autorka zdůraznila především první bod: „a) na zajištění podmínek potřebných pro výkon jejich pedagogické činnosti, zejména na ochranu před fyzickým násilím nebo psychickým nátlakem ze strany dětí, žáků, studentů nebo zákonných zástupců dětí a žáků a dalších osob, které jsou v přímém kontaktu s pedagogickým pracovníkem ve škole.“ (Zákon č. 561/ 2004 Sb., Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon))

V oblasti profese učitele a dalších pracovníků, kteří s tím souvisejí, autorka pozoruje nesrovnalosti, jelikož dokumenty, které mají sloužit jako základní pilíře, jsou neustále zpochybňovány a předělávány; je tím myšlen například zákon o pedagogických pracovnících.

Učitel je v dnešním světě vnímán dvěma způsoby: jako ten, kdo slouží veřejnosti a ten, kdo je specialista na výchovu a vzdělání dítěte. Jak uvádí Bréda a kol., téměř každý si myslí, že o výchově a vzdělání ví vše, tím pádem, co by mohlo být tak těžkého na vzdělávání. Doba se mění v různých ohledech a bohužel i v tom, že narůstá počet napadených učitelů ze strany nejen žáků, ale i jejich rodičů. Mění se role i postavení učitele, objevují se i nové požadavky například inkluze, z čehož lze pozorovat, že dnes učitel potřebuje i jiné dovednosti oproti dřívějším dobám. (Bréda, Dandová, Kendíková, Mertin, 2017)

Autorka souhlasí s tím, co uvádí v publikaci Bréda a kol., dnešní lidé si opravdu myslí, že vzdělávání rozumí a nechápou, co na tom může být těžkého, každý si myslí, že by mohl jít hned působit jako učitel, což vede k tomu, že povolání učitele je velmi podceňováno, že to přeci musí zvládnout každý. Nevidí už ovšem, že na toto povolání je potřeba příprava, a i připravený učitel se může potýkat s problémy spojenými s průběhem výuky nebo i mimo ni.

Pracovní podmínky pedagogů ovlivňuje prostředí školy, učitelský sbor s žáky a jejich vzájemné vztahy, vztahy učitelů a vedení, dále na něj působí jeho rodinné prostředí. Aby se učitelé co nejlépe pracovali, volí si sám vyučovací metody vzhledem k podmínkám a cílům školy. (Pařízek, 1988)

Profese učitele je spojena se sociální rolí, pozicí a statutem, od učitele je očekáváno určité chování. Taková očekávání má společnost ke všem.

Dle zkušeností Koláře lze říct, že pedagogové nejsou připravováni v rámci pedagogického vzdělání na oblast, která se věnuje šikaně a skupinové dynamice. (Kolář, 1997)

Vzhledem k závažnosti šikany a jejího častého výskytu ve společnosti si autorka myslí, že je důležité, aby se budoucí pedagogové alespoň částečně vzdělávali i v oblasti tohoto jevu, jelikož často právě pedagog bývá tím, kdo může včasné zasáhnout nebo vyzozorovat první známky šikany, a tuto situaci řešit dle správných postupů nebo tuto situaci nechat posoudit a vyřešit odborníkem, ať už se jedná o šikanu ve třídě mezi dětmi, nebo učitelů (sebe samého či kolegů) prostřednictvím žáků/ studentů.

Pregraduální příprava je pro učitele velmi důležitá, díky ní se utváří nejen identita, ale i nezbytné kompetence potřebné k vykonávání tohoto povolání. Zároveň platí to, že dle této přípravy se odvíjí hodnota vzdělávacího systému. (Cohmová, 2021)

České školství je proslulé tím, že nevyužívá veškeré možnosti, které se mu naskytují, a proto nedochází k dalšímu rozvoji. Je potvrzeno, že ve školách je nedostatek vyučujících, polovina jich je ohrožena syndromem vyhoření a 16 % učitelů se potýká s tím, že pocítují, že jejich práce není doceněna. Kromě toho je praxe pedagogů označována za jednu z nejnižších oproti zahraničí. Je tedy jasné, že učitelé mají vliv na žáky/ studenty a na učitele mají vliv ředitelé, tím pádem je důležité, aby vzdělávání učitelů a ředitelů bylo dostatečně upraveno, jelikož, co se zažije ve škole, to nás velmi ovlivňuje. Navíc vzdělávání je rozhodující vzhledem k budoucnosti, může se například jednat o rozvoj společenský, ekonomický a další. Cesta ke změně je velmi náročná, jelikož nejdříve je nutné poupravit veřejný vzdělávací systém. (Učitel naživo)

Vzhledem k pregraduální přípravě se autorka domnívá, že je nejdůležitější podporovat přípravu budoucích pedagogů a snažit se, aby došlo k co největšímu propojení praxe s teoretickými znalostmi.

1.2 Osobnost učitele

Dle psychosociálního vývoje Erika H. Eriksona se dá učitel zařadit do 6.-8. fáze. V 6. fázi se nachází v období mladé dospělosti, konfliktem je intimita nebo izolace vztahu. Sedmé stádium se nachází v období dospělosti, ve které probíhá starání se o další generace, plození dalších generací (generativita) nebo ustrnutí při neschopnosti naplnění. Mezi další stádium patří i stáří, ve kterém dochází k ucelení dovedností získaných během života (spokojenost-integrace ega), při neuskutečnění přichází beznaděj. (Millová, 2016)

Učitel se dá označit za člověka, který může nejvíce ovlivnit žáky a odpovídá za jejich chování ve škole a jejich výsledky. K výkonu tohoto povolání si vyučující osvojuje i pedagogické a psychologické znalosti a dovednosti. Během vyučovací hodiny by měl zvládnout dělat více věcí najednou, a to: vyučovat, pozorovat dění ve třídě a případně výchovně zakročit. (Bréda, Dandová, Kendíková, Mertin, 2017)

V průběhu vyučovacích hodin jsou žáci ovlivňováni z rozumového, emocionálního a volního hlediska. Učitel se snaží rozvíjet žáka, ovlivnit jeho přístup nejen ke společnosti a dosáhnout nejen naučení pouhých informací. Některé školy se potýkají s nepatřičným chováním vůči učitelům, z tohoto důvodu je důležité, aby byl učitel připraven na nevhodné chování žáků. (Pařízek, 1990)

Dle vlastností lze pedagogy rozdělit: „ (...) na typy *logotropické a paidotropické* nebo na typy *vědeckosystematické, umělecké a praktické* či na typy *autoritativní a sociální atd.* “. (Pařízek, 1988, s. 6)

S pojmy logotrop a paidotrop přišel psycholog Caselmann. Pokud mluvíme o logotropovi, myslíme tím vyučujícího, který se zaměřuje na daný předmět a snaží se předat své vědomosti žákům/ studentům, na toto předávané učivo se velmi soustředí a zaměřuje se na něj více než na žáka/ studenta. Logotrop může být filosoficky zaměřený (snaží se o prohloubení znalostí a názorů) nebo odborně vědecky zaměřený (soustředí se pouze na vyučovaný předmět). Paidotropem se označuje pedagog, který se zaměřuje na osobnost žáka/ studenta, důležitější je pro něj žák/ student a bere v potaz jeho individualitu. Může se také dělit na dva druhy: orientovaného individuálně psychologicky (projevuje zájem o žáka/ studenta jako jednotlivce) a všeobecně psychologicky (projevuje zájem o celou skupinu žáků/ studentů). (Osobnost učitele v současných edukačních procesech, 2019)

Autorka se domnívá, že jen ve výjimečných případech se setkáme s vyučujícím, který je vyhraněný pouze jedním typem, většinou má určité charakteristiky z několika typů. Zároveň si myslí, že když učitel není vyhraněný pouze jedním typem, ale kombinuje jich více, jeho působení ve třídě probíhá lépe.

Jsou popsány 3 styly vyučování: exekutivní, facilitační a liberální. Exekutivní styl je zaměřen na učební materiály a metody, které jsou vyzkoušené a přispívají k pomoci při učení žáků. Facilitační styl je charakteristický tím, že se zaměřuje a pracuje především s tím, co žák již zná a naučil se, a napomáhá k dalšímu rozvíjení. Cílem liberálního stylu je svobodné poznávání. (*Fenstermacher a Soltis, 2008*)

Další dělení výchovných stylů, kterými může působit vyučující na žáka/ studenta může být následující. Styl, který vychází z omezení a nařízení je nazýván autokratickým. Pokud nejsou stanovena žádná pravidla jedná se o liberální styl a v případě rovnocenného vztahu mezi žákem a učitelem, kdy spolu spolupracují, mluvíme o demokratickém stylu. (*Pospíšil, 2009*)

Mareš uvádí klasifikaci pěti vyučovacích stylů dle D. Pratta. V prvním stylu, který se nazývá transmisivní, je důležité zaujmout žáky učivem a být především specialistou. Dílenský styl znamená, že pedagog pomáhá s nácvikem vykonávání řemesla, aby se stal jedinec samostatným při této práci. Další styl je vývojový, při kterém pedagog usiluje, aby jeho žáci pochopili vykládanou látku, diskutuje s nimi o problematice tématu a seznamuje je s praktickými příklady. V případě pečovatelského stylu mluvíme o tom, že vyučující se snaží pomáhat a přistupuje ke svým žákům/ studentům individuálně. A sociálně-reformní styl znamená, že se snaží ovlivnit chod společnosti, probírá se studenty nepravosti, hodnoty i postoje dané společnosti. (*Mareš, 2012*)

Každý učitel je vybaven souborem schopností učitelské odpovědnosti, které uplatňuje ve své profesi. Mezi ty nejdůležitější, které by měl mít, patří: získaná odbornost, pracovní zdatnost, osobní a společenský profil a motivace. Podmínky se různě mění a formují autoritu vyučujícího. Snaží se zajistit optimální rozvoj svých studentů/ žáků, aby získali potřebné znalosti dle potřeb společnosti. (*Pařízek, 1988*)

Pedagog by měl mít tedy především schopnosti, pomocí kterých dokáže žákům vyložit učivo, být empatický, zorganizovat učivo vzhledem k věku žáků, jasně se vyjadřovat a mít autoritu. (*Grecmanová, Holoušová a Urbanovská, 2002*)

Můžeme se setkat i s následující charakteristikou učitele. Dle ankety studentů PedF UK Praha by měl být nepřetvařující se, poctivý, měl by mít smysl pro legraci a být obeznámen s komunikačními dovednostmi. Dále by měl umět aktivně naslouchat, být objektivní, vědět o čem mluví (znalost vyučovaného předmětu), rozhodný, oporou, pečlivý a spolehlivý. (*Řezníček, 2004*)

Švecová a Vašutová ve své knize uvádějí kvality učitele, mezi které zařazují: vědomosti související s vyučováním předmětem, schopnost využívání metod a technik učení (pedagogické dovednosti), umění sebereflexe a sebekritiky, empatii a základní manažerské kompetence (výsledky výuky, řešení problémů ve třídě). (*Švecová a Vašutová, 1997*)

Vyučující by měl disponovat jistými charakterově-volnými vlastnostmi. Ohledně vztahu k sobě by měl mít zdravé sebevědomí a být schopen sebehodnocení. Vzhledem ke vztahu k druhým by měl být: upřímný, čestný, tolerantní, mít dobrý vztah k dětem, empatický, měl by se umět rychle rozhodovat a vést, měl by i umožnit přátelskou atmosféru. Především u nižších ročníků je potřeba mít autoritativnějšího učitele. Každý má nějaký temperament a měl by se snažit upozadit negativní stránky temperamentu, rozhodně nejvíce nevhodným pro toto povolání je melancholik. (*Holeček, 2001*)

Pro úspěšnost učitele je především důležité, aby byl citově zralý. (*Fontana, 2014*)

Kompetence pedagoga jsou: „*soubor vědomostí, dovedností, postojů a hodnot důležitých pro výkon učitelské profese*“. (*Průcha, Mareš a Walterová, 2013, s. 130*)

Švec ve své knize uvádí základní pedagogické kompetence, mezi které řadí: kompetence k vyučování a výchově, kam řadí psychopedagogické, komunikativní a diagnostické kompetence. Dále uvádí osobnostní a rozvíjející kompetence (adaptivní, informační (IT technologie a práce s informacemi), výzkumné, sebereflektivní a autoregulační). (*Švec, 1999*)

Vašutová uvádí podobné kompetence jako Švec. Mezi kompetence předmětové/ oborové zařazuje: znalost ve vyučovaném oboru, propojení již zmíněných znalostí s jinými obory, vytvoření mezioborové vazby během výuky, dohledávání informací o svém oboru a uzpůsobení obsahu vyučovaného předmětu tak, aby ho žáci pochopili. Kompetence didaktická a psychodidaktická obsahuje: taktiky vyučování a samotné vyučování, přizpůsobení se nárokům školy a potřebám žáků, povědomí o RVP a utváření

IVP či projektů vhodných do výuky, znalost hodnotících metod, které dokáže uplatnit dle požadavků školy a žáků a do výuky zvládne zapojit i IT technologie. Kompetence pedagogická zahrnuje: okolnosti ve třídě (multikulturní, sociální a psychologické aspekty), orientaci v trendech ve vzdělávání, schopnost rozvíjet žáka a povědomí o právech dítěte. Do kompetencí diagnostické a intervenční patří: diagnostika žáků a vztahů ve třídě, uzpůsobení vyučování dle specifických poruch učení žáků, vedení nadaných žáků, zvládnutí a vypořádání sociálně patologických jevů mezi žáky a znalost prvků prevence a řešení těchto situací, zajištění si poslušnosti a vyřešení výchovných problémů. Kompetence sociální, psychosociální a komunikativní obsahuje: vytváření vhodného prostředí a rozvíjení sociálních vztahů žáků, řešení náročných situací ve škole i mimo ni, komunikaci a spolupráci s rodiči žáků. Kompetence manažerská a normativní zahrnuje: informovanost o výkonu profese, povědomí o vzdělávací politice, vedení evidence žáků a jejich výsledků, schopnost uspořádat aktivity mimo výuku, znalost vedení žáků ke spolupráci třídní/ institucionální/ zahraniční. Do kompetence profesně a osobnostně kultivující patří: všeobecný rozhled, schopnost reprezentovat svou profesi a argumentovat, spolupráce s kolegy, zhodnocení svého výkonu a úpravy podmínek své práce. (Vašutová, 2004)

Sociálními rolami, které jedinec má, je od něj očekáváno určité chování, které je zároveň označováno za požadované a doporučené. Tyto role učitele obecně souvisejí s pozicí ve škole (formální i neformální) s příslušnými kompetencemi vzhledem k okolnostem. (Mareš, 2012)

Učitel má určené role, které si mohou i odporovat nebo spíše bývají nesourodé (vychovatel a terapeut). Jedná se o roli instruktora (vysvětluje), стратега (snaží se o efektivní spolupráci), terapeuta (uspokojování potřeb, duševní zdraví) a vychovatele (vliv, vzor). Role bývá ovlivněna osobními zkušenostmi ze školních let, zkušenostmi z počátku vlastního působení a radami jiných učitelů. (Holeček, 2001)

Mareš píše o sociálních rolích učitele dle A. F. Grasheho, uvádí 5 typů. Prvním typem je expert, což znamená, že vyučující má dostatečné znalosti, aby mohl poskytovat relevantní informace. Učitel jako formální autorita má dané nároky, postupy a poskytuje zpětnou vazbu. V případě, že předvádí názorné ukázky, stává se osobním vzorem svým žákům/ studentům. Typ facilitátor usiluje o vybudování osobního vztahu, který mu umožňuje jiný

přístup k žákům i jejich motivaci. A vyučující přenášející pravomoci na své žáky prohlubují jejich schopnosti kooperace ve skupinách i individuální práce. *(Mareš, 2012)*

Autorka souhlasí s citovanými autory ohledně uvedených schopností, dovedností i kompetencí, které by měl pedagog mít. Dle autorky by měl mít učitel zápal pro svou práci, měl by mít rád děti a dětem by měl jít příkladem. Dále by měl umět pracovat i s novými technologiemi, které poté může začleňovat do výuky. Během výuky se mohou stát i původně nečekané věci, takže by měl umět improvizovat. K tomu, aby dokázal efektivně pracovat se svými žáky, je důležité, aby toho o nich co nejvíce věděl a věděl, co na ně platí. K práci také potřebuje, aby uměl komunikovat, jelikož komunikace je důležitá nejen při interakci s dětmi, ale i se svými kolegy. Správně by se měl svou činností podílet na správném utváření společnosti a být schopen sebereflexe.

1.3 Osobnost žáka/ studenta

Dle Vágnerové se školní věk rozděluje na 3 etapy, kterými jsou: raný školní věk (6/ 7–8/ 9 let), střední školní věk (8/ 9–11/ 12 let, spojeno s přechodem na 2. stupeň základní školy) a starší školní věk (do ukončení základní školy, jedná se o pubescenci). Dále následuje období adolescence (přibližně 15–20 let). V průběhu těchto stádií dochází k utváření osobnosti, identity a morálním principům. *(Vágnerová, 2000)*

Erik H. Erikson popisuje psychosociální vývoj člověka, každý prochází danými stádii a dostává se do konfliktu. Jedinec si v období školní docházky prochází 4.-6. stádiem. Čtvrté stádium je typické pro školní období, ve kterém dochází k získávání nových vědomostí žáka, kterých se snaží dosáhnout, a které jsou poté srovnávány s dalšími spolužáky (pocit nedokonalosti oproti ostatním–inferiorita). Žák mimo jiné začíná chápat společenské difference. V 5. fázi se jedná o jedince v období adolescence, jenž prochází důležitým vývojem identity (utváření hodnot) ovlivňovaném okolním prostředím, ve kterém žije. Může dojít ke zmatení a následně k psychosociálnímu moratoriu. *(Millová, 2016)*

Psychosociální moratorium znamená, že jedinec odmítá povinnosti, které jsou typické pro etapu, ve které se nachází. Odmítá stát se dospělým a dochází k odsouvání další etapy. *(Psychosociální moratorium)*

Dalším stádiem zasahujícím studenty je období mladé dospělosti, které je důležité pro rozvíjení vztahů z lásky (intimita), nebo dochází k vyvarování se takovýchto vztahů. (Millová, 2016)

Pokud mluvíme o žáku/ studentovi, jedná se o osobu, která má jisté vlastnosti a schopnosti, které již existují nebo mohou být teprve plně rozvinuty určitým působením, je jedinečná a má dané sociální role, které se vyznačují jistými nároky a úkoly. Na žáka má velký vliv sociokulturní prostředí, především sociální vrstva rodiny. (Helus, 2008)

Stejně jako učitel může mít žák různé role, které zároveň závisí na prostředí, ve kterém se zrovna nachází. Role žáka se může odvíjet od jeho postavení ve školním kolektivu, a pokud se nachází ve více typech kolektivů, může se stát, že v každém kolektivu bude zastávat jiné role a pozice.

Pojem žák bývá užíván pro označení jedince, který plní povinnou školní docházku. (³Čermák, 2017)

Pojem student je definován jako osoba, která dochází na střední školu, jejíž studium je ukončené maturitní zkouškou, či je na vysoké škole. (¹Čermák, 2017)

Pojmem učeň se označuje jedinec, který se vzdělává na pozici vyškolené dělnické profese. Studium je ukončeno zkouškami, jejichž splněním získává výuční list. (²Čermák, 2017)

Škola napomáhá vymanit dítě z vlivu rodiny, je pro něj dalším místem socializace a směřuje k dalším sociálním skupinám. (Vágnerová, 2000)

Žák má ve škole nejen svá práva, ale i povinnosti. Špatné chování dětí má příčinu mimo jiné v nenaplněných základních potřebách (láska, komunikace, společenské prostředí). (Bréda, Dandová, Kendíková, Mertin, 2017)

Mezi povinnosti žáka/ studenta/ učeň dle zákona č. 561/ 2004 Sb. § 22 například patří:

„(1) Žáci a studenti jsou povinni

...

b) dodržovat školní a vnitřní řád a předpisy a pokyny školy a školského zařízení k ochraně zdraví a bezpečnosti, s nimiž byli seznámeni,

c) plnit pokyny pedagogických pracovníků škol a školských zařízení vydané v souladu s právními předpisy a školním nebo vnitřním řádem.“ (Zákon č. 561/ 2004 Sb., Zákon o pedagogických pracovnících)

Dále mají určena i práva, dle zákona č. 561/ 2004 Sb. § 21, mezi která patří:

„(1) Žáci a studenti mají právo

a) na vzdělávání a školské služby podle tohoto zákona,

b) na informace o průběhu a výsledcích svého vzdělávání,

...

e) vyjadřovat se ke všem rozhodnutím týkajícím se podstatných záležitostí jejich vzdělávání, přičemž jejich vyjádřením musí být věnována pozornost odpovídající jejich věku a stupni vývoje,

f) na informace a poradenskou pomoc školy nebo školského poradenského zařízení v záležitostech týkajících se vzdělávání podle tohoto zákona.“ (Zákon č. 561/ 2004 Sb., Zákon o pedagogických pracovnících)

To, jak se žáci chovají může mít různé důvody, které souvisejí s mimoškolním prostředím. Mezi tyto prostředí řadíme rodinné prostředí, jelikož se jedná o primární skupinu, jejíž vliv můžeme pozorovat z dlouhodobého hlediska. Dítě své okolí napodobuje, zkouší, co si může dovolit, vznikají zde první vztahy mezi osobami, utváří si postoje k sobě samému, ke vzdělávání a ke svému okolí (přírodě, společnosti). I původ agresivního chování můžeme najít v období dětství (v rodinné výchově), odkud si ho dítě nese až do dospělosti. V projevu dítěte se také podepisuje dětská/ mládežnická skupina, přátelské vztahy a organizace. Ve skupinách dochází k formování vztahů k jiným členům skupiny, zkoušejí si a dostávají se do různých sociálních rolí. (Pařízek, 1990)

Rodina se podílí na utváření vztahu žáka/ studenta ke škole, popřípadě ho přebírá od rodičů a podle toho se vyvíjí. (Vágnerová, 2008)

Dle autorky je chování žáků velmi ovlivněno přístupem rodičů, jejich výchovou a okolním prostředím. Podle toho, jak se chovají jeho rodiče doma, se mohou chovat i oni ke svému okolí ve škole (spolužákům, učitelům).

„Děti ovlivňuje i prostředí města nebo venkova se specifickými způsoby života, dětská literatura a hromadné sdělovací prostředky, velmi působivé jsou někdy vnější náhodné vlivy.“ (Pařízek, 1990, s. 11)

Situace, které ve škole vznikají nejsou ovlivněny pouze jednotlivci, ale i složením těchto žáků do skupin, které pozorujeme jak ve třídách, tak i ve školách. Mimo jiné i sám učitel a školní prostředí dokáže velmi ovlivnit žákovo chování. *(Pařízek, 1990)*

Každý žák je jedinečný a výchova se má postarat o jeho rozvíjení. Prostředí, ve kterém se nachází, je ovlivněno i kolektivem ve třídě. *(Uher, 1970)*

2 Typy šikany, se kterými se učitel může setkat

Tato kapitola blíže popisuje pojem šikana, jaké jsou její projevy a popisuje jednotlivé druhy šikany. Dále se zaměřuje více na šikanu učitelů prostřednictvím žáků/ studentů.

Pojem šikana pochází z francouzského jazyka, můžeme na něj narazit u básníka Villona (15. století) ve formě "chicaneur", které má označovat posměch a švindl při hře. Tento výraz byl převzat do spousty evropských jazyků, například do německého jazyka "die Schikane" nebo anglického jazyka "chicanery". (Šturma, 2001)

Dle Šturmy je šikanování jevem, kde můžeme pozorovat násilné jednání vůči osobám, které způsobuje pokles důstojnosti šikanovaných osob, opakuje se, nejedná se o vyrovnané osoby nebo skupiny osob a veškeré chování je ovlivněno aktuální situací. (Šturma, 2001)

Agrese znamená, že naše chování způsobuje škodu druhému. Tento pojem je z latinského "agredi" a vyznačuje se skrytým nebo viditelným násilím, jehož prostřednictvím někdo útočí, aby dosáhl svého cíle nebo výhod. (Jusko, 2003)

„V právní praxi bývá pojem šikana používán jako synonymum pro úmyslné jednání, které je namířené proti jinému subjektu a které útočí na jeho lidskou důstojnost.“ (Choděra, 1997, s. 118)

Šikana bývá někdy zaměňována za škádlení, tzv. teasing. Toto chování může vypadat jako šikana, ale jedná se o pouhé popichování, které je především typické u dětí, jednání není účastníkům nepříjemné. (Martínek, 2008)

Je důležité zmínit, že pokud se někde vyskytuje šikana, jedná se o tzv. "onemocnění celé skupiny/ poruchu vztahů skupiny", nikoliv jen o vybrané jednotlivce (oběť a útočník). (Kolář, 1997)

Mezi znaky šikany se řadí nepoměr sil mezi šikanujícím a šikanovaným, ale nemusí to být pravidlem a nepoměr může být ve fyzické nebo i v psychické rovině. Dále agresivní chování je cílené a opakuje se, i když při některých druzích šikany to již není podmínkou. Jelikož si agresor vybírá slabšího jedince, než je on sám, je pro oběť velmi těžké se bránit. (Bendl, 2003)

S užitím tohoto pojmu je důležité, zda je šikana prováděna vědomě oproti tomu, jakým způsobem je prováděna (verbálně, neverbálně, fyzicky, vyhrožování). Šikanu lze brát jako trestný čin v případě, že se jedná o vykořisťování (vyhrožování/ vydírání), získání cizí věci násilnou cestou (loupež), pohlavní zneužití, ublížení na zdraví či poškození cizí věci. Vzhledem k pachateli je důležité zmínit trestní odpovědnost, které osoba dosáhne dovršením 15 let; výjimkou je duševní choroba. Pokud se jedná o děti mladší 15 let, nejsou potrestány z pohledu trestního či přestupkového práva, ale jedná se o umístění nezletilého do ústavu. (*Choděra, 1997*)

Šikanu ovlivňují faktory genetické, psychické i sociální. (*Bendl, 2003*)

Šikana se rozděluje do pěti etap. První etapa se označuje jako zrod ostrakismu, vyznačuje se vybráním jedinců, kteří jsou v kolektivu neoblíbení a nemají vliv na skupinu, která ho odmítá a dělá si z něj legraci. Druhá etapa je pojmenována jako fyzická agrese a přitvrzování manipulace. Příčinou této etapy je, že ostrakizovaní jedinci pomáhají agresorům se uvolnit, a to v případě, že se nacházejí v obtížné situaci (test či celkově docházka do školy), agresori jsou nejistí kvůli změně prostředí/ okolností (brigáda, vícedenní výlet na hory...) či se v kolektivu vyskytne více útočných osob. Vznikají zde pokusy o šikanování, zda si to vybraná osoba nechá líbit. (*Kolář, 1997*)

Oběti je také někdy ubližováno, protože se agresor nudí a potřebuje nějakou zábavu, či si kompenzuje své neúspěchy. Pokud se za oběť postaví alespoň část kolektivu, může dojít k zastavení šikany. (*Martínek, 2008*)

Třetí etapou se myslí klíčový moment, při kterém dochází k tzv. "vytváření jádra". Pokud nedojde k obraně a zastavení fyzické agrese a manipulace, dochází ke zformování jádra agresorů, kteří se soustředí nejdříve na jedince, kteří se jim nemohou bránit a začnou je plánovitě šikanovat a kooperují mezi sebou, což dále signalizuje, že se vytvářejí skupinky v kolektivu, které mohou i mezi sebou soupeřit. Pozitivní/ slušné podskupiny jsou v tomto kolektivu v nevýhodě, dá se říct, že dávají možnost, aby se šikana prohlubovala, jelikož tito žáci dodržují pravidla, tzn. nedonášejí na nikoho. Ve čtvrté etapě dochází k prohlubování šikany a většina v kolektivu přijímá normy agresorů. V případě, že se zde nenachází žádná silná slušná podskupina, pak jsou pravidla/ normy, které jsou vytvořeny agresory, akceptovány skoro celou skupinou a téměř nikdo se jim ze skupiny neodvážejí odporovat. Naopak i běžně disciplinovaní žáci jsou schopni se zapojit do šikany spolu s agresory. Pátou etapu můžeme označit jako dokonalou šikanu/ totalitu. V této

poslední etapě už všichni (i oběti) přijímají normy, které byly vytvořeny agresory. Podle Koláře vznikají v kolektivu 2 skupiny, tzv. otrokáři a otroci (otrokáři se na nich přizívají ve všech možných ohledech a sami otroci nejsou způsobilí k tomu, aby jim mohli vzdorovat). Pokud šikanování dojde do tohoto bodu, agresori se dají označit za závislé na šikanování ostatních. Navíc dříve odporující příslušníci se přidávají často k agresorům (vytvářejí si alternativní identitu). Šikana je již vnímána jako něco běžného. Pro otroky je situace nesnesitelná, proto ji nejčastěji vyhodnotí tím způsobem, že nejlepší bude únik (nepřítomnost ve škole, která je neomluvená/ z důvodu nemoci, přechod na jinou školu či se dokonce pokusí o sebevraždu). S touto etapou se v lehčí formě můžeme setkat na školách, jinak je spíše typická pro věznice či výchovné ústavy. (Kolář, 1997)

U obětí lze někdy v posledním stádiu pozorovat tzv. Stockholmský syndrom, kdy si oběti nechávají dobrovolně ubližovat a neumějí si představit život bez šikanujících. (Martínek, 2008)

Je podstatné znát jednotlivá stádia, jelikož je vyžadován specifický zásah dle etapy, do které šikana dospěla. (Bendl, 2003)

K tomu, aby se šikana začala vyšetřovat, jsou důležité přímo alarmující a nepřímo varující signály. (Kolář, 2005)

Šikana se může projevit varovnými signály, které se dají vyzpozorovat. Jedná se o přímé a nepřímé signály. Mezi přímé řadíme urážlivé přezdívky/ nadávky, nátlak, fyzické napadání. Nepřímými varovnými signály označujeme neoblíbenost, izolovanost, dotýčný je smutný a nejistý, dají se na něm pozorovat známky napadení. (Šikana ve škole – nenechte to být, 2019)

Pokud dojde k šikaně, dle doporučeného metodického postupu se máme řídit následovně: provedeme nejnutnější diagnostiku, promluvíme si s obětí a následně s agresorem/ agresory, uskutečníme setkání šikanovaných a šikanujících (popř. s dalšími žáky) s tím, že cílem tohoto setkání je hledání nápravy, probrání problému, a má dojít k omluvě a usmíření. (Kolář, 2005)

Autorka si myslí, že takovýto postup lze uplatnit pouze při lehčí formě šikany a spíše během prvního či druhého stádia šikany, ale i tak je velmi individuální, zda se dají napravit vztahy mezi obětí a agresorem. Existuje spousta proměnných, které šikanu mohou ovlivnit, jako je například osobnost agresora či vliv jeho okolního prostředí.

2.1 Agresor a oběť v procesu šikany

Útočníkem/ agresorem se nazývá jedinec, který ubližuje svému okolí a způsobuje konflikty (i fyzické), jeho jednání může být úmyslné, aby něčeho konkrétního dosáhl. Proti tomuto jednání bývá zasahováno, jelikož není přípouštěno v naší společnosti. (*Kdo je to Agresor? Co znamená a jaký je význam slova Agresor?*, 2022)

Agresor k dosažení nadvlády využívá roztržštění skupinové dynamiky prostřednictvím brainwashingu (ovlivňování/ vymývání mozku), psychické manipulace. Brainwashingu předchází zastrašování a fyzické násilí, které mají dopad na psychosomatiku jedince a následuje působení na osobnost, tzn. nasměrování jednání, myšlení a postojů podle záměru agresora. Při psychické manipulaci jsou jedinci odebrána práva na nezávislá rozhodnutí bez jakéhokoliv vědomí a chovají se dle požadavků manipulátora. Často vzniká „hra na hodného a zlého agresora“, kdy „zlý“ oběti ubližuje a „hodný“ ji za určitých podmínek (svačina, peníze apod.) brání, při odhalení se oběť zastává „hodného“ agresora a brání ho. V tomto případě se dá mluvit i o teorii kognitivní disonance, kterou lze popsat jako řízení emocí, chování a myšlení. Tyto složky se navzájem ovlivňují, proto agresorům stačí ovlivnit pouze jednu z nich, pokud dojde k přetvoření všech, oběti se mění identita. Agresoři umí potlačit svou nejistotu a strach. Kolář popisuje 3 typy původců šikany, pro první typ je příznačná nekázeň k autoritě, vznětlivost, surovost a problémy ve škole s aktivitou v gangu. „*Šikanuje masivně, tvrdě a nelitostně, vyžaduje absolutní poslušnost, používá šikanování cíleně k zastrašování ostatních.*“ (Kolář, 1997, s. 56) V rodině tohoto agresora se vyskytuje agrese. Druhý typ agresora se jeví na první pohled jako zdvořilý, úzkostný a narcistický. Šikanu lze označit za velmi promyšlenou, především proto, že se děje bez svědků. Rodina tohoto šikanujícího je velmi přísná, že se dá mluvit o vojenské výchově. Třetí typ má velký vliv, bývá i velmi oblíbený, často označovaný jako komik. Šikanu bere jako zábavu nejen pro něj, ale i pro publikum a v rodině často chybí duchovní a mravní hodnoty. (Kolář, 1997) „*Rodiny iniciátorů a aktivních účastníků šikanování významně selhávaly v naplňování citových potřeb svých dětí. Většina agresorů projevovala známky citové deprivace nebo subdeprivace. Pro rodiny agresorů byla charakteristická absence duchovních a mravních hodnot.*“ (Kolář, 1997, s. 64)

Martínek popisuje stejné 3 typy agresorů a přidává ještě 4. typ, jedná se o ekonomickou šikanu, kdy agresor v této rodině dostává vše, co chce. Dokonce i to nejnovější na trhu,

aby nezaostával, jelikož si rodina velmi zakládá na materiálních věcech a snaží se dítě ve všem podporovat, ale nedostává od nich lásku a cit. (Martínek, 2008)

Šikanující má motivy, které ho vedou k agresivnímu a nevhodnému jednání. Častým motivem bývá získání pozornosti/ obdivu, přízně, nuda a tzv. motiv „Mengeleho“, kdy zkouší svou oběť, aby zjistil, co vydrží a doslova se jí snaží co nejvíce prozkoumat (rozebrat). Dále žárlivost/ touha po přízni, „prevence“, ta znamená, že bývalá oběť šikany se stane šikanujícím/ připojí se k agresorovi, aby předešla tomu, že se znovu stane obětí. Dále motiv vykonat něco velkého, tzn. že šikanou si chtějí dokázat, že jsou schopni být úspěšní. (Kolář, 2005)

Oběť je definována v zákoně č. 45/ 2013 Sb.

„§2 (2) Obětí se rozumí fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil.

§3 (1) Každou osobu, která se cítí být obětí spáchaného trestného činu, je třeba považovat za oběť, nevyjde-li najevo opak nebo nejde-li zcela zjevně o zneužití postavení oběti podle tohoto zákona.“ (Zákon č. 45/ 2013 Sb.: Zákon o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů))

Charakteristika oběti je obtížnější, jelikož někdy její výběr může být náhodný a lze říct, že se obětí může stát opravdu kdokoliv. Jedná se tedy o jedince se slabým charakterem, jsou ustrašení, propadají panice a jsou k sobě velmi kritičtí. Zpravidla nemusí mít handicap, ani být fyzicky slabší než ostatní, spíše, než fyzicky jsou psychicky slabší oproti agresorovi, něčím se odlišují od ostatních (obezita, neobratnost, neobvyklý vzhled - např. po operaci, mentální postižení, socioekonomický status rodiny, rasa). Kolář rozděluje oběti do třech základních skupin na lehce poddajné („slabé“)/ s handicapem, na odolné („silné“)/ náhodné a odlišné („deviantní“)/ nepřizpůsobivé. Popisuje následně i podskupiny obětí, kde jsou ti, kteří nemají žádné kamarády a ti, kteří mají alespoň jednoho kamaráda s pozitivní vazbou. Oběť často pochází z prostředí, které je příliš ochránářské a chybí mužský vzor, matka je dominantní a otec není, popř. chybí a nikdo jiný mužského pohlaví se na výchově neparticipoval. Dále v rodině může být pozorována úzkostnost, pochybnosti a špatná autoevaluace, nebo může mít pocit přísného až nepřátelského prostředí. (Kolář, 1997)

Oběti mívají pocit, a nakonec dojdou k závěru, že něco s nimi není v pořádku, proto dochází k šikaně. Myslí si, že si to zaslouží, tomuto jevu se říká kumulovaný či druhotný efekt. Šikanování jsou pod velkým náparem, a proto u nich lze ve spoustě případů pozorovat příznaky posttraumatické stresové poruchy. (*Bendl, 2003*)

Oběti šikany může postihnout posttraumatický stres/ syndrom, který vzniká po traumatizujícím zážitku (fyzická a psychická újma). Jedinec znovu prožívá zažité trauma, zažívá deprese a strach, má problémy se spánkem a další. (*Mlčoch, 2014*)

První příznaky lze pozorovat do 3 měsíců od konfliktu a symptomy musí setrvávat alespoň 1 měsíc a musí se projevovat všechny, jedná se o následující: opětovné prožívání situace (flashback i s fyzickými projevy, strašidelné myšlenky i sny), vyhýbání se (všemu, co připomíná prožitou situaci), negativní ovlivnění oblasti reakcí (problémy se spánkem, neklid, napětí, rozzlobení), negativní nálady a poznávací procesy (záporné myšlenky o sobě i okolí, pocity viny, ztráta zájmu o všechno, co dotyčného bavilo). Některým příznaky ustoupí za 6 měsíců, někteří je mají déle, případně se stávají chronickými. (*Post-Traumatic Stress Disorder*)

2.2 Druhy šikany

K určení druhů šikany je důležité si přiblížit kritéria, mezi která řadíme, zda je šikana viditelná, jaká je aktivita šikanovaných (nechá si vše líbit/ plní pokyny agresora) a jakou formou probíhá (například zda je fyzická či verbální). (*Bendl, 2003*)

Šikanu můžeme rozdělovat dle různých kritérií, tedy dle toho, jakým způsobem probíhá ubližování oběti, podle věku a typu školy, na kterém se nachází. Dále se může rozdělovat dle toho, které pohlaví ho provádí, dle toho, jaký typ vedení je využíván na dané škole či podle detailnějších kritérií, například, zda je v prostředí neslyšících apod. (*Kolář, 2011*)

Formy šikany můžeme rozdělit na verbální (nadávání, přezdívky, ponižování, vyhrožování, obtěžování), fyzické (bití, strkání, fyzické sexuální útoky) a vztahové (pomlouvání, vyčleňování, zesměšňování). (*Janošová, Kollerová, Pospíšilová, 2020*)

Lee uvádí ve své knize sociální šikanu, která se týká vyloučení ze skupiny, to může být přímé i nepřímé. (*Lee, 2004*)

Kolář ve své knize popisuje 8 základních typů šikany, ke kterým patří: fyzické přímé aktivní (bití, kopání, fackování apod.), fyzické aktivní nepřímé (jednání prostřednictvím někoho jiného, zbití prostřednictvím spolužáků, ničení věcí), fyzické pasivní přímé (zabraňování šikanovanému v dosahování jeho cílů, popř. sednutí si do lavice), fyzické pasivní nepřímé (znemožnění oběti odchodu ze třídy na WC), verbální aktivní přímé (zesměšňování, nadávky a urážky), verbální aktivní nepřímé (rozšiřování pomluv o šikanovaném, symbolická agrese, tzn. kresby, básně na účet oběti), verbální pasivní přímé (ignorování šikanovaného, nereagování na jeho pozdrav či otázky), verbální pasivní nepřímé (nikdo se nepostaví na stranu šikanovaného v případě nepravdivého obvinění, že něco provedl). (Kolář, 2005)

Šikana může mít různé druhy. Pokud je někdo šikanován skrytě, potýká se s izolací či vyčleněním ze skupiny nebo s pomluvami. Do zjevné šikany řadíme fyzické, psychické a materiální ubližování. V tělesné agresi se nejčastěji setkáme s bitím, podrážením nohou, ponižováním, zavíráním do místností či do popelnice. Psychickou agresi je myšleno například nucení k podřízení se agresorovi, veřejné zesměšňování, vydírání a dávání nevhodných úkolů. Mezi materiální násilí patří například nárokování si finančních nebo i jiných materiálních služeb, ničení věcí šikanovaného. (Švarcová, 2009)

Další možností je emocionální agrese, která vzniká kumulací negativních zážitků (stresových situací), její forma není dopředu rozmyšlena, ani její následky, jedná se o impulzivní jednání jedince, kdy se začne vztekat, například okolo sebe kopat/bouchat. Frustrační agrese se vyskytuje u jedinců, kterým rodiče dávají pryč překážky, nejčastěji se svým okolím manipulují či pomlouvají, frustrace vzniká neúspěchem. Dalším typem je agrese instrumentální, která se dělí na 2 části, a to žádoucí (jedná se o promyšlený akt) a nutnou (jde o odrazení žádoucí agrese). (Martínek, 2010)

2.2.1 Co je to kyberšikana

Důležitým znakem kyberšikany je anonymita, jelikož na internetu je možné se zaregistrovat pod jiným jménem, než je naše vlastní, díky které se útočník cítí silnější a neohrožený. Oproti jiným formám klasické šikany při tomto druhu záleží na technické zdatnosti v oblasti ICT. Agresorovi je velkou podporou publikum, které přispívá ke zhoršování šikany, jelikož prostřednictvím obecnstva může docházet ke

zvětšení vlivu (šíření zesměšňujících videí apod.). Ve spoustě případů je velmi složité rozeznat, zda dochází ke kyberšikaně, jelikož nevidíme žádné přímé varovné signály jako je například poškozené oblečení či modřiny. Vyskytuje se dlouhodobý dopad na oběť, jelikož není dán přesný konec šikany. (*1Kyberšikana*)

Tato šikana může v zásadě probíhat neustále, jelikož pachatel má spoustu času a probíhá na internetu, což umožňuje rychlejší šíření. U kyberšikany zároveň neplatí, že mezi obětí a agresorem musí být nepoměr sil. (*Kopecký a Szotkowski, 2018*)

Oběť musí chování považovat za velmi nepohodlné a poškozující. Dalším kritériem je, že útočník má v úmyslu ublížit. Tímto chováním vzniká mezi oběma nerovnováha. V případě šíření poškozujícího obsahu se dá za opakovanost považovat, když je materiál sdílen, přeposlán či jen zobrazen někým dalším. (*Černá, 2014*)

Kyberšikana může mít několik druhů, můžeme se setkat s přímou kyberšikanou, při které pachatel sám útočí na oběť, nebo nepřímou, u které agresor využívá někoho ke konání šikany. V některých případech o tom ani dotyčný neví, že je nástrojem. Dále může probíhat s přítomností publika (odcizení identity, ponižující záznamy umístěvané na internet), nebo bez ní (soukromé zprávy). (*Kopecký a Szotkowski, 2018*)

Nepřímá kyberšikana může být, že útočník nahlásí obsah oběti, že je nevhodný, nebo agresor jinak zneužije cizí účet. Tuto situaci poté má na starosti administrátor, který situaci řeší tak, že nahlášený obsah či samotný účet smaže nebo zablokuje. Tento případ bývá nazýván jako kyberšikana v zastoupení. (*Černá, 2014*)

Jelikož se kyberšikana odehrává v prostředí internetu, oběti se může stát téměř kdokoli, nemusí být jasné, kdo je šikanujícím – je spousta možností, jak se může schovat. V případě této šikany je důležité nechávat si důkazy. (*2Kyberšikana*)

Tradiční šikana s kyberšikanou často souvisí, zpravidla vše začíná tradiční šikanou a dále se rozvíjí do kyberšikany. Nebo dojde k propojení, kdy například fyzická šikana je nahrána a umístěna na internet. (*Kopecký a Krejčí, 2008*)

Tento fenomén se rozšířil kvůli vzniku a rozšíření sociálních sítí. (*The 5 types of bullying or bullying. 2022*)

2.2.2 Druhy kyberšikany a netholismus

Sexting

Sexting znamená, že dochází k posílání zpráv, fotografií či videí se sexuálním podtextem či přímým obsahem. V roce 2005 se objevily první případy sextingu v České republice. K rozesílání tohoto materiálu dochází prostřednictvím internetu či SMS zpráv. (*Kopecký, 2009*)

Rozesílání tohoto materiálu nastává v případě mileneckého vztahu, či snaze o vznik takového vztahu. Materiály získané v rámci sextingu bývají zneužity poté při kybergroomingu. (*Sexting*)

Jako karnální šikanování je označován typ, který se projevuje sexistickými poznámkami či dotýkáním se v intimních oblastech. Tento druh působí na psychiku jedince a může oběť ovlivnit na celý život. (*The 5 types of bullying or bullying, 2022*)

Kybergrooming

Kybergrooming spočívá v získání falešné důvěry prostřednictvím internetu (sociálních sítí), zjištění soukromých informací a izolaci oběti od ostatních, následně dochází k vylákání na schůzku, při které dochází často k sexuálnímu zneužití. Oběť je emocionálně závislá na agresorovi, jedná se o psychickou manipulaci. (*Kybergrooming*)

Útočník se skrývá za falešnou identitu, snaží se oběť mimo jiné nějak uplatit a přimět ji, aby si myslela, že on ji rozumí ze všech nejlépe. Jedná se o velmi nebezpečnou formu šikany. (*Co je kybergrooming?, 2019*)

Napadený se s manipulací potýká zpravidla 3 měsíce až několik let. Kybergrooming můžeme rozdělit do 4 fází. V první etapě dochází k vyhledání oběti a navázání prvního kontaktu, s tím, že útočník používá falešnou identitu (simuluje jiný věk, jiné pohlaví) nebo autoritu (např. vedoucí či pracovník instituce či firmy). V druhé etapě se snaží získat důvěru, zjistit osobní informace a získat soukromé fotografie či videa různými technikami. Jednou z nich je, že zrcadlí komunikaci, aby to vypadalo, že toho má s obětí hodně společného (mirroring), získávání osobních údajů (phishing), vytvoření charakteristiky oběti (profiling), podplacení (luring), vzbuzení konverzace na běžně neřešené téma (sexuální), izolace od okolí, předstírání jiného pohlaví a zneužívání video materiálů, prostřednictvím kterých se vydává za někoho jiného (webcam trolling).

Ve třetí etapě je oběť oslovena, jestli nepůjde na osobní schůzku, popřípadě může být k tomu nucena. Poslední fází je osobní setkání, ovšem útočník může pouze pozorovat, zda oběť přijde na schůzku. Pokud ke schůzce dojde může pokračovat nátlak či následovat útok. *(Kybergrooming rizikové seznamování v online prostředí, 2021)*

Krádež identity

Krádež identity znamená, že se útočník vydává za někoho jiného. *(Kopecký, 2007)*

Lépe řečeno si přivlastní internetovou identitu/ účet nebo e-mail někoho jiného. Poté, co získá osobní informace, vytvoří jiný účet se stejnými informacemi a kontaktuje osoby z okruhu oběti. Nebo začne psát těmto známým z ukradené identity, či mění informace na profilu jedince. Agresor může odcizenou identitu použít také k rozesílání virů, spamů, k odcizení informací, které by jinak nezjistil například přístupy na jiné stránky. *(Krádež identity)*

Kyberstalking

Při kyberstalkingu dochází k pronásledování a vyhrožování oběti přes ICT. *(Kopecký a Szotkowski, 2018)*

Napadeným je zasílán spam, který často obsahuje nevhodné zprávy nebo mu jsou zasílány viry. Útočníci si ve většině případů vybírají hlavně známé osobnosti, ale může to potkat i obyčejného člověka. *(Kopecký, 2007)*

Kyberbaiting

Kyberšikana se může také projevovat tak, že žáci vyučujícího ve výuce vyprovokují, následně jeho chování nahrají a umístí na internet. Diváci poté nejsou schopni rozeznat, zda situace vznikla vyprovokováním, či se tak učitel běžně chová a video mohou dále šířit nebo komentovat. *(Kopecký a Szotkowski, 2018)*

Verbální útoky prostřednictvím internetu, šíření zesměšňujících materiálů

S kyberšikanou souvisejí i prvky jako jsou verbální útoky prostřednictvím internetu a šíření zesměšňujících materiálů. Tyto prvky se prolínají ve výše zmíněných typech kyberšikany. Ovšem někdy se může jednat čistě o verbální útoky, které mohou probíhat na různých platformách sociálních sítí, přes e-mail či v prostředí různých skupin a chatových místností. Při všech uvedených možnostech si agresor může vytvořit

anonymní identitu, pod kterou může provádět útok. Zároveň je schovaný kvůli anonymitě a často je problematické přijít na to, kdo je agresorem. Pokud se agresorovi podaří ukrást něčí identitu, může provádět i útok přes nevinnou oběť či může dehonestovat oběť tím, že dojde ke krádeži jejího účtu a agresor zveřejňuje informace, kvůli kterým na jeho oběť můžou útočit i jiní uživatelé. Stejně jako při verbálních útocích může probíhat šíření zesměšňujících materiálů v prostředí internetu. Zde je nutné zmínit, že materiály v původní podobě nemusejí být nijak závadné, ale agresor může například svou oběť vyfotit a poté tuto fotografii upravit ve photoshopu do nějaké zesměšňující podoby a následně ji může zveřejnit či přeposílat. Tyto materiály může kamkoliv umístit a ani sama oběť nemusí zjistit, že nějaké takové materiály existují. Další fází tohoto počínání je již výše zmíněný kyberbaiting.

Netholismus

Netholismus znamená, že jedinec má vtíravé myšlenky, které souvisejí s internetem a informačními technologiemi a dochází k jejich silnému nadužívání. Mimo jiné dochází k poruše běžného fungování, kdy jedinec, nejeví zájem o aktivity a kontakty mimo online prostředí. Při znemožnění dostupnosti internetu či zařízení dochází k projevům závislosti (například neklid, podrážděnost apod.). *(Vaničková a kol., 2016)*

2.3 Učitel jako oběť šikany

U této šikany je důležité zmínit, že je zvláštní kvůli vymezení vztahu mezi učitelem a žákem, jedná se o porušení tohoto vztahu, kdy se žák dostává do takového postavení, že má převahu nad učitelem. *(Klementová a Sychrová, 2017)*

Americká psychologická asociace prováděla výzkum v roce 2013, při kterém zjistila, že 23 % škol se přiznalo k tomu, že někteří z jejich učitelů byli šikanováni žáky/ studenty. Následně v roce 2015 americké ministerstvo školství potvrdilo data zjištěná americkou psychologickou asociací. Dva roky od tohoto přiznání se situace nijak výrazně nezlepšila. *(Vrouvas, 2019)*

Šikana učitelů podle jednotlivých stádií vypadá následovně. V první etapě (zrod ostrakismu) děti/ agresor zkouší pedagoga, co si k němu můžou dovolit a hledá jeho slabá místa. Cítí, že není oblíben, či na jeho účet dělá nevhodné vtipy jednotlivce nebo i celá skupina. V druhé etapě již lze pozorovat manipulaci a fyzickou agresi, žáci se opovažují

vyrušovat ve výuce. Třetí etapa znamená, že vznikne jádro agresorů a začíná systematická a promyšlená šikana pedagoga. Ve čtvrté etapě dochází k přijetí norem agresora ostatními, v tomto okamžiku přichází pedagog o veškerou autoritu, a i klidní žáci se nechovají hezky. A v poslední etapě se šikana stává prvkem, který patří ke škole, šikanující vítězí. Agresor bývá z rodiny, kde je časté agresivní jednání, svou oběť považuje za méněcennou a jeho šikana je z důvodu jeho vlastního komplexu, nedostatku sebevědomí či nejistoty. Oběť bývá něčím jiná nejčastěji vzhledem, sociálně či fyzicky. Dále může být tato osoba úzkostná, stydlivá, jiné rasy/ národnosti, jiného vyznání/ chování či je v kolektivu nová. *(Bréda, Dandová, Kendiková, Mertin, 2017)*

Ve stádiu zrodu ostrakismu bývá učitel zkoušen, co si k němu mohou dovolit a hledají jeho slabá místa. V této fázi lze pozorovat, že se učitel do hodin netěší. Ve fázi fyzické agrese a manipulace není jeho autorita uznávána, čím dál tím více žáků narušuje výuku a jedná se o promyšlenou šikanu. Jedná se o důležité stádium, kdy se rozhodne, zda šikana ustane, nebo se bude prohlubovat. *(Když je učení peklo: šikana pedagoga ze strany žáků. Jak se bránit?, 2021)*

Mezi učitele, kteří jsou nejčastějším terčem šikany, patří pedagožky, ti, kteří se nechají lehce vyprovokovat a dalšími jsou pedagogové s handicapem. Pokud o takovémto učiteli mluví negativně většina pedagogického sboru před žáky, je pravděpodobné, že nebude mít u nich respekt a může dojít i na zmiňovanou šikanu. *(Martínek, 2008)*

Autorka se domnívá, že dalším parametrem je i oblíbenost předmětu mezi žáky a přístup učitele či sympatie k učiteli. Hodně záleží na tom, zda žáci/ studenti z učitele vycítí, že je slabší a mohou si k němu více dovolovat.

Při verbální kyberšikaně dochází k urážení a ponižování učitele, často i s fotografiemi. Jedná se ve spoustě případů o diskusní skupiny. Pedagogova reputace může být poškozena z důvodu zveřejňování falešných informací o něm a o jeho soukromí (například intimní vztah s žákem/ žákyní či jiným učitelem/ učitelkou) nebo vypátrání něčeho, co učitel přede všemi tají (natáčení pornografických materiálů). Můžeme si i povšimnout zveřejňování materiálů, na kterých jsou učitelé uráženi. Jsou 3 možnosti, jak se k nim útočník dostane: odcizí je/ sám je vytvoří/ oběť mu je dá. V případě vytvoření materiálu má agresor scénář, podle kterého se pokouší svou oběť vyprovokovat a zaznamenat její reakci a následně zveřejnit (kyberbaiting). Při krádeži identity vyučujícího má dojít k pošpinění jeho pověsti (nepravdivé a urážlivé informace),

upravování informací, které jsou zveřejněny, zveřejnění soukromých informací či zasílání zpráv s nevhodným obsahem v případě, že dojde k prolomení hesla. Může také dojít k založení falešného profilu učitele. *(Kopecký a Szotkowski, 2018)*

Učitel může být také fyzicky napaden svými žáky, může být poškozován jeho majetek či být zastrašován. Žáci mu mohou dokonce i odcizit věci, může být poškozován „uměleckými“ výkony (básničky, písničky, kresby) či může být vydírán nebo s ním může být manipulováno i násilně. Může se i jednat o kombinaci několika druhů šikany, které jsou popsány v předcházející kapitole. Autorka si myslí, že to, že je učitel šikanován může být ovlivněno užíváním návykových látek žáky/ studenty, které se mezi ně dostávají již v nízkém věku. Vzniká zde tedy otázka, zda ke zvýšené agresii především nepřispívá rozšíření nikotinových sáčků, které jsou v poslední době mezi dětmi velmi oblíbené. Kromě toho mezi dětmi vidíme i další typ, který patří mezi návykové látky, jedná se o jednorázové elektronické cigarety.

Mezi děti i na základní škole se dostávají nikotinové sáčky/ žvýkáci tabák, které mají být novou variantou cigaret, respektive mají sloužit k odnaučení kouření, a stávají se velmi populárními mezi dětmi. Jejich užívání je vcelku nenápadné, jelikož se sáček umísťuje pod ret, užívání těchto sáčků nemá tolik škodlivých účinků na organismus, nebo lépe řečeno, po delší době se objevují, ale jsou jiné než při kouření cigaret. Ovšem tato varianta se stává velice návykovou. Již je znám případ, kdy syn napadl svého otce, kvůli tomu, že ho nechtěl podporovat v této závislosti. *(Válková, 2022)*

Učitelé většinou neohlašují šikanu, jelikož ji považují za selhání, kvůli tomu ji ignorují a čekají, že zmizí sama bez zásahu. Dalším důvodem je, že se bojí vedení (kontroly) a toho, že se situace nebude řešit, nebo dokonce publicity. *(Kopecký a Szotkowski, 2018)*

Ohledně šikany i kyberšikany učitelů je důležité zmínit, že data z výzkumů, které byly provedeny, nemusí mít výpovědní hodnotu především kvůli tomu, že spousta případů není vůbec nahlášena. Kromě toho, že se s tímto problémem pedagogové nechtějí nikde chlubit, tak doufají v to, že se tato záležitost vyřeší sama a pomine. Další problém přichází s vedením, jelikož se učitel bojí, zda vůbec dojde k nějakému řešení šikany ze strany vedení školy, jak dopadne vyřešení problému a případně na čí stranu se postaví vedení školy, jelikož jsou případy, kdy vedení školy podpořilo agresora místo učitele. Další problémem je publicita, po které šikanování vyučující netouží, a může to být také jeden

z důvodů, proč šikanu nenahlásí. Pokud se o tom dozví širší okolí, může to mít i negativní dopad na počty žáků/ studentů, které se můžou snížit, kvůli výskytu šikany. Dá se říci, že vyučující ani nevěří MŠMT, vůči řešení šikany, jelikož za posledních 20 let nedošlo k žádnému příznivému vývoji ohledně jejich ochrany. Samozřejmě jsou i školy, kde se snaží o řešení a předcházení šikany. (Kopecký, 2016)

To, že dochází k šikaně učitelů žáky je ovlivněno neuspokojováním základních potřeb, není uspokojena potřeba lásky, komunikace či mezilidské vztahy. (*Když je učení peklo: šikana pedagoga ze strany žáků. Jak se bránit?*, 2021)

Napadení učitele může mít i jiné motivy jako jsou: zklamání z učení/ ze špatné známky, nebo vzniku nenávisti vůči vyučujícímu. (Vrouvas, 2019)

Každý člověk má na šikanu jiný pohled, někteří mohou za šikanu brát jakoukoliv provokaci a jiní tuto hranici mají o dost výše, a neoznačují za šikanu ani fyzické napadání. V obou případech ovšem můžeme nalézt definice, které popisují, co šikana je, a co je pouze škádlení. Pokud si učitel tedy není jistý, zda se stal obětí šikany, může si zjistit, jaké jsou její projevy či se může obrátit na odborníka, který mu může pomoci. V každém případě je důležité znát, kde je hranice mezi šikanou a škádlením, aby pedagog mohl v pravý čas rozpoznat a zareagovat na situaci, aby se případná šikana dále nevyvíjela.

Kolář popisuje rozdíly mezi škádlením a šikanováním. Škádlení popisuje jako chování, které se dá označit za přátelské popichování, při kterém není nikdo přemožitelem a jeho účastníci si jsou rovni. Jedná se pouze o legraci, motivem bývá často ukázání přízně, zmužnění či navození pohodové atmosféry. Zpravidla nikdo z účastníků nepoužívá plnou sílu, aby nedošlo k ublížení tomu druhému. Navíc kterýkoliv jedinec může kdykoliv odstoupit od škádlení. Důležitým znakem je, že ani jeden z účastníků nepocituje ponížení a rozhodně ne bezmoc, pocituje opačné emoce jako je radost. Toto škádlení vyvolává jeho účastníkům pozitivní náladu. Oproti tomu šikanu definuje jako poškozování druhého opakovaně a s úmyslem ublížení, šikanovanému je toto chování velmi nepříjemné. Jak bylo již řečeno, tak záměrem je ublížit druhému a motivy můžou být různé od touhy po moci, přes žárlení po touhu při nudě o oživení). Šikanovaný se zpravidla nemůže nebo neumí řádně bránit, jelikož šikanující má převahu a je nelítostný. Pokud se jedinec začne bránit, přitvrdí i agresor. Oběť se kvůli tomuto chování cítí bezmocně a není mu to příjemné to, co se právě děje, dostávají se i různé negativní emoce i o sobě samém a úzkost až deprese. (Kolář, 2011)

I když se o šikanování pedagogů tolik nemluví, je možné najít spoustu případů, které se řešily dokonce i v médiích, autorka vybrala několik málo z nich.

Nejen v České republice, ale i ve světě jsou známy případy šikany učitele. Například v našem prostředí případ z roku 2007 z České Třebové, kdy žáci umístili novému učiteli odpadkový koš na hlavu a poté si ho natočili a video dali na internet. Kauza z USA z roku 2006 popisuje učitelku ve finanční nouzi, která natáčela pornofilmy a o pár let později studenti objevili na internetu její videa, která byla rozšiřována po celé škole. *(Kopecký a Szotkowski, 2018)*

Případ z roku 2008 popisuje ředitele základní školy v Železném Brodu, který se dostal do střetu se žákem, kterému dal facku, situaci s fackou žáci natočili a umístili na internet. Ředitel se omluvil žákovi i jeho rodině a následně dal výpověď a nedlouho poté spáchal sebevraždu. Na slovenské základní škole v Plaveckom Štvrtku docházelo k odhalování částí těla žáků 8. a 9. tříd během vyučování, mimo jiné tělesně i verbálně útočili na vyučující a ničili školní vybavení i prostory školy. Dalším případem je vyprovokování staršího učitele z Ruska. Potyčka dospěla do situace, kdy žák povalil učitele na zem a začal ho škrtit, k zastavení došlo poté, co je od sebe odtrhli ostatní žáci. *(Horáková, 2016)*

Americká učitelka Amy Sulkis se v roce 2015 potýkala s šikanou vlastní osoby prostřednictvím svých studentů. Došlo k vytvoření účtu na platformě Twitter jménem této učitelky, kde byly šířeny zprávy se sexuálním obsahem/ podtextem. Jedním z dalších útoků se stalo, když jeden ze studentů spojoval fotografii pedagožky s pornografickou stránkou. *(Vrouvas, 2019)*

Na konci března v roce 2022 došlo v České republice k napadení učitele na střední odborné škole v Praze. Bylo potvrzeno, že pachatelem byl učeň z této školy. K napadení mělo dojít v kabinetu učitele během přestávky. Důvodem k napadení měla být špatná známka, agresor napadl učitele mačetou, který následně podlehl zraněním, které byly způsobeny napadením. Zdroje dále uvádějí, že učitel měl velmi dobré vztahy s žáky po celou dobu svého působení (cca 30 let). Po zadržení agresora bylo zjištěno, že nebyl pod vlivem žádné návykové látky. *(Učitel v Praze zemřel po útoku mačetou. Podle ředitele školy žák zabíjel kvůli jediné známce, 2022)*

V případě řešení této šikany, kdy je učitel obětí, se postupuje jako u běžné dětské šikany. Velmi důležitá je efektivní a včasná diagnostika, která má být následována první pomocí vůči učiteli, to znamená zásahem ve školní třídě a její léčbou, dle stádií šikany. Při zjišťování, zda se jedná o šikanu, je důležité správně posoudit jednotlivé projevy a zda platí základní znaky šikany (opakovanost, záměrnost a nepoměr sil) a nejedná se o škádlení. Dalším důležitým krokem je posouzení ze 3 praktických hledisek (jako nemocné chování (pozorování vnějších projevů), porucha vztahů (stanovení stádia), závislost (souvislost mezi agresorem a obětí)) a stanovení o jakou formu šikany se jedná, jelikož dle těchto postupů dojdeme ke zjištění, zda situaci zvládne škola sama, nebo je nutná asistence odborníků ze specializovaných zařízení. Odborníci se dále zabývají i detailnějším zmapováním, mezi které patří: zjišťování síly/ nebezpečnosti šikany, které znemožňuje „uzdravení“, příčiny a podmínky šikany (vlivy ve školním prostředí, složení školní skupiny, osobnost agresora, typ oběti a agresora) a následky šikany, se kterými se oběť může setkat. Zpravidla škola zvládne vyřešit obyčejnou šikanu, která se nachází v prvních 2 fázích šikanování. Pokud se ovšem jedná o komplikovanou šikanu, je ve všech případech nutný zásah odborníka zvenku. (Kolář, 2011)

Co se týká řešení takovéto šikany, nemálo států zjišťuje, že je potřeba tuto problematiku řešit a kvůli tomu, jsou zaváděny bezpečnostní a v některých případech i právní opatření. Příkladem můžou být Spojené státy americké (2006), kde je kyberšikana označována za federální zločin a v Kalifornii (2008) byl zaveden zákon, kvůli kterému mohou být agresori kyberšikany vyloučeni ze školy (týká se zaměstnanců školy i spolužáků). Jižní Korea má speciálně vybrané policejní týmy, které se zaměřují na kyberšikanu. V Polsku (2006) byla provedena reforma školství, se kterou přišlo to, že s připojením na školní síť je omezován přístup na internet a ve vyučovacích hodinách je zakázáno používat mobilní telefony. V České republice se od roku 2008 MŠMT věnuje tématu šikany (Schrötterová, 2014)

Profese pedagogů je velmi náročná, z nejednoho zdroje je možné se dočíst, že toto povolání je spojeno s velkým stresem. Vyučující se musí připravovat na jednotlivé hodiny a do toho jsou ohroženi dalšími vlivy, které je mohou velmi stresovat, jako je šikana či kyberšikana prostřednictvím žáků/ studentů, ale i jiných osob. Je známo, že spousta absolventů učitelských oborů vůbec nejde do pedagogické praxe, nebo naopak jde, ale setrvávají zde například jenom několik let, příčinou může být i již zmiňovaný stres

způsobený šikanou/ kyberšikanou. Autorka si myslí, že se správnou úpravou zákona by mohlo dojít k tomu, že by se školství nepotýkalo s nedostatkem vyučujících na školách. Důležité je, aby pedagogové měli možnost sebeobrany v případě šikany/ kyberšikany a samozřejmě je důležitá informovanost ohledně těchto jevů mezi učiteli, tak i mezi žáky, aby znali důsledky.

3 Prevence a následky šikany

Cílem této kapitoly je ukázat, jak je možné preventivně působit vůči šikaně, představit následky, které má šikana na jedince, jak se jí vyhnout, jak jí předcházet či jak se jí bránit.

Prevence je definována jako postup, díky kterému se snažíme zabránit sociálně patologickým jevům. *(Klementová a Sychrová, 2017)*

Máme 3 typy prevence, a to primární, sekundární a terciální. Primární prevence má za úkol působit na část populace, která se dosud nesetkala s rizikovým chováním. Probíhá prostřednictvím rodiny, školy i okolního prostředí („bezproblémová“ populace). Tato prevence se dělí na 2 typy: specifickou a nespecifickou. Specifická prevence se orientuje na určité cílové skupiny a působení proti zrodu a dalšímu vývoji rizikových jevů. Nespecifická se zaměřuje na rozvoj osobnosti v podobě volnočasových aktivit. Sekundární prevencí je myšleno, že se zaměřujeme na jedince, kteří spadají do rizikové skupiny a mohou přijít do kontaktu s nějakým ze sociálně patologických jevů. Tato prevence probíhá v rámci poraden, krizového centra, linky důvěry a dalších (nalezení problémových jedinců a změna jejich chování). Terciální prevence se zaměřuje na resocializaci jedinců, aby se dokázali vyvarovat rizik. Souvisí s tím pojem harm reduction, což znamená snižování deviantního chování (převýchova a resocializace v rámci výchovného ústavu a dalších zařízení). *(Bělík a Hoferková, 2016)*

Pokud máme jistotu, že ve školském prostředí nenastává problém s šikanou, lze podniknout preventivní opatření. Pokud se šikana vyskytuje, je nejvhodnější represivní nebo sankční opatření. *(Jusko, 2003)*

V případě represivního opatření se jedná o trest, který má zamezit agresorovi v dalším nevhodném chování. Opatření využívá prvky reedukace a snaží se o následné znovu začlenění do společnosti. *(Co je to represe? Význam slova, 2021)*

Při porovnání možných opatření, aby nedocházelo k šikaně, lze usoudit, že nejvhodnější a nejefektivnější je takovému jevu předcházet v co největší míře. Tudiž je vhodné preventivně působit na možné agresory ještě v době, kdy nepáchají tuto činnost. Tato činnost ovšem vyžaduje, aby bylo zkoumáno prostředí a bylo upravováno, aby se dalo předcházet negativním jevům. Je tedy vhodné začít preventivně působit od co nejtlejšího věku.

3.1 Následky šikany, které mají vliv na učitele

Samotná šikana má vliv na celou třídu, kolektiv učitelů a často i na školu jako celek. Důsledky mohou být různé od psychických následků, přes pokusy o sebevraždu/ zabití, po různé poruchy. *(Běhouňková a Vaňková, 2009)*

Šikanování má ničivý dopad na všechny účastníky šikany, u obětí dochází k újmě na psychickém a někdy i tělesném zdraví, u agresorů dochází k utvrzení protispolečenského jednání a svědkové přicházejí o naděje ve společnosti, která zajišťuje ochranu a bezpečnost. Nejhorší efekt má šikana na oběť, ale záleží na míře a časovém úseku, kdy docházelo k ubližování. Při dlouhodobém trvání může dojít dokonce i ke změně osobnosti a psychickým problémům trvajícím po celý život. Může mít sebevražedné myšlenky, nebo se může o sebevraždu i pokusit. *(Kolář, 1997)*

Na agresora má šikana také svůj vliv. Agresorovi se zpravidla prohlubují antisociální postoje ke společnosti a vzniká příprava a větší pravděpodobnost na to, že je schopen v budoucnosti páchat jakoukoliv trestnou činnost, domácí násilí nebo i šikanu, která se přesune do pracovního prostředí. Šikana se poté může stát velkým problémem při dalším pedagogickém působení, jelikož je skupina „infikována“. *(Kolář, 2011)*

Šikana může způsobit psychosomatické potíže (problémy se spánkem, bolesti hlavy/ břicha apod.). *(Kopecký a Sztokowski, 2018)*

V těch nejhorších případech se může stát, že aktuální oběť či dokonce bývalá oběť šikany svou situaci již nevydrží a zvolí možnost, že se pokusí vzít si život, nebo se jí to dokonce povede dokonat. Každopádně následky jsou zdrcující a ve spoustě případů trvalé, že oběti znemožňují běžné fungování a způsobují neustálý neúspěch a nedůvěru, jelikož tělesné ublížení se zahojí, ale to duševní nadále přetrvává. *(Kolář, 2011)*

Pokud se učitel setká s šikanou, pocítuje často zklamání a není spokojen se svým působením. Kvůli ponížení z šikany se může ostýchat se svěřením se svému okolí (v práci i doma). Pokud se tato šikana ve škole objeví, vztahuje se na fungování celé školy a je ovlivněn celý kolektiv. *(Klementová a Sychrová, 2017)*

Dopad na učitele se může projevovat různými způsoby. Projevuje se v oblasti fyziologické, emoční a v chování. Mezi tyto příznaky patří: bolesti břicha a hlavy, problémy se spánkem, problémy v práci i rodině, pláč, zhoršená imunita či koncentrace. Dle výzkumu Kopeckého a Sztokowského se v případě šikany setkává 21 % učitelů se

vztekem, 11 % se smutkem, 10,5 % se cítí být nejistý, 8,8 % trpí úzkostí a 8 % ztrácí chuť do práce. *(Kopecký a Szotkowski, 2016)*

Dopad na šikanovaného lze rozdělit do několika fází. Pro první fázi je typický pláč, rozčilení, problémy se soustředit a problémy se spánkem. Ve druhé fázi se prohlubují problémy se spánkem a soustředěním a začínají se objevovat fyziologické dopady, například zažívací problémy. Dále se objevují deprese, úzkost, nechů chodit do práce či užívání návykových látek. V poslední fázi dochází k prohloubení deprese, vzniku panických atak, mohou se objevit sebevražedné myšlenky i jednání a mohou se rozvinout psychosomatická onemocnění. Dle Leymanna se může změnit osobnost šikanovaného, pokud se u něj objeví posttraumatická stresová porucha, změna se stane trvalou, ale může probíhat třemi různými způsoby. První má obsesivní symptomy, mezi které patří, že ničemu a nikomu kolem sebe nedůvěřuje, věří v určitý osud, což vede k izolaci od okolního prostředí. Další změna je doprovázena depresivními symptomy, které jsou neustálý smutek, pocity beznaděje a časté nadužívání návykových látek. A třetí změnu doprovázejí příznaky, které ukazují, že oběť situaci již nezvládá. Dobrovolně se odděluje od ostatních, je bezohledná a necítí se být součástí jakéhokoliv společenství. *(Důsledky šikany, 2019)*

Aby vyučující měli dostatečnou výbavu pro vykonávání profese, je důležité, aby jejich příprava byla unifikována studijními programy, aby do nich byla zařazena více i problematika rizikového chování a prevence. *(Janiš a Skopalová, 2017)*

3.2 Strategie preventivního působení proti šikaně učitelů

Problémy s vedením třídy mohou způsobit šikanu učitele. Ten by měl dokázat zaujmout třídu, neupozorňovat příliš na sebe, že má nějaké odlišnosti (oblečení, gestikulace apod.), být důsledný, být zábavný (v mezích), nevyhrožovat nějakým trestem, pokud to není nutné, chodit včas do hodiny, nerozčilovat se (některé kolektivy se budou snažit o znovu vyvolání reakce), nesvěřovat se s příliš důvěrnými věcmi, vést je k odpovědnosti tím, že bude i sám učitel odpovědný. Dále vyvolávat ty, které vyrušují, než vyzývat k utišení, neponižovat jedince (i jen kousavými poznámkami), být ve střehu, nepoužívat negativní řeč (říkat, co chceme, aby udělali, ne opak), být sebejistý, mít uspořádanou hodinu (být

připraven na probíranou látku a mít všechny potřebné pomůcky u sebe a funkční) a dát najevo dobré vycházení s dětmi a že je má učitel rád. (*Fontana, 2014*)

Abychom mohli předejít kyberšikaně, je doporučováno zadávat čas od času naše jméno do vyhledávače, abychom mohli najít případné útoky a včas je nahlásit. Je důležité si chránit svoje soukromí a nesdělovat informace potencionálním agresorům. Dále používat silná hesla k ochraně nejen sociálních sítí a dodržovat profesionalitu. (*Vrouvas, 2019*)

Jedním z preventivních opatření vůči šikaně je zformování pozitivního sociálního prostředí ve škole a vytvoření programu proti šikaně, který dokáže co nejdříve odhalit šikanu a úspěšně ji vyřešit (vzdělávání a supervize, společný postup při řešení šikany – základní scénáře, provádění prevence na třídnických hodinách, ve výuce i mimo vyučování, dostatečná ochrana v rámci vnitřního řádu, informování rodičů o problematice šikany, spolupráce se službami a zařízeními a s okolními školami). Další součástí je spolupráce s odborníky ze specializovaných zařízení (pedagogicko-psychologická poradna, středisko výchovné péče, speciálně pedagogická centra, diagnostické ústavy aj.) a z dalších oblastí (kriminalista pro mládež, kurátor, psychiatr), spolupráce s MŠMT a krajskými úřady, dohled České školní inspekce a průběžné sledování například Linkou bezpečí a Společenstvím proti šikaně. (*Kolář, 2011*)

Když se ve škole zjistí, že se tam vyskytuje tento jev, má vyučující několik možností díky svým pravomocím. Žákovi může udělit výchovné opatření (napomenutí, důtka, vyloučení), vypracování individuálního výchovného plánu agresora, přemístění do jiné třídy/ skupiny (pokud je to vhodné), konzultace s rodiči o zvážení spolupráce se střediskem výchovné péče, zahájení spolupráce rodiny s orgánem sociálně-právní ochrany dětí či umístění do diagnostického ústavu. (*Co dělat-intervence pedagoga*)

Pedagog by měl situaci nahlásit ve škole svému vedení, aby mohlo dojít k řešení. Každá škola má vypracovaný svůj krizový plán, ve kterém je specifikováno, jak a kdo bude postupovat. Pokud je krizový plán nedostačující ohledně bezpečnosti, učitel se snaží o zajištění svého bezpečí (opuštění třídy, participace kolegy/ vedení ve třídě). Jelikož se jedná o stresovou situaci, je důležité mít podporu svého okolí, nedávat si vinu za to, co se děje a případně vyhledat i odbornou pomoc. Ve třídě, kde došlo k šikaně pedagoga je zprostředkován intervenční program. Pokud k tomuto jevu dojde, nelze obviňovat učitele, jelikož nezávisí pouze na osobnosti či kompetencích pedagoga. (*Klementová a Sychrová, 2017*)

Existují 2 typy strategie: reaktivní a preventivní. Mezi reaktivní řadíme vyhýbání se (např. mazání účtů a zpráv), akceptaci, hledání důvodu šikany, hledání pomoci (svěřování) a mezi preventivní patří mluvení (eliminovat nepochopení), edukace (budování většího povědomí o problematice). Kopecký a Szotkowski uvádějí dále následující strategie: technologické řešení (blokování, změna hesla, nastavení soukromí), ignorování (zanechání aktivity na sociálních sítích, mazání účtů), disociace (bagatelizuje, co se děje na internetu není reálné), změna pohledu („nemá cenu se trápit kvůli agresorovi“), přepnutí role (šikana původního pachatele šikany), konfrontace s pachatelem, podpora (svěří se, kontaktuje ohledně problému). Oběť by měla být v klidu, schovat si důkazy, zanechat komunikace/ kontaktu s agresorem, na sociálních sítích ho zablokovat, pokusit se o identifikaci šikanujícího, oznámit napadení a vyhledat pomoc. *(Kopecký a Szotkowski, 2018)*

Pokud učitel zjistí, že je obětí šikany, měl by se především zamyslet nad tím, jak jedná se třídou, ve které vyučuje a situaci by měl následně řešit nejen se třídou, pokud to je vhodné, ale mělo by dojít i k nahlášení. Pokud je to možné, měl by se třídou promluvit o vhodném a nevhodném chování, neměl by dát důvod, aby si zbytek třídy myslel, že někomu nadržuje. Pedagog by se měl určitě vyvarovat konfliktu s problémovými žáky/ studenty, a to především pokud se nachází stále ve třídě, anebo jsou zde i vrstevníci problémového žáka/ studenta. Zároveň by měl vyučující přijímat zpětnou vazbu od studentů, jelikož mu může pomoci, a to nejen vzhledem k vlastnímu sebehodnocení a sebezdokonalování. Je důležité zjistit, co na žáky platí, aby učitel sám mohl ovlivňovat žádoucí pozitivní chování a odměňovat je za jejich úspěchy, neměl by zdůrazňovat jejich neúspěchy. Ovšem i přes všechna tato opatření se může stát, že ani pozitivní posilování na některé žáky/ studenty nebude fungovat. Americká psychologická asociace navrhuje, aby došlo k popovídání si s problémovým žákem/ studentem o vzniklé situaci, určitě by si tuto situaci učitel neměl nechávat jen pro sebe a měl by se svěřit kolegům, kteří mají zkušenosti se stejným problémem. Dalším důležitým bodem je klidné jednání a nebýt sarkastický, připomenutí pravidel či dodržování krizového/ bezpečnostního plánu školy. *(Vrouvas, 2019)*

Pokud je náš kolega šikanován žáky, lze pozorovat varovné signály, například vypadá, že je smutný, na hodiny se mu nechce, nedokáže se soustředit a má časté žaludeční potíže, v tom případě je vhodné si s ním citlivě promluvit. Na základě toho by mělo dojít k AHA efektu, díky kterému porozumí situaci a naučí se ji zvládat a řešit. Postup při takovémto

rozhovoru by měl být následovný. Nejdříve kolegu ocením, aby si nepřipadal, že není nedůležitý, poté naznačím, o čem se s ním budu bavit (Př.: Chtěla bych si s tebou popovídat, připadá mi, že poslední dobou nemáš moc dobrou náladu ... A udělalo by mi radost, pokud bych Ti mohla nějak pomoci.), dám mu na vybranou (př.: můžeme si o tom promluvit/ jít na kafe, když budeš chtít – pokud kolega odmítne, nepřemlouváme ho, při dalších možnostech se vracíme k tématu), navážu s ním vztah, že cokoliv se od něj dozvím, nikomu nebudu říkat. Dále popíše situaci, co se mu děje, následuje popsání situace námi, jak ji vidíme a co si o tom myslíme, ale nehodnotíme, a nakonec se ptáme. Otázky slouží k tomu, aby si uvědomil některé spojitosti. (*Bréda, Dandová, Kendiková, Mertin, 2017*)

Jak uvádí Švarcová, v řešení šikany učitelů by mohlo pomoci zvětšit pravomoci učitelů a zároveň i odpovědnost rodiny, udělat legislativní modifikace. (*Švarcová, 2009*)

Někteří odborníci přicházejí s řešením šikany učitelů, jejich názory se velmi liší. Je navrhováno zavedení vyloučení žáka ze školy na několik dnů nebo úplné vyloučení, zavedení statusu veřejného činitele pro učitele, postih rodiny agresora, řešení šikany na úrovni škol/ MŠMT či zabavení rušivých předmětů. (*Klimešová a Tůmová, 2011*)

V rámci pregraduálního studia je vhodné připravovat budoucí pedagogy na to, že se mohou setkat s šikanou, s jakými druhy se mohou setkat, jaké jsou projevy a co můžou v takových situacích dělat, ať už se jedná o šikanu někoho jiného, či šikanu své osoby. Školy si vypracovávají Krizový plán, Minimální preventivní program a Program proti šikaně a kyberšikaně. Tyto dokumenty by měly obsahovat informace, které usnadní přístup a řešení rizikových jevů, jako je mimo jiné šikana a kyberšikana. Toto preventivní působení by mělo mít na starost školní poradenské pracoviště, které vytváří výše zmíněné dokumenty, což znamená, že na tomto pracovišti by se měli nacházet odborníci, jako je výchovný poradce a metodik prevence, případně sociální pedagog. Dále je vhodné preventivní působení v rámci besed a školení nejen pro žáky, ale i pro vyučující. V rámci těchto školení, mohou být poučeni o tom, jak zasáhnout v případě šikany, jak preventivně působit, či jaké jsou nové druhy šikany/ kyberšikany. Tyto besedy a školení by měli být zařazeny nejen kvůli tomu, aby vyučující věděli, jak se mají v konkrétní situaci zachovat, ale aby si připomněli dané jevy a zásady a došlo tak ke zvyšování povědomí. Samozřejmě pokud vyučující zpozoruje některý z rizikových jevů, například i u své osoby, že se stal/

je obětí šikany, je důležité, aby tuto situaci začal co nejdříve řešit s odborníky ze školy, kteří mu mohou poradit, jak se zachovat a dále postupovat.

Vzdělávací a poradenská společnost Positive pořádá akreditovaný program s názvem „Jak se bránit šikaně ze strany žáků a rodičů“, cílem je rozvinout dovednosti, které pomohou při řešení této šikany. Tento program je vhodný pro ředitele škol a dalších zařízení, pro vedoucí i další pedagogické pracovníky. *(Jak se bránit šikaně ze strany žáků a rodičů, 2016)*

Existují další projekty, které se zabývají minimalizací šikany a její prevencí.

Program minimalizace šikany je určen pro školy, snaží se o předcházení a redukování následků šikany. Zaměřují se na edukaci učitelů, aby dokázali zaregistrovat první náznaky šikany a vyřešit tuto situaci správným způsobem. Dále v kolektivech žáků/studentů dochází k nastavování preventivních pravidel a cvičení sebeobrany proti šikaně. Zaměřují se i na školu jako celek, kdy získává kompetence k tomu, jak se zachovat v případě těžší formy šikany. Podrobnější informace lze nalézt na <http://www.minimalizacesikany.cz>. *(Škola a šikana)*

Další je projekt E-bezpečí, který se orientuje na výzkum, edukaci, osvětu, profylaxi i intervenci sociálně patologických jevů na internetu. Zaměřují se především na terénní práci s různými cílovými skupinami (žáci/ studenti, rodiče, senioři, policisté, preventisté sociálně patologických jevů, metodici prevence, učitelé). Jsou pořádány přednášky/ besedy či vzdělávací akce. Probíhají také pravidelná výzkumná šetření. Podrobnější informace lze nalézt na <https://www.e-bezpeci.cz/>. *(Informace o projektu)*

Projekt Bezpečně online se zaměřuje na upozorňování na rizika, která se vyskytují na internetu. Jedná se o poučná videa, která vznikla v rámci projektů Seznam.cz a jsou určena pro všechny cílové skupiny. Jedná se o krátké filmy, Křečky v síti, Seznam se bezpečně a NERISKUJ!. Videa jsou dostupné na této webové adrese <https://www.stream.cz/seznam-se-bezpecne>. *(Bezpečně online)*

Pro přímou prevenci ve škole může být také vhodné zařadit společné aktivity, které podporují vhodné klima školy s využitím zážitkové pedagogiky. Tyto aktivity mohou začleňovat učitele, žáky i jejich rodiče. Příkladem může být žákovský parlament; den učitelů, kdy si žáci vyšších ročníků vymění roli s učiteli; veletrh cestovního ruchu

(představení vybraných států světa, krajů v České republice apod.); sportovní aktivity; ples školy, školní akademie, divadelní představení apod.

4 Šikana učitelů ze strany žáků a studentů

V této části je popsána výzkumná metoda, která byla použita, dále jsou popsány výzkumné otázky, hypotézy, je zde specifikován výzkumný soubor a následně interpretace výsledků a jejich vyhodnocení.

4.1 Výzkumný cíl a problém

Cílem tohoto výzkumného šetření je zmapovat, zda a v jaké míře dochází k šikaně učitelů žáky/ studenty na získaném výzkumném souboru. Pojmem zmapovat je myšleno zjistit výskyt daného jevu v získaném vzorku respondentů.

Dále byly formulovány následující dílčí cíle:

1. Zjistit, jaké množství z dotazovaných učitelů zná kolegu učitele, který byl šikanován žáky/ studenty.
2. Zjistit, jaká forma šikany je nejčastější při šikaně učitelů žáky/ studenty.
3. Zjistit, zda má délka praxe vliv na četnost šikany učitelů prostřednictvím žáků/ studentů.
4. Zjistit, jak učitelé řeší situaci, když se stanou obětí šikany.

V závislosti na cílech byl výzkumný problém stanoven následovně: K jakým formám šikany nejčastěji dochází při šikaně učitelů žáky/ studenty?

4.2 Metody využití při výzkumném šetření

Kvantitativní výzkum se vyznačuje tím, že oproti kvalitativnímu výzkumu operuje s čísly, která jsou matematicky zpracovávána a vyhodnocována a která představují četnost vybraných jevů v námi vybraném vzorku respondentů. Zjištěné údaje tohoto výzkumu jsou tedy následně zpracovávány do statistiky. Výzkumník si u tohoto typu zachovává odstup, čímž má zajištěnou objektivnost. Respektive při tomto typu výzkumného šetření nemusí být badatel ve stejné místnosti, ani v přímém kontaktu s respondentem vzhledem k typu používaných výzkumných metod. Využívá se metoda dotazníku nebo sebehodnotící škály. Jelikož výzkumník získá přesné údaje, může je klasifikovat dle vybraných kritérií, což mu dá možnost generalizovat jevy. Výzkumný

soubor je uskupení osob, které byly vybrány výzkumníkem. Při výběru respondentů se často snaží zvolit vzorek, který bude co nejlépe zastupovat vybranou cílovou skupinu, ovšem ideální je náhodný výběr. Záměrný výběr je zvolení vzorku respondentů dle předem vybraných kritérií. Dostupným výběrem rozumíme, že vybereme zařízení, které se nachází v našem okolí, je tedy pro nás dostupné. Nejčastěji v tomto typu výzkumu dochází k přezkoumání již formulovaných teorií, k čemuž jsou využívány hypotézy, které jsou verifikovány. Jak již bylo zmíněno, nejčastější metodou u tohoto výzkumu je dotazníkové šetření, ve kterém jsou dotazovanému pokládány otázky písemnou formou a získávají se od něj písemné odpovědi, tomuto člověku se říká respondent. Dotazník je určen pro získání velkého množství dat od velkého počtu respondentů. U struktury dotazníku by mělo být zvaženo, zda je dotazník vhodný pro vybranou cílovou skupinu a měla by se posoudit vhodnost otázek. Jako první z dotazníku uvidíme hlavičku, která jej uvádí, poté následují otázky, a nakonec poděkování za spolupráci při šetření. (*Gavora, 2000*)

V dotazníku se nacházejí různé druhy otázek, jsou otevřené nebo uzavřené, které by měly být formulovány tak, aby jim respondent dostatečně rozuměl. Množství a typ položek by mělo souviset s věkovou skupinou respondentů, aby byli schopni se na dotazník co nejlépe soustředit. (*Průcha, 1995*)

Součástí uskutečnění výzkumu je také předvýzkum, který má zjišťovat na menším počtu osob, zda je výzkumný nástroj vhodný, jestli je dotazník srozumitelný pro cílovou skupinu či je potřeba něco poupravit či provést další korektury ve formulaci. (*Gavora, 2000*)

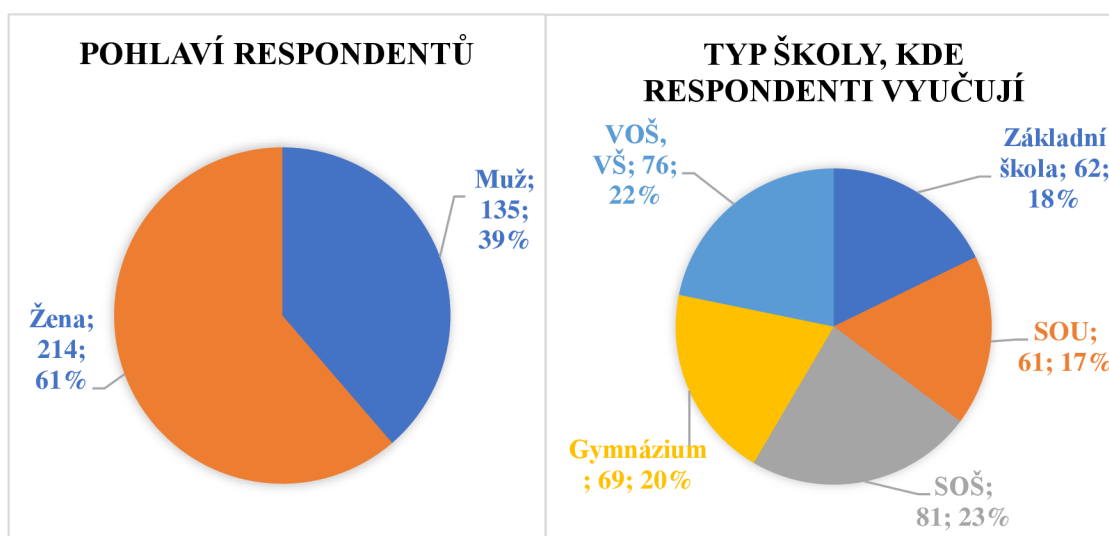
4.3 Výzkumný soubor

Výzkumného šetření se zúčastnili respondenti, kteří odpovídali stanovené cílové skupině, kterou byli učitelé. Participovat se mohli učitelé, kteří působí na základní škole, středním odborném učilišti, střední odborné škole, gymnáziu, vyšší odborné škole a vysoké škole. Podmínkou bylo, že respondent musí působit ve škole na jakýkoliv úvazek, ale jako učitel.

Zkontaktování eventuálních respondentů probíhalo prostřednictvím e-mailu. Autorka vždy navštívila stránky školy, kde dohledala kontakty na vyučující a rozeslala jim žádost

o vyplnění dotazníku i s odkazem na již zmíněný dotazník. Autorka tedy věděla, komu dotazník zasílá, ale již neví, kdo dotazník vyplnil. Školy, které autorka zkontaktovala byly z různých krajů České republiky.

Toto šetření probíhalo od 7.3. do 5.4.2022 a zúčastnilo se ho celkem 349 respondentů, z čehož je 135 mužů a 214 žen. Zastoupení škol je následující. Ze základních škol autorce odpovědělo 62 respondentů, ze středních odborných učilišť (SOU) 61, ze středních odborných škol (SOŠ) 81, z gymnázií 69 a z vyšších odborných škol a vysokých škol 79 dotazovaných. Celkem bylo zkontaktováno 1 629 potenciálních respondentů, což znamená, že návratnost dotazníku byla pouhých 21,4 %.

Graf č. 1 Pohlaví respondentů

Graf č. 2 Typ školy, kde respondenti vyučují

4.4 Popis výzkumu

Výzkum probíhal metodou kvantitativního šetření, pomocí předem sestaveného dotazníku, dle vlastní přípravy a úprav po provedení předvýzkumu. Dotazník byl vytvořen přes Microsoft Forms a byl distribuován online a to tak, že byl přeposilován na e-maily jednotlivých učitelů, které byly uvedeny na stránkách školy, dále byl umístěn na sociální síti, na Facebook do skupin, které jsou určeny pro studenty pedagogické fakulty nebo pro učitele. Z dotazníků není patrné, kdo je konkrétně vyplnil. V dotazníku se nacházelo celkem 16 položek, z čehož bylo 7 povinných položek pro všechny respondenty. V dotazníku bylo nastaveno větvení, takže zbytek otázek se týkal jen části respondentů, záleželo na zodpovězení otázek. U sedmi položek měl respondent možnost

zvolit jednu z nabízených možností, dvě položky měly na výběr více odpovědí, stejný byl i počet položek ve kterých se nacházela škála a celkem pět položek v dotazníku bylo otevřených a respondent do nich měl vepsat svou vlastní odpověď. Na konec dotazníku byl udělen prostor pro další sdělení. Dotazník byl rozdělen do 4 částí, v první části se doplňovaly informace o učiteli, jakého je pohlaví, na jakém typu školy vyučuje, jaké předměty učí, jak dlouho je v praxi a jak dlouho je zaměstnán na nynější škole. Druhá část se zaměřovala na to, zda znají někoho, kdo byl šikanován žákem/ studentem, položky se tedy týkaly setkání s takovým učitelem, jakého byl pohlaví, jaké předměty vyučoval, jak dlouho byl v praxi, na jakém typu školy vyučoval, o jakou formu šikany se jednalo a jak tento problém dotyčný řešil. Ve třetí části byli respondenti dotazováni na setkání s šikanou vlastní osoby. Tato část obsahovala položky, které se ptaly na to, zda se jedinec setkal s tímto jevem, zda se tento problém řešil, jak vyučující řešil tento problém a o jakou formu šikany se jednalo. Ve čtvrté části se nacházel prostor pro další sdělení, kde mohl vyučující cokoliv napsat. Jelikož respondenti byli vyučující a jejich školní e-mailové adresy jsou k dispozici na školních stránkách, mohla je autorka sama zkontaktovat. Jelikož s respondenty nepřišla do kontaktu, vše bylo vysvětleno v úvodním sdělení v e-mailu/ příspěvku a následně v hlavičce dotazníku. Jednalo se o stručné představení autorky, uvedení výzkumu, čeho se týká, kolik položek se celkově nachází v dotazníku a že je vše anonymní s prosbou o pravdivé vyplnění.

4.5 Předvýzkum

Předvýzkum byl proveden na vzorku 4 učitelů, jednalo se o 2 muže a 2 ženy. Všichni respondenti patřili do cílové skupiny, jednalo se o učitele, kteří vyučují na základní/ střední či vysoké škole. Dotázaní byli požádáni o vyplnění dotazníku a o zpětnou vazbu, zda jsou všechny otázky srozumitelné a zda jsou vyhovující další náležitosti dotazníku. V rámci zpětné vazby bylo zjištěno, že všem dotazovaným vyhovuje formulace otázek i odpovědí. Jediné, co bylo navrhováno bylo dopsání jednotek (roků) v položce č. 4 a 9, které se týkají počtu let praxe a rozdělení středních škol a učilišť. Dále tipy na důraznější zmínění, že je dotazník anonymní, a že data nebudou nikde jinde použita a identita učitele nebude odhalena. V důsledku zpětné vazby, byl dotazník následně v některých částech poupraven dle tipů a připomínek respondentů předvýzkumu.

4.6 Hypotézy

Ke stanoveným cílům byly stanoveny hypotézy.

Hlavní hypotéza: Ze všech respondentů se s šikanou učitele setkala více žen než mužů.

Tato hypotéza je stanovena na základě výzkumu týkajícího se agresivního chování žáků z pohledu vyučujících, jehož autory jsou Ladislav Csémy a kolektiv. Výzkum se zaměřoval na agresi žáků 7.-9. tříd základních škol, pedagogických respondentů bylo 1 003, z čehož bylo 80 % žen. Z výzkumu bylo zjištěno, že $\frac{3}{4}$ učitelů pozorují zvýšení agresivního chování u svých žáků vůči své osobě. (Csémy, Starostová, Hrachovinová a Čáp, 2013)

Dále na základě výsledků z Národního výzkumu kyberšikany učitelů z roku 2016, jehož autory jsou Kamil Kopecký a René Szotkowski, kterého se zúčastnilo 5 136 vyučujících z různých typů škol z České republiky, se dá vypovědět, že s kyberšikanou se setkala 21,73 % (1 118 z 5 136) pedagogů. (Kopecký a Szotkowski, 2016)

Dle výzkumu se v posledním roce se setkala s verbální agresí vůči sobě 49 % žen a 44 % mužů a s fyzickou agresí 4 % žen a 6 % mužů. Vůči jinému vyučujícímu se s verbální agresí setkala 86 % žen a 88 % mužů a s fyzickou agresí 16 % žen i mužů. (Csémy, Starostová, Hrachovinová a Čáp, 2013)

Vzhledem ke vzorku, kde bylo více žen (80 %), lze předpokládat, že ženy nechtějí sdělovat informace o agresi vůči vyučujícím, či možná nevědí, že k takové agresi dochází.

Tuto hypotézu ve výzkumu podkládají položky č. 1, 6, 7 a 13.

H1: Více než polovina dotázaných učitelů se setkala s případem, kdy byl jejich kolega šikanován žáky/ studenty.

Tato hypotéza je stanovena na základě výzkumu ohledně zkušeností českých učitelů, jejímž autorem je Jan Tomášek. Výzkum se uskutečnil během školního roku 2006/ 2007 ve školách, respondenti byli rozděleni do 2 skupin, na učitele a ředitele škol. Dle výsledků lze tvrdit, že 43,4 % vyučujících za celou dobu svého působení ve školství, se alespoň jednou setkali s šikanou prostřednictvím žáků/ studentů. (Tomášek, 2008)

Tuto hypotézu ve výzkumu podkládá položka č. 6.

H2: Respondenti, kteří mají zkušenost s šikanou učitele, se častěji stali obětí kyberšikany než tradiční šikany.

Tato hypotéza je stanovena na základě Národního výzkumu kyberšikany učitelů z roku 2016, jehož autory jsou Kamil Kopecký a René Szotkowski. Výzkumu se zúčastnilo 5 136 vyučujících z různých typů škol z České republiky. V rámci tohoto výzkumu bylo zjištěno, že 28,77 % respondentů se setkala s verbálními útoky prostřednictvím internetu, tato forma útoku byla nejčastěji uváděnou. Dle stejného výzkumu bylo zjištěno, že s kyberšikanou se setkala 21,73 % a s tradiční šikanou 6,25 % učitelů. *(Kopecký a Szotkowski, 2016)*

Dle výzkumu Jana Tomáška z roku 2006/ 2007 se nejčastěji během své kariéry učitelé setkávali z běžné šikany se slovními urážkami či nadávkami od svých žáků, a to z 21,9 %. *(Tomášek, 2008)*

Z tohoto důvodu se autorka domnívá, že se vyučující spíše setkávají s šikanou na internetu než přímo ve škole.

Tuto hypotézu ve výzkumu podkládají položky č. 6, 11, 13 a 16.

H3: V případě, že došlo k šikaně učitelů platí to, že délka praxe nesouvisí s četností šikany.

Dle studie GEW, lze říci, že nelze přesně definovat, jací učitelé se stávají častěji obětí šikany prostřednictvím žáků/ studentů. Lze říci, že existují jisté tendence. Problém šikany učitelů se může týkat každého typu školy/ věkové skupiny. Co se týká pohlaví, zde se dá řídit především potvrzenými případy, kde převažují ženy. *(GEW studie o kyberšikaně: výsledky ve zkratce, 2008)*

Tuto hypotézu ve výzkumu podkládají položky č. 4, 6, 9 a 13.

H4: Respondenti, kteří uvedli, že se stali obětí kyberšikany, řešili setkání s kyberšikanou častěji smazáním obsahu než neřešením situace.

Tato hypotéza je stanovena na základě Národního výzkumu kyberšikany učitelů z roku 2016, jehož autory jsou Kamil Kopecký a René Szotkowski. Výzkumu se zúčastnilo 5 136 vyučujících z různých typů škol z České republiky. V této zprávě se uvádí, že ze všech řešení v případě kyberšikany, bývá nejčastěji situace řešena smazáním závadného obsahu, tuto část tvoří 22,40 % ze všech kybernetických incidentů. Dále bylo zjištěno, že 14,96 % vyučujících situaci neřešilo vůbec. *(Kopecký a Szotkowski, 2016)*

Jelikož se autorka domnívá, že většina vyučujících se spíše setkala s kyberšikanou, tak se tato hypotéza orientuje na závadné obsahy na internetu.

Tuto hypotézu ve výzkumu podkládají položky č. 13, 15 a 16.

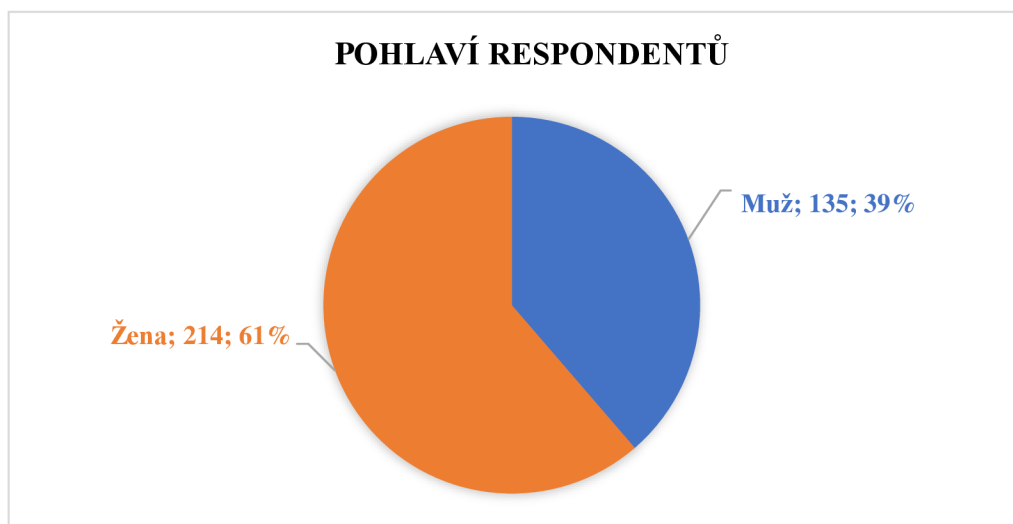
4.7 Vyhodnocení dotazníku

Tato část má za cíl vyhodnocení dotazníku a představení výsledků jednotlivých položek.

Položka č. 1 – Pohlaví

Tato položka zjišťovala poměr mužů a žen mezi respondenty. Z celkových 349 respondentů jich uvedlo 135, že jsou muži a 214, že jsou to ženy, což činí 39 % mužů a 61 % žen. Vzhledem k poměru žen v oblasti učitelství se autorka snažila kontaktovat i školy a obory, kde je pravděpodobné, že bude převaha mužů, aby neměli tak malé zastoupení v celkovém počtu respondentů.

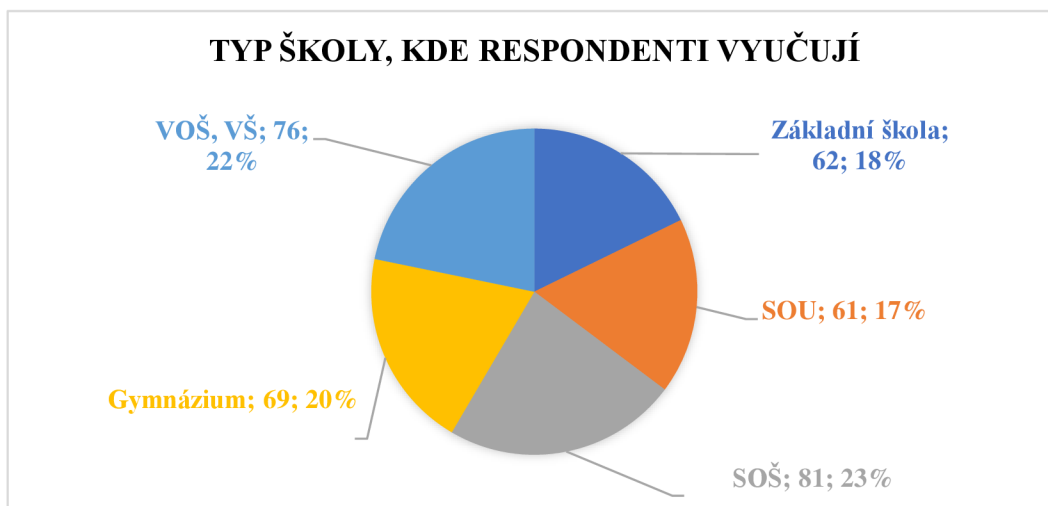

Graf č. 3 Pohlaví respondentů

Položka č. 2 – Typ školy, kde vyučujete:

Jelikož mohou být znatelné rozdíly v počtu, druhu šikanování dle věku a vyspělosti žáků/studentů, rozhodla se autorka respondentů ptát na to, na jaké škole vyučují. Z celkových 349 respondentů vyšlo následující složení. Zúčastnilo se 62 respondentů ze základních škol, 61 respondentů ze středních odborných učilišť, 81 respondentů ze středních odborných škol, 69 respondentů z gymnázií a 76 respondentů z vyšších odborných či vysokých škol. Z procentuálního hlediska se jednalo o 18 % ze základních škol, 17 % ze středních odborných učilišť, 23 % ze středních odborných škol, 20 % z gymnázií a 22 % z vyšších odborných a vysokých škol. Lze tedy pozorovat, že nejvíce respondentů bylo ze středních odborných škol a nejméně ze středních odborných učilišť. Autorka obeslala velké množství potenciálních respondentů ze středních odborných učilišť, jelikož byla původně velmi malá návratnost.

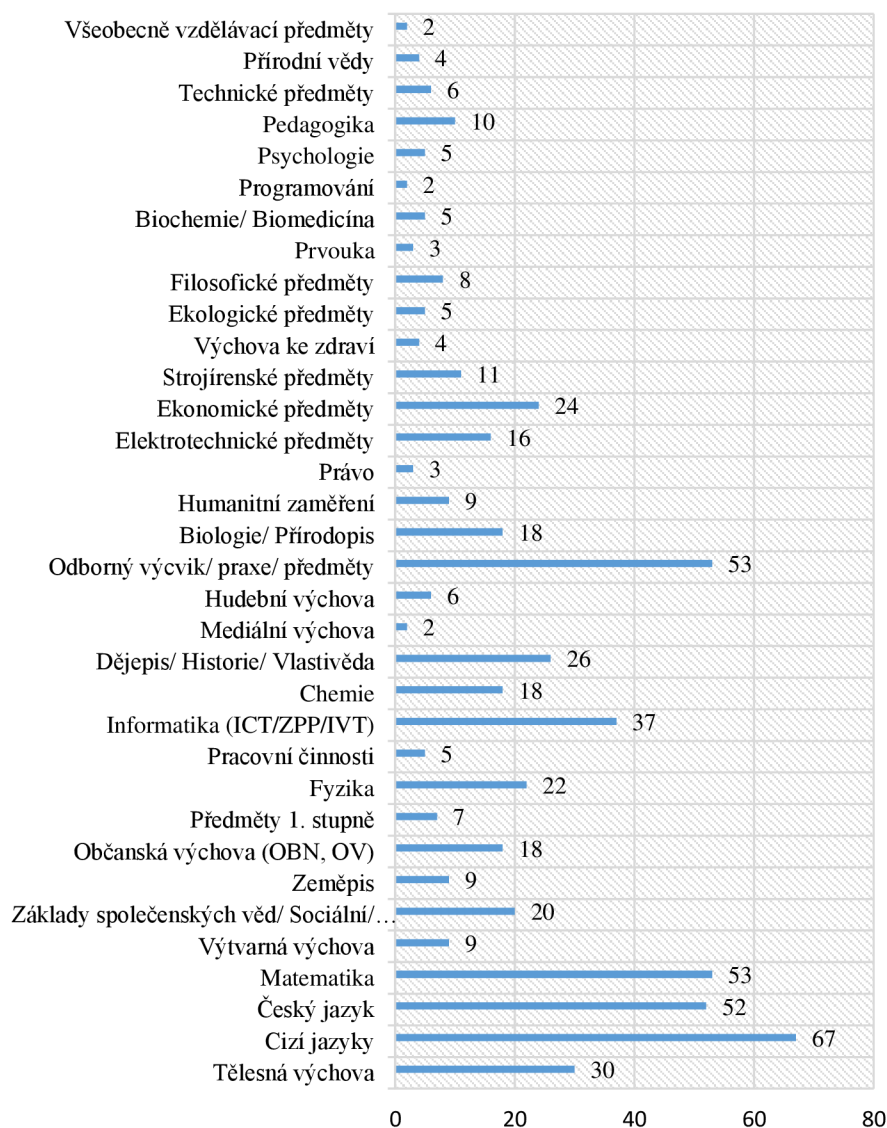
Graf č. 4 Typ školy, kde respondenti vyučují

Položka č. 3 – Jaké předměty učíte?

Autorka se domnívá, že může být několik kauzalit vzhledem ke vzniku šikanování učitele a jednou z nich podle ní může být i vyučovaný předmět, proto zařadila tuto otázku do dotazníku. Vzhledem k velkému počtu předmětů, které uvedli respondenti, autorka některé podobné předměty spojila dohromady či vytvořila kategorie, které zaštitují dané předměty (například ekonomické předměty). Či respondenti dokonce uváděli sami dané kategorie, ve kterých vyučované předměty zobecnili (například odborné předměty). Mezi nejpočetněji zastoupené předměty patří cizí jazyky, které vyučuje celkem 67 respondentů (12 %), dále odborný výcvik/ praxe/ předměty i matematiku vyučuje 53 respondentů a český jazyk 52 respondentů (všechny 3 předměty po 9 %). Naopak nejméně zastoupené předměty mezi dotazovanými byly všeobecně vzdělávací předměty, programování a mediální výchova, každý v celkovém počtu 2 respondentů a s celkovým počtem 3 respondentů prvouka či právo. Mezi další uváděné vyučované předměty patřily přírodní vědy a výchova ke zdraví, každý s počtem 4 respondentů. Psychologie, biochemie/ biomedicína, ekologické předměty či pracovní činnosti byly uvedeny celkem v pěti případech. 6 respondentů uvedlo, že vyučuje technické předměty či hudební výchovu. Sedm respondentů uvedlo, že vyučuje předměty, které jsou vyučovány na 1. stupni a 8 jich vyučuje filosofické předměty. Celkem 9 respondentů uvedlo, že učí předměty humanitního zaměření, zeměpis či výtvarnou výchovu. Deset respondentů uvedlo, že vyučuje předměty spojené

s pedagogikou, strojírenské předměty učí 11 pedagogů. Dále 16 respondentů uvedlo, že vyučují strojírenské předměty a 18 jich vyučuje biologii/ přírodopis, chemii či občanskou výchovu (OBN, OV). Základy společenských věd/ sociální/ společenské vědy vyučuje 20 respondentů, fyziku 22 respondentů a ekonomické předměty 24 respondentů. Dvacet šest dotazovaných uvedlo dějepis/ historii/ vlastivědu, tělesnou výchovu 30 dotazovaných a 37 jich vyučuje informatiku (ICT/ ZPP/ IVT). Ovšem množství zástupců jednotlivých předmětů je poznamenáno tím, že autorka nemohla zcela ovlivnit jaký bude konečný součet, jelikož spousta respondentů nevyplnila dotazník. Mimo jiné většina dotázaných uvedla více než 1 vyučovací předmět, proto některé počty jsou o dost vyšší a některé jsou naopak nižší, některé předměty nakonec neměly velké zastoupení ve výzkumném souboru.

PŘEDMĚTY, KTERÉ RESPONDENTI VYUČUJÍ

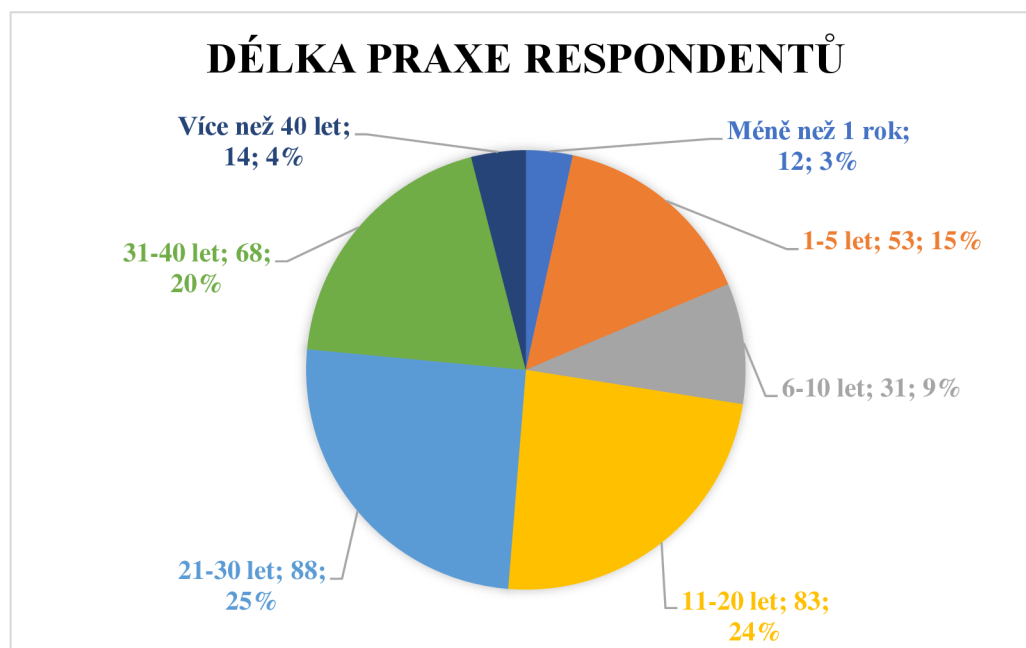

Graf č. 5 Předměty, které respondenti vyučují

Položka č. 4 – Délka Vaší praxe:

Jednou z dalších kauzalit může být i délka praxe učitelů, tím je myšleno, že může záležet na zkušenostech při práci s dětmi. Nejvíce respondentů uvedlo, že mají praxi 21-30 let, tuto možnost uvedlo celkem 88 respondentů (25 %). Dále 11-20 let uvedlo 83 respondentů (24 %). Nejméně respondentů zvolilo možnost, že jejich praxe je méně než 1 rok, tak uvedlo 12 respondentů, což činí 3 % a více než 40 let praxe uvedlo 14 respondentů (4 %). Ostatní respondenti volili další možnosti, 1-5 let praxe uvedlo 53

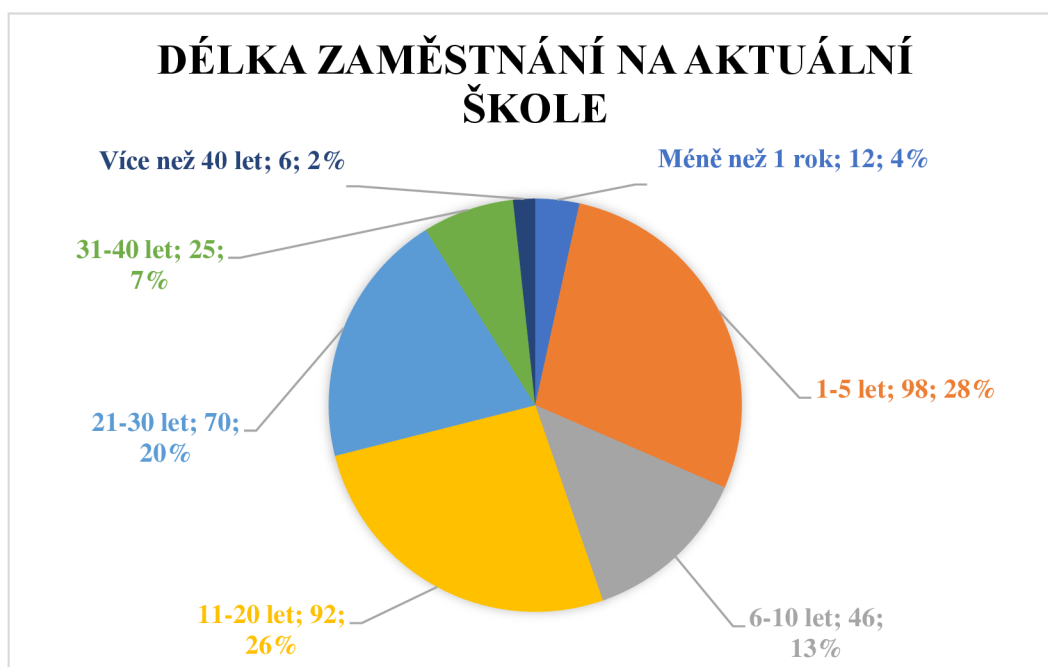
respondentů (15 %), 6-10 let uvedlo 9 % (31 respondentů) a 31-40 let praxe uvedlo 20 %, což je 68 respondentů. Pro pedagoga je důležité načerpat praktické zkušenosti, jelikož mu mohou pomoci s přístupem, zjištěním a řešením krizových situací. Samozřejmě potřebuje mít i teoretické znalosti, případně se dále ještě rozvíjet, jelikož může docházet ke změnám a novým objevům, které za studia daného pedagoga ještě nebyly.

Graf č. 6 Délka praxe respondentů

Položka č. 5 – Délka zaměstnání v současné škole:

Někteří respondenti mohou být zaměstnání po celou dobu v jedné škole, někteří mohou mít více zkušeností z různých škol. Autorka se tedy rozhodla zjistit, jaká je situace v tomto souboru respondentů. Nejvíce respondentů je v aktuálním zaměstnání 1-5 let (28 %, což je 98 respondentů) nebo 11-20 let, u kterých se jedná o 26 % (92 respondentů). Naopak nejméně jich uvedlo, že v současném zaměstnání jsou více než 40 let (2 %, 6 respondentů) a méně než 1 rok (4 %, 12 respondentů). Dále 7 % (25 respondentů) jich uvedlo, že pracovní poměr trvá již 31-40 let, u 13 % (46 respondentů) se jedná o 6-10 let a 20 % (70 respondentů) je v dlouhodobém úvazku 21-30 let. Pokud respondent pracoval na více školách, může mít více zkušeností z různých prostředí a pro výzkum může mít i rozdílné nebo i více zkušeností ohledně šikany učitelů.

Graf č. 7 Délka zaměstnání na aktuální škole

Položka č. 6 – Setkal/a jste se v průběhu Vašeho pedagogického působení s šikanou/ agresí vůči učiteli ze strany žáků/ studentů?

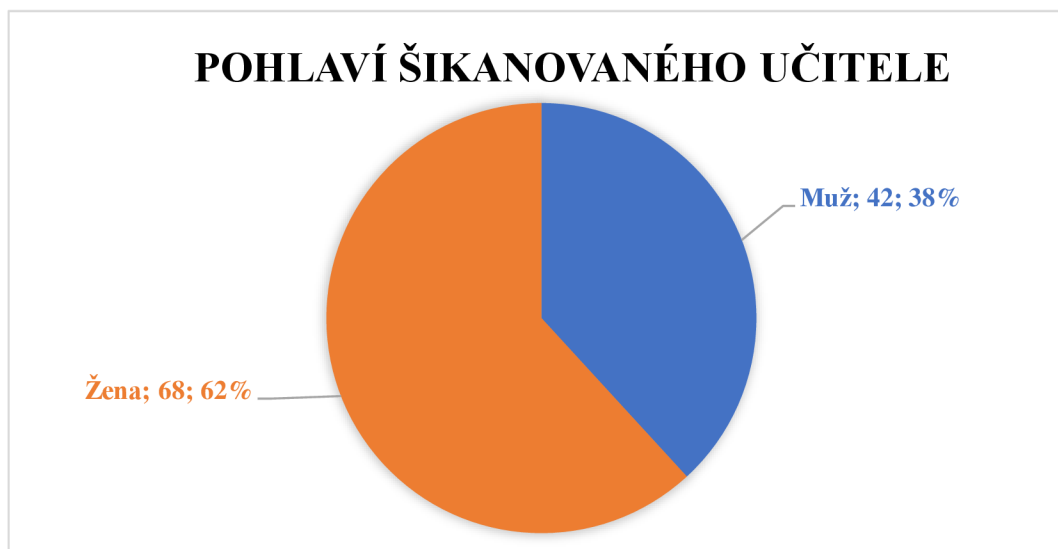
Tato položka byla určena k tomu, aby zjistila, zda se oslovení vyučující někdy setkali s šikanou učitele během svého pedagogického působení ve svém okolí, zda se s tímto jevem osobně setkal někdo z jejich kolegů. Tato otázka byla pro všechny respondenty povinná, z celkových 349 respondentů se s šikanou svých kolegů setkalo 110 respondentů, což je 32 %, dále 218 respondentů uvedlo, že se s tímto jevem nesečkali u svých kolegů (62 %) a 6 % (21 respondentů) neví o tom, že by se s tímto jevem setkali, ale vzniká zde možnost, že se tak stalo, ale nebyli o tom informováni, nebo si toho nejsou vědomi. Existuje velká pravděpodobnost, že se pedagogové častěji mohli setkat s šikanou někoho ze svých kolegů než s šikanou sebe samého, proto byla zařazena tato položka do dotazníku a potvrdilo se, že respondenti uváděli častěji zprostředkovanou zkušenost s šikanou učitele.

Graf č. 8 Setkání s šikanou učitele v průběhu pedagogického působení

Položka č. 7 – Jakého byl pohlaví?

Může být podstatným rozdílem, zda se jednalo o šikanu muže či ženy. Jednou z kauzalit šikany může být i pohlaví, proto autorka zařadila tuto otázku do dotazníku. Celkem 110 respondentů uvedlo, že se setkali s šikanou svých kolegů, dále bylo zjištěno, že z tohoto počtu se jednalo především o ženy, kterých bylo 62 % (uvedlo tak 68 respondentů) a muži tvořili zbylých 38 % (tuto možnost zvolilo 42 respondentů). Dle této položky se dá říci, že ve většině případů se obětí šikany žáků/ studentů stávají ženy učitelky. Ovšem musíme přihlídnout k faktu, že ve školství se zpravidla nachází více žen než mužů, kvůli tomu také může být větší zastoupení žen než mužů mezi oběťmi.

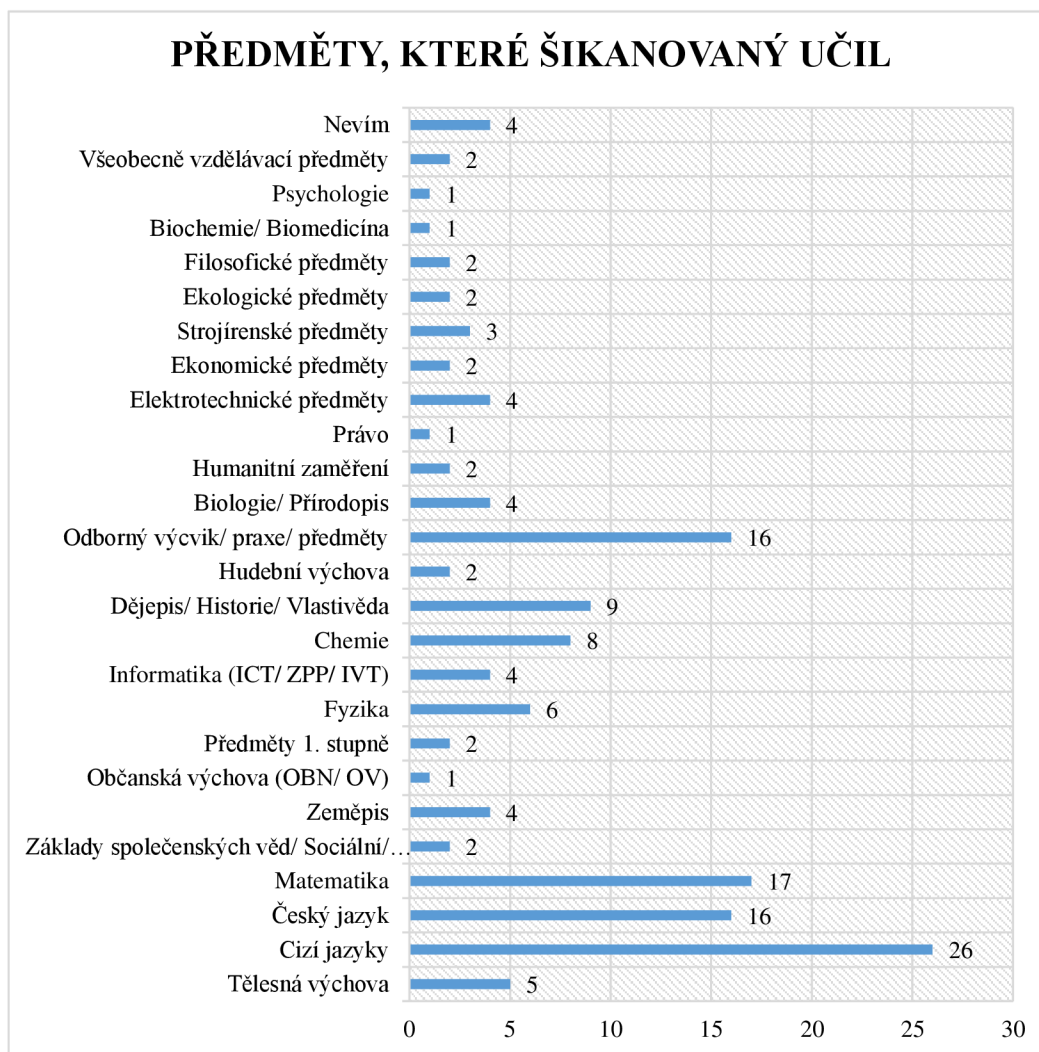

Graf č. 9 Pohlaví šikanovaného učitele

Položka č. 8 – Jaké předměty v té době učil?

Dále autorku zajímalo, jaký předmět šikanovaný vyučoval a opět, zda se i zde neobjeví nějaká kauzalita. Nejvíce respondentů uvedlo, že jejich kolega vyučoval cizí jazyky a to v 26 případech (18 %) a naopak nejméně uváděli psychologii, biochemii/ biomedicínu, právo či občanskou výchovu (OBN/ OV), a to všichni s počtem 1 případu. Dále vždy 2 respondenti uvedli všeobecně vzdělávací předměty, filosofické, ekologické, ekonomické předměty, předměty humanitního zaměření, hudební výchovu, předměty 1. stupně či základy společenských věd/ sociální/ společenské vědy. Tři respondenti uvedli strojírenské předměty, 4 uvedli elektrotechnické předměty, biologii/ přírodopis, informatiku (ICT/ ZPP/ IVT), zeměpis, či nevěděli, co jejich kolega v té době, kdy probíhala šikana, vyučoval. Pět šikanovaných vyučovalo tělesnou výchovu, 6 vyučovalo fyziku, 8 chemii a 9 dějepis/ historii/ vlastivědu. A nakonec 16 respondentů vypovědělo, že dotyčný vyučoval český jazyk, odborný výcvik/ praxe/ předměty (11 %) a 17 jich vyučovalo matematiku (12 %). Ovšem počet zástupců jednotlivých předmětů je poznamenán tím, že se jednalo o zprostředkované zkušenosti respondentů, proto nešly nijak ovlivnit počty v této položce. Dále zde opět platí, že pedagogové opět zpravidla vyučují více než 1 předmět, i proto mohou mít některé předměty vyšší zastoupení.

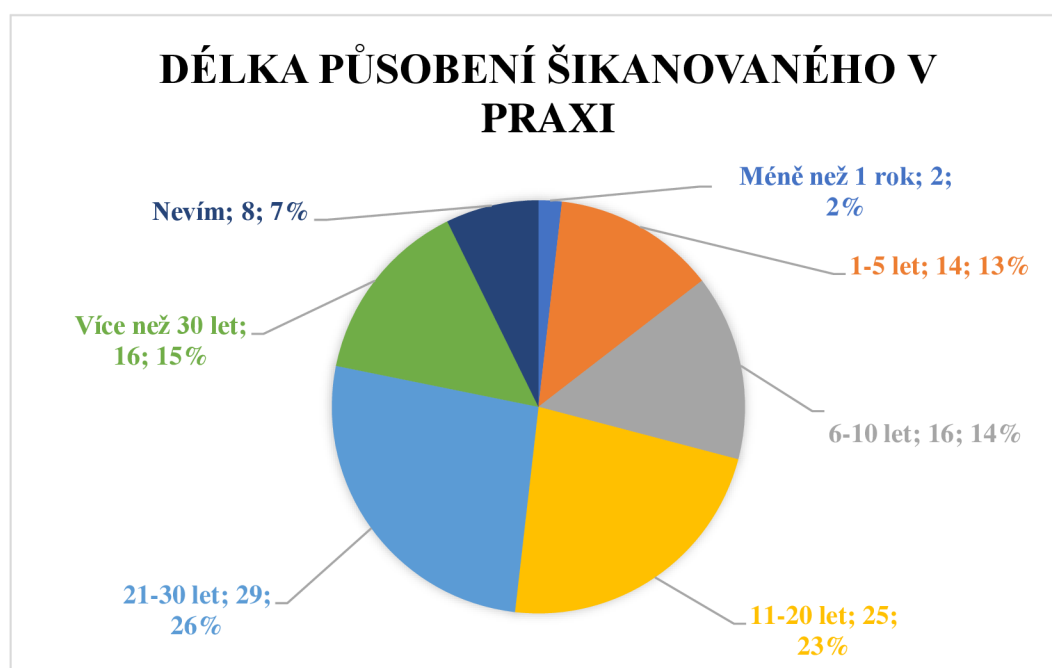

Graf č. 10 Předměty, které šikanovaný učil

Položka č. 9 – Jak dlouho v té době působil v praxi?

Dále opět mohlo záležet na tom, jak dlouho daný učitel působil v praxi a na tom, zda měl dostatek zkušeností s žáky. Na tuto otázku opět odpovídalo celkem 110 respondentů. Nejvíce z nich uvedlo, že jejich kolega měl 21-30 let praxe, tak odpovědělo celkem 26 % (29 respondentů). Naopak nejméně šikanovaných kolegů se objevilo ve skupině pedagogů, kteří učí méně než 1 rok, jednalo se o 2 %, odpověděli takto 2 respondenti. To, jak dlouho jejich kolega působil v praxi nevědělo 7 %. Šikanovaných s praxí 1-5 let se objevilo 13 %, 6-10 let 14 %, více než 30 let 15 % a 11-20 let 23 %. Agresoři mohou vycítit slabá místa pedagoga a v obraně a prevenci nemusí fungovat to, že daný jedinec má dostatečnou praxi a zažil různé situace, jelikož vznikají nové druhy šikany a v prostředích, se kterými nemusejí mít pedagogové velké zkušenosti. Vzhledem

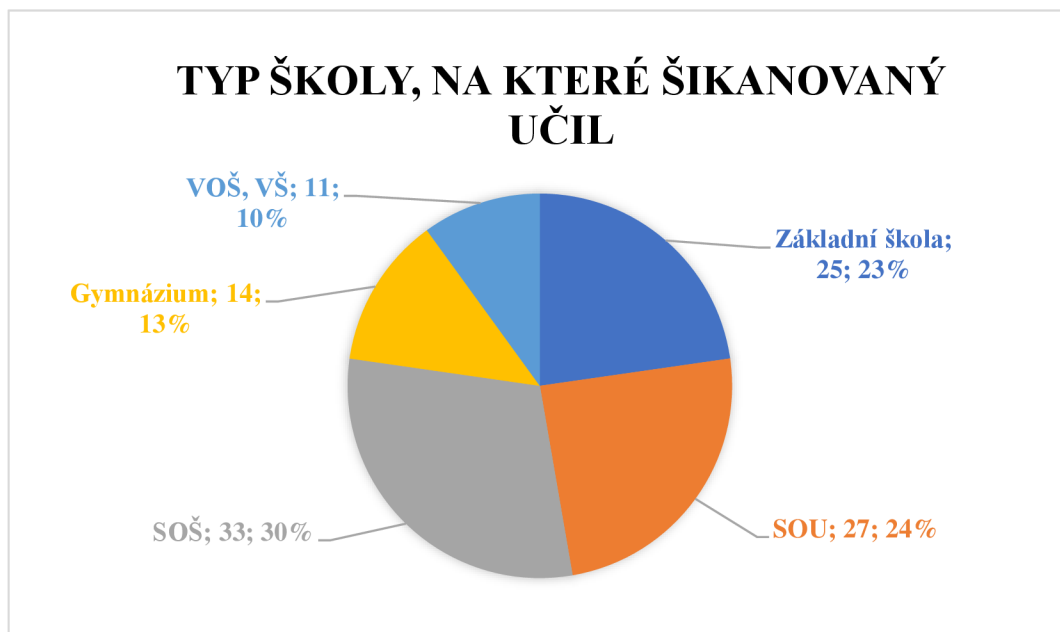
k tomu, že je často rozšířena kyberšikana, tak vyučující s delší praxí nemusejí mít povědomí o platformách, kde k této šikaně může docházet, ovšem prostředí šikany může být takové, že ani mladší generace pedagogů nejsou schopny zjistit šikanu své osoby nebo kolegy.

Graf č. 11 Délka působení šikanovaného v praxi

Položka č. 10 – Na jakém typu školy v té době dotyčný učil?

Dá se říci, že některé školy často bývají vyhlášené tím, že se na nich obecně vyskytuje jakákoliv šikana. Cílem této otázky bylo zjistit poměr šikanovaných kolegů na různých typech škol. Nejméně šikanovaných kolegů pedagogů se objevilo na vyšších odborných školách a vysokých školách (10 %). Oproti tomu nejvíce se objevovala varianta středních odborných škol a to z 30 % z celého vzorku. Celkový počet šikanovaných kolegů na gymnáziích byl 13 %, na základních školách se jednalo o 23 % a na středních odborných učilištích o 24 %. Zde je nutné podotknout, že respondent mohl uvádět nějakého kolegu ze školy, kde pracoval dříve.

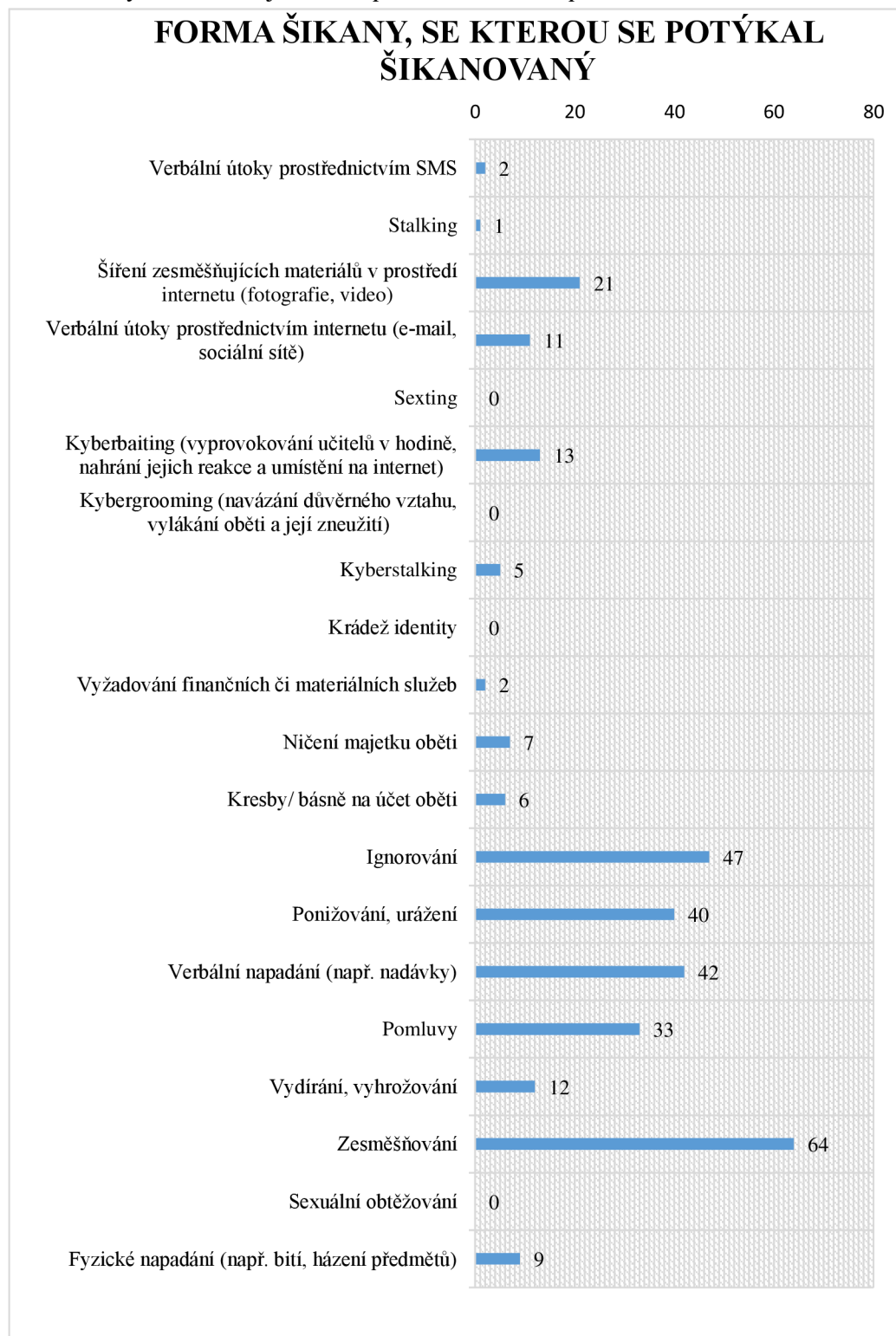

Graf č. 12 Typ školy, na které šikanovaný učil

Položka č. 11 – O jakou formu šikany se jednalo?

Druhů šikany není málo, je tedy možné, že některé druhy šikany a kyberšikany se netýkají učitelů, nebo jen ve velmi omezené míře. Cílem této položky bylo zjistit jaké formy šikany byly použity žáky/ studenty na kolegy respondentů. V rámci tohoto šetření bylo zjištěno, že nikdo se nesetkal s tím, že by se jeho kolega potýkal se sextingem, sexuálním obtěžováním, kybergroomingem a krádeží identity. Nejpočetnější jev, kterému měli čelit kolegové respondentů, bylo zesměšňování, které uvedlo 64 ze 110 respondentů (20 %). A nejméně početným se stal stalking, který byl uveden pouze v jednom případě. Dalšími méně početnými jevy byly verbální útoky prostřednictvím SMS, vyžadování finančních a materiálních služeb, každý v případě 2 respondentů a kyberstalking v pěti případech. Šest respondentů uvedlo, že jejich kolega čelil kresbám/ básním připravovaným na jeho účet, 7 se jich setkala s ničením majetku, 9 z nich bylo fyzicky napadeno, 11 se jich setkala s verbálními útoky prostřednictvím internetu a 12 s vydíráním a vyhrožováním. 13 kolegů respondentů zažilo během vyučování kyberbaiting a následně 21 šíření zesměšňujících materiálů v prostředí internetu. S pomluvami se setkala 33 kolegů respondentů, 40 s ponižováním a urážením (13 %), 42 s verbálním napadáním (13 %) a 47 s ignorováním vlastní osoby (15 %). Formy šikany jsou velmi individuální, lze říci, že v mírné formě se s některými setkal

téměř každý pedagog (ignorování, pomluvy). Pokud přerostou určitou míru, stane se z toho šikana učitele. Autorka je mimo jiné přesvědčena, že formy šikany se různí dle věku a typu školy, a především dle schopností dětí, které získaly. Kromě forem, které souvisí s kyberšikanou je časté i přímé verbální napadání.

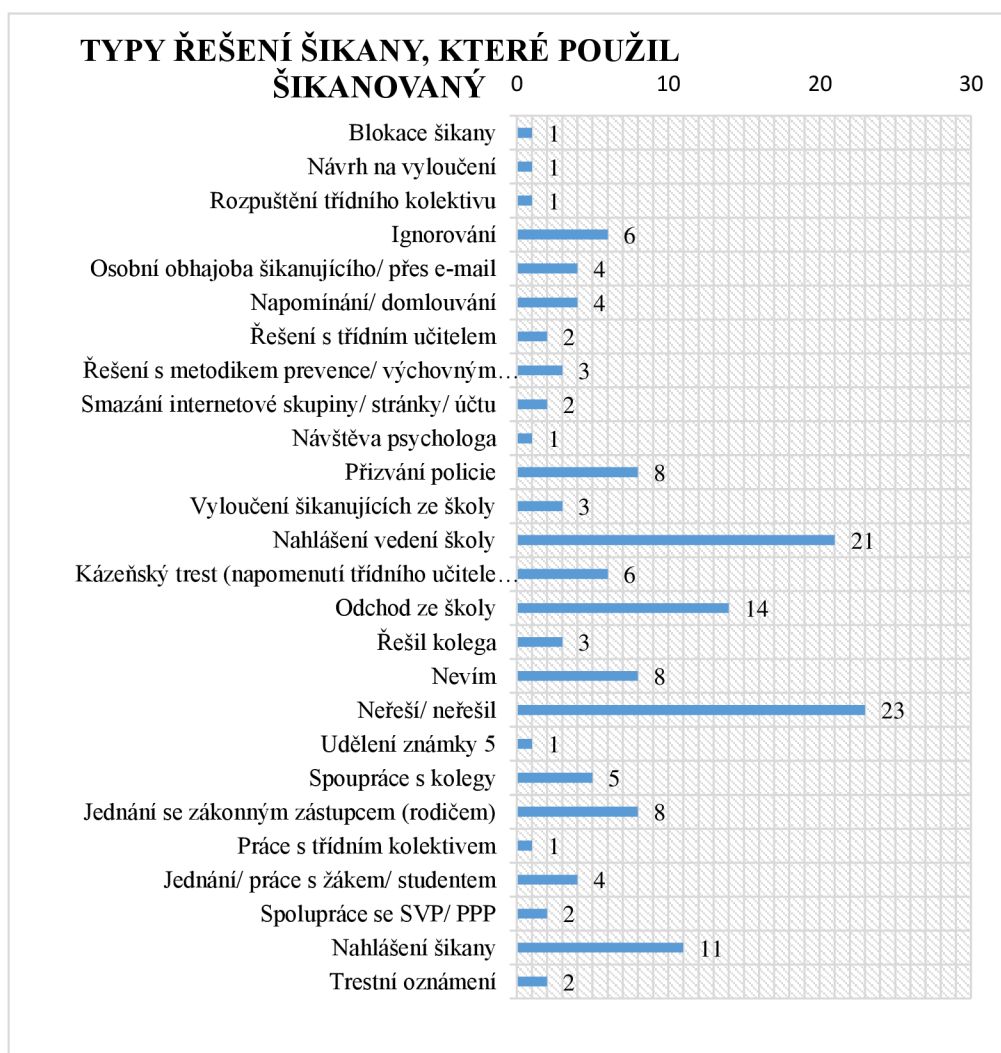

Graf č. 13 Forma šikany, se kterou se potýkal šikanovaný

Položka č. 12 – Jak dotyčný řešil situaci (jaké strategie byly použity)?

Při šikaně je důležité ji včas a správným způsobem řešit. Tato položka měla zjišťovat, jaké způsoby řešení kolegové respondentů užívali či jak se situace řešila při setkání s daným jevem. Někteří respondenti uvedli i několik druhů strategií, jak postupoval jejich kolega. Nejméně respondentů uvedlo blokaci šikany, návrh na vyloučení, rozpuštění třídního kolektivu, učitelovu návštěvu psychologa, udělení známky 5 a práci s třídním kolektivem, každý pouze v jednom případě. Nejvíce respondentů uvedlo, že jejich kolega situaci nijak neřešil (23 případů, 16 %), nebo došlo k nahlášení situace vedení školy (v 21 případech, 14 %). Po dvou respondentech se objevilo řešení s třídním učitelem, smazání internetové skupiny/ stránky/ účtu, spolupráce se SVP/ PPP a podání trestního oznámení na žáka. Tři respondenti uvedli, že jejich kolega situaci řešil s metodikem prevence/ výchovným poradcem/ školním psychologem, došlo k vyloučení šikanujících ze školy či se někdo jiný z učitelů pustil do řešení celé situace. Čtyři respondenti uváděli, že došlo k osobní obhajobě šikanujícího (nebo přes e-mail), učitel řešil situaci napomínáním a domlouváním či jednáním/ prací s žákem/ studentem. Pět šikanovaných spolupracovalo s kolegy z učitelského sboru, šest šikanovaných ignorovalo chování agresorů a stejný počet řešení se objevil i v případě kázeňských trestů, které byly uděleny agresorům. Mezi další typy patřilo přizvání policie k řešení problému, jednání se zákonným zástupcem a někteří nevěděli, jak jejich kolegové postupovali, každý z těchto případů se objevil 8x. V 11 případech bylo uvedeno, že došlo k nahlášení šikany (bez uvedení konkrétně komu) a 14 šikanovaných respondentů odešlo ze školy po zažití tohoto jevu (10 %).

U této položky nelze určit správné řešení situace, jelikož všechny formy nejdou řešit stejným způsobem. V rámci pregraduální přípravy pedagogů dochází k vytvoření vlastností a kompetencí jedince, který se stává učitelem. Během studia jsou probírána témata, která se zaměřují na šikanu, ale ne ve všech případech to stačí. Navíc během let se pregraduální příprava mění a upravuje, což může znamenat, že starší vyučující nejsou připraveni na některé jevy dostatečně, v tomto případě je zapotřebí doplňovat vzdělání účastí na kurzech. Dále se může pregraduální příprava jednotlivých škol natolik lišit, že někteří absolventi jsou připraveni lépe či to může záviset na tom, jaké vyučující během studia měli.

Graf č. 14 Typy řešení šikany, které použil šikanovaný

Položka č. 13 – Byla šikana prostřednictvím žáka/ studenta někdy obrácena přímo na Vaši osobu?

Tato položka a následující se oproti předchozím zaměřovala přímo na respondenty, jelikož je možné, že někteří se setkali jen s šikanou vlastní osoby, někteří pouze s šikanou kolegů a v jiných případech se setkali s tímto jevem v obou možnostech. Na tuto položku odpovídalo 349 respondentů, z toho 85 % uvedlo, že se neseťkali s šikanou vlastní osoby, 3 % neví o tom, zda se s tímto jevem setkali, ale je opět možné, že se tak mohlo stát, ale nejsou si toho vědomi. Zbýlých 12 % (42 respondentů) se setkalo s šikanou vlastní osoby. Následující položky se tedy týkaly pouze těchto 12 % respondentů. Je zde vidět, že dle výpovědí se častěji respondenti setkávali s tím, že někdo v jejich učitelském sboru byl

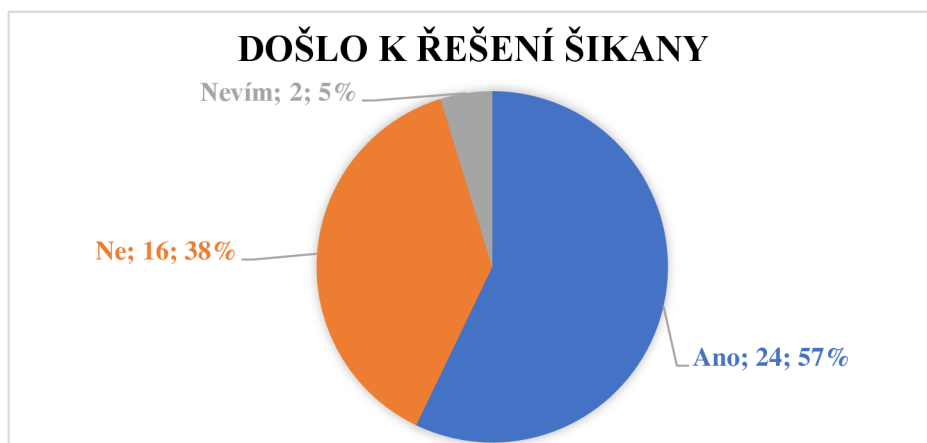
šikanován častěji než oni sami. Dále je také možnost, že někteří nechtějí přiznat, že se s šikanou setkali, a i v dotazníku uvedli, že se setkali s šikanou kolegů místo své osoby.

Graf č. 15 Setkání respondentů s šikanou vlastní osoby

Položka č. 14 – Pokud ano, byla šikana řešena?

Pokud se respondent setkal s šikanou své osoby, je možné, že šikana nemusela být nijak řešena, což měla zjišťovat tato otázka. Na tuto položku odpovídalo 42 respondentů, z tohoto počtu jich 38 % odpovědělo, že šikana nebyla řešena, což může mít různé důvody, například daný vyučující situaci nijak neřešil a pouze ji přešel, v horším případě ji třeba i nahlásil, ale nic se dále neřešilo. 5 % respondentů uvedlo, že nevědí, zda došlo k následnému řešení a 57 % odpovědělo, že k řešení šikany jejich osoby došlo. Je důležité řešit šikanu, pokud se neřeší, mohou se projevy postupně zhoršovat a budou mít na oběť horší dopad.

Graf č. 16 Došlo k řešení šikany

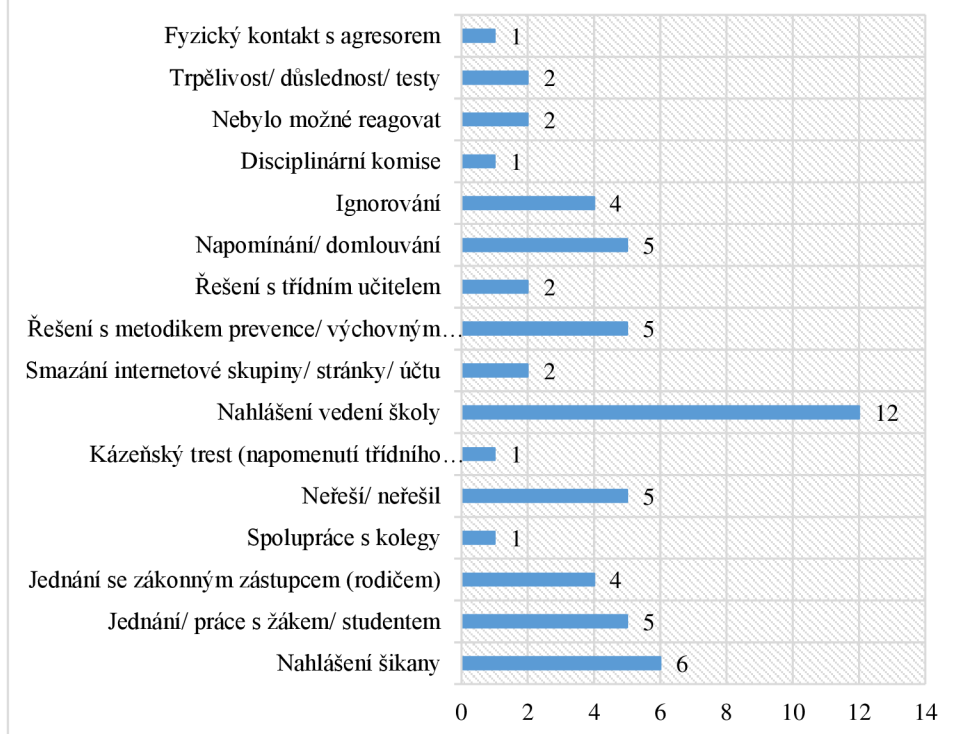
Položka č. 15 – Jak jste se zachoval/ a v této situaci (jaké strategie byly použity)?

Tato položka měla zjistit, jaké strategie respondenti využívali v případě setkání se s šikanou vlastní osoby. Stejně jako při řešení šikany kolegou respondenta je i zde nejčastější odpovědí, že došlo k nahlášení šikany vedení školy, uvedlo tak 12 respondentů (21 %). Mezi nejméně početné strategie patří fyzický kontakt s agresorem, řešení situace s disciplinární komisí, kázeňský trest či spolupráce s kolegy, všechny tyto případy byly uvedeny pouze jedním respondentem. Dva respondenti uvedli, že byli trpělivý/ důslední/ dávali testy, řešili tento problém s třídním učitelem, smazali skupinu/ stránku/ účet či dokonce nebylo možné reagovat, jelikož se jednalo o anonym. Jednání se zákonným zástupcem či ignorování šikany v obou případech uvedli 4 respondenti. Dalším častým řešením bylo napomínání/ domlouvání, řešení situace s metodikem prevence/ výchovným poradcem/ školním psychologem, jednání/ práce se žákem/ studentem a neřešení šikany, každý z těchto případů měl zastoupení 5 respondentů (každý 9 %). A v šesti případech došlo k nahlášení šikany, které opět nebylo specifikováno (10 %).

Opět je důležité zmínit, že u této položky také záleží mimo jiné na pregraduální přípravě pedagogů. A dle formy šikany zvolit správné řešení situace, pokud by bylo zvoleno špatné řešení, mohla by se šikana zhoršit. Určitě není vhodné neřešení a ignorování situace. To, že se šikana nahlásí vedení by měla být samozřejmost, když je tato skutečnost nahlášena vedení, tak může celoplošně na škole začít preventivní působení, aby se taková situace neopakovala.

JAK SITUACI ŘEŠIL RESPONDENT

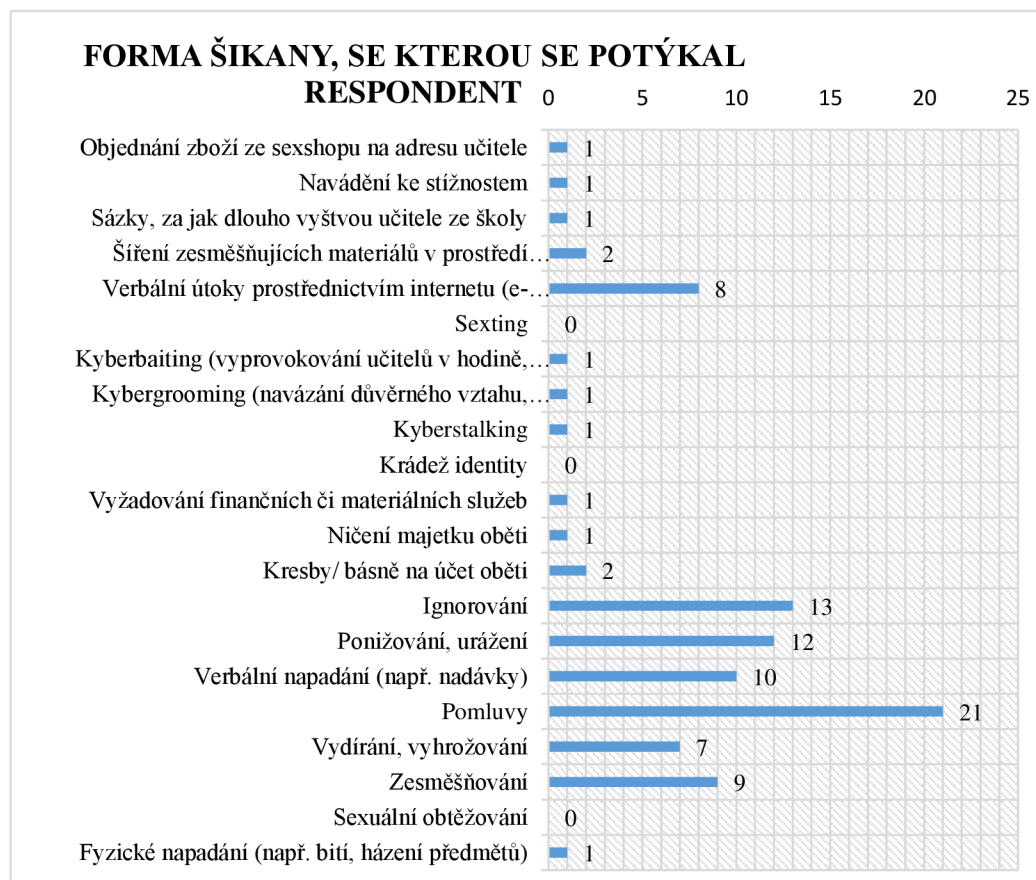

Graf č. 17 Jak situaci řešil respondent

Položka č. 16 – O jakou formu šikany se jednalo?

Respondenti byli dále ještě dotazováni na to, o jakou formu šikany se jednalo, v případě jejich zkušenosti s tímto jevem. Žádný z nich neuvedl, že by se setkal se sextingem, sexuálním obtěžováním, či krádeží identity vůči své osobě. Nejmenší zastoupení ze všech uvedených forem mělo fyzické napadání, ničení majetku učitele, vyžadování finančních či materiálních služeb, kyberstalking, kyberbaiting, kybergrooming a dále uváděné sázky na to, za jak dlouho učitele vyštvou ze školy svým chováním, navádění ke stížnostem na učitele a objednání zboží ze sexshopu na adresu pedagoga, každá z těchto forem měla zastoupení jediného případu. Ve 2 případech se objevilo šíření zesměšňujících materiálů v prostředí internetu a kresby/ básně na účet oběti. V sedmi případech bylo uváděno vydírání a vyhrožování, v osmi případech verbální útoky prostřednictvím internetu a v devíti případech se jednalo o zesměšňování vyučujícího. Mezi časté formy šikany respondentů patřilo verbální napadání (v 10 případech), ponižování a urážení (v 12 případech, 13 %), ignorování učitele (v 13 případech, 14 %) a pomluvy (v 21 případech, 23 %).

Pedagogové uváděli především formy tradiční šikany, může to být proto, jelikož kyberšikana může probíhat tak, že o ní učitelé ani nemusí vůbec vědět.

Graf č. 18 Forma šikany, se kterou se potýkal respondent

Položka č. 17 – Zde můžete napsat svůj komentář.

Poslední položka bylo otevřená, kde respondenti mohli, ale také nemuseli napsat svoje připomínky, nebo se i nějak dále vyjádřit k případům šikany, se kterými se setkali osobně či zprostředkovaně. Z celkem 349 respondentů se jich v této položce vyjádřilo 88. Některé komentáře hodnotily celkově dotazník autorky. Jednalo se i o takové, které zmiňovaly, co jim v dotazníku chybělo, například vymezení šikany, otázku zaměřenou na to, jaké chování respondenti považují za šikanu a jaké již za ni nepovažují, nebo umožnění vyplnění více případů při setkání se s šikanou kolegů. Další odpovědi zahrnovaly detailnější popsání případů šikany kolegů a stejně tak i respondentů. Jeden z komentářů popisoval nespokojenost s řešením situace, především s pohledem České školní inspekce. Podle přístupu k této situaci má respondentka pocit, že u České školní

inspekce nemají učitelé příliš velké zastání. Další byla stížnost na řešení šikany jak třídním učitelem, tak i vedením školy, situace se začala řešit poté, co šikanovaný respondent pohrozil oznámením na České školní inspekci. Vedení školy si s řešením situace prý nevědělo rady, i přes nahlášení se šikana neřešila a k uklidnění situace došlo až v případě přestupu žáka ze základní školy na střední odbornou školu. V jiném případě se jednalo o chystaný počátek šikany, kdy student/ka se snažil/a sehnat kompromitující materiály o sexuálním nátlaku vyučujícího na studenty. Další komentáře se týkaly názorů na šikanu a její řešení, co podle nich platí na šikanu, jaké typy vyučujících agresorů napadají, či popsání situace ve škole. Mimo jiné se našly i komentáře se zájmem o výsledky práce.

4.8 Vyhodnocení hypotéz

Cílem této části práce je potvrzení či vyvrácení stanovených hypotéz.

Hlavní hypotéza: Ze všech respondentů se s šikanou učitele setkala více žen než mužů.

Na zodpovězení této hypotézy byly použity položky z dotazníku č. 1, 6, 7 a 13.

Ze statistických postupů bylo zjištěno, že nulovou hypotézu nelze zamítnout. To znamená, že v populaci pravděpodobně neexistuje vztah mezi pohlavím a tím, jak často se lidé setkávají s šikanou. Dle dalšího postupu bylo zjištěno, že je pouze 5 % souvislost mezi pohlavím a výskytem šikany. Je důležité upozornit na to, že v získaném vzorku respondentů bylo více žen než mužů, jedná se o více než polovinu. Což může být také důvod, proč je i vyšší vzorek šikanovaných žen než mužů. Pohlaví nemá významný vliv na to, jak často se pedagogičtí pracovníci ve škole setkávají s šikanou. Lze tedy konstatovat, že hlavní hypotéza se nepotvrdila, i když ze získaného vzorku by vyplývalo, že se více žen setkala s šikanou, výsledek je ale ovlivněn větším počtem respondentů ženského pohlaví. Autorka si také myslí, že při šikaně nezáleží tolik na pohlaví, ale spíše na osobnosti a vztazích učitele se žáky/ studenty. I když se říká, že ženy mohou být častěji obětí šikany, neznamená to, že se tento jev mužům vyhýbá, mají stejnou možnost se s tímto jevem setkat jako opačné pohlaví.

	Hodnota	df	Asymptotický Význam (2-stranný)	Přesná Sig. (2-stranná)	Přesná Sig. (1-stranná)
Pearson Chi-Kvadrát	0,891 ^a	1	0,345		
Korekce kontinuity ^b	0,679	1	0,41		
Poměr pravděpodobnosti	0,898	1	0,343		
Fisherův přesný test				0,4	0,205
Lineární Asociace	0,889	1	0,346		
N platných případů	328				

a. 0 buněk (0,0 %) má očekávaný počet menší než 5. Minimální očekávaný počet je 41,92.

b. Počítá se pouze pro tabulku 2x2.

Tabulka č. 1 Chi-kvadrát Hlavní hypotézy

Při zvolení hladiny významnosti 95 % vychází signifikance 0,345. Jelikož je větší než 0,05, tak nemůžeme zamítnout nulovou hypotézu, která zní, že v populaci nebude existovat vztah mezi pohlavím a tím, jak často se lidé setkají s šikanou.

		Hodnota	Asymptotická Standardní chyba ^a	Přibližný T ^b	Přibližný význam
Nominální podle Nominální	Phi	-0,052			0,345
	Cramerovo V	0,052			0,345
Interval po Intervalu	Pearsonovo R	-0,052	0,055	-0,943	0,347 ^c
Ordinální podle Ordinálu	Spearmanova Korelace	-0,052	0,055	-0,943	0,347 ^c
N platných případů		328			

a. Nepředpokládáme nulovou hypotézu.

b. Použití asymptotické standardní chyby za předpokladu nulové hypotézy.

c. Na základě normální aproximace.

Tabulka č. 2 Symetrické míry Hlavní hypotézy

Hodnota Phi je -0,052. V absolutní hodnotě tedy 0,052. Při převedení na procenta je to tedy pouze cca 5 % souvislost mezi pohlavím a výskytem šikany.

H1: Více než polovina dotázaných učitelů se setkala s případem, kdy byl jejich kolega šikanován žáky/ studenty.

K této hypotéze se ve výzkumu vztahovala položka č. 6, která se ptala na zkušenost respondentů s šikanou v pedagogickém prostředí u jejich kolegů.

Z vyhodnocení dotazníků vyplynulo, že 31,5 % respondentů se setkala s šikanou svých kolegů, 62,5 % se s tímto jevem neseťkalo a 6 % o tom neví. Tato hypotéza se také nepotvrdila, výsledky vyšly naopak, že více než polovina respondentů se neseťkala s tím, že by byl jejich kolega šikanován. Zároveň je možné, že respondenti nevěděli o tom, že někdo z jejich kolegů byl někdy šikanován, nikdo je o tom neinformoval. Tuto skutečnost, že respondenti o tom nemuseli vědět, podkládá 6 % dotázaných, kteří odpověděli, že nevědí o tom, že by byl někdo z jejich kolektivu šikanován žáky/ studenty. Fakt, že odpovědi nemusejí být úplné, že schází informovanost učitelů o šikaně kolegů, může znamenat, že oběti o tom nechtějí mluvit a nechají si to jenom pro sebe, situaci neřeší, nebo se tuto skutečnost snaží utajit.

	Absolutní počty N	Relativní počty %
Ano	110	31,5
Ne	218	62,5
Nevím	21	6,0

Tabulka č. 3 Vyhodnocení H1

H2: Respondenti, kteří mají zkušenost s šikanou učitele, se častěji stali obětí kyberšikany než tradiční šikany.

Tuto hypotézu ve výzkumu podkládají položky č. 6, 11, 13 a 16.

V případě, že se respondent nebo jeho kolega stal obětí šikany a respondent tak uvedl, tak se následující jeho odpovědi dále vyhodnocovaly. Do této hypotézy byly zahrnuty odpovědi respondentů a jimi zprostředkovaná zkušenost u kolegů ohledně formy šikany/ kyberšikany. Jednotlivé formy byly následně roztríděny dle toho, kam spadají, tzn. zda

se jedná o tradiční šikanu či kyberšikanu. Při vyhodnocování této hypotézy došlo ke zjištění, že někteří respondenti/ zprostředkované zkušenosti vypovídají o tom, že se setkali s kombinací tradiční šikany a kyberšikany. Hypotéza se nepotvrdila, jelikož výsledky ukázaly, že jak respondenti, tak i jejich kolegové se častěji setkávali s tradiční šikanou než s kyberšikanou. Po následném sečtení odpovědí obou skupin došlo opět k velmi podobnému výsledku, kdy se s kyberšikanou setkala 25,8 % pedagogů a s tradiční šikanou 74,2 %. Dle výsledků autorka usuzuje, že jsou 2 možnosti. První je, že zrovna získala vzorek, který se s kyberšikanou příliš neseťkával a druhá možnost je, že o kyberšikaně respondenti nemusejí vědět, že se vůbec děje, pokud se jedná o slabší formy. Průměrně se jeden ze 4 pedagogů stal obětí kyberšikany. S kombinovanou formou šikany se setkala 25 % pedagogů.

	Respondent		Kolega	
	Absolutní počty N	Relativní počty %	Absolutní počty N	Relativní počty %
Kyberšikana	13	25,0	36	26,1
Tradiční šikana	39	75,0	102	73,9
Kombinace	10		28	

Tabulka č. 4 Vyhodnocení H2 – Respondenti versus kolegové

	Celkem	
	Absolutní počty N	Relativní počty %
Kyberšikana	49	25,8
Tradiční šikana	141	74,2
Kombinace	38	

Tabulka č. 5 Vyhodnocení H2 – Celkem

H3: V případě, že došlo k šikaně učitelů platí to, že délka praxe nesouvisí s četností šikany.

Hypotéza je ve výzkumu podložena položkami č. 4, 6, 9 a 13.

Statistickými postupy se zjistilo, že nulovou hypotézu nelze zamítnout. Z čehož vyplývá, že délka praxe nesouvisí s četností šikany. Dalšími postupy došlo ke zjištění, že délka praxe má v získaném souboru vliv na četnost šikany jen ze 17,5 %. Hypotéza se tedy tím pádem potvrdila. Autorka by chtěla podotknout, že pokud by došlo k opačnému výsledku,

byl by to velmi alarmující výsledek. Navíc je velmi důležité říci, že pedagogové postupem času získávají spoustu zkušeností, které načerpají díky dlouhodobé praxi. Spoustu situací mají již zažitých a vědí, jak mají reagovat, oproti kolegům, kteří nemají takovou praxi či teprve začínají praxi. Jediné, co může být problémem, jsou nové a nově vznikající problematické jevy (druhy šikany), se kterými se mohou setkat, které neznají a ani jejich řešení. K tomuto problému může pomoci následná edukace, aby pedagogové měli větší povědomí o nových způsobech a řešeních šikany ve školách.

	Hodnota	df	Asymptotický Význam (2-stranný)
Pearson Chi-Kvadrát	10,035 ^a	6	0,123
Poměr pravděpodobnosti	13,554	6	0,035
Lineární asociace	0,927	1	0,336
N platných případů	328		

a. 2 buňky (14,3 %) očekávají počet menší než 5. Minimální očekávaný počet je 3,69.

Tabulka č. 6 *Chi-kvadrát H3*

Při zvolení hladiny významnosti 95 % vychází signifikance 0,123. Jelikož je větší než 0,05, tak nemůžeme zamítnout nulovou hypotézu, která zní, že v populaci nebude existovat vztah mezi délkou praxe a výskytem šikany.

		Hodnota	Asymptotická Standardní chyba ^a	Přibližný T ^b	Přibližný význam
Nominální podle Nominální	Phi	0,175			0,123
	Cramerovo V	0,175			0,123
Interval po Intervalu	Pearsonovo R	0,053	0,05	0,963	0,337 ^c
Ordinální podle Ordinálu	Spearmanova Korelace	0,021	0,053	0,379	0,705 ^c
N platných případů		328			

a. Nepředpokládáme nulovou hypotézu.

b. Použití asymptotické standardní chyby za předpokladu nulové hypotézy.

c. Na základě normální aproximace.

Tabulka č. 7 *Symetrické míry H3*

Z hodnoty Phi usuzujeme, že proměnná délka praxe má v souboru 17,5 % ($0,175 \cdot 100$) vliv na to, jak často se respondenti setkají s šikanou. Tento vztah nemůžeme očekávat také v populaci z důvodu ponechání nulové hypotézy.

H4: Respondenti, kteří uvedli, že se stali obětí kyberšikan, řešili setkání s kyberšikanou častěji smazáním obsahu než neřešením situace.

K této hypotéze se ve výzkumu vztahovaly položky č. 13, 15 a 16.

Autorka by nejprve chtěla zmínit u této hypotézy, že bohužel se stal problematickým počet respondentů, kteří měli podložit tuto hypotézu. Jejich počet byl nakonec velmi malý. Což se při vyhodnocování hypotézy ukázalo jako velká komplikace. Ze zprostředkovaných zkušeností a odpovědí respondentů na svou osobu ohledně této hypotézy bylo zjištěno, že 76,9 % jich neřešilo situaci, která nastala a 23,1 % smazalo závadný obsah. Z toho tedy vyplývá, že hypotéza nebyla potvrzena. Podobná čísla nalezneme i při porovnávání dat ohledně respondentů a jejich kolegů. Autorka by dále zmínila, že se často objevovaly varianty řešení situace, kdy pedagogové nahlásili situaci například vedení školy, viz vyhodnocení položek dotazníku 12 a 15. Je dost možné, že častěji došlo k neřešení situace z důvodu, aby se neupozorňovalo na daný problém. Aby šikanující poté nezískával více pozornosti na svou osobu, jelikož i to může být v některých případech důvod šikany. Oběť může také vyhodnotit situaci, takovým způsobem, že ji nepokládá za příliš vážnou šikanu, kterou je nutné řešit, a proto situaci následně vůbec neřeší.

	Respondent		Kolega	
	Absolutní počty N	Relativní počty %	Absolutní počty N	Relativní počty %
Neřešení situace	2	66,7	8	80,0
Smazání obsahu	1	33,3	2	20,0

Tabulka č. 8 Vyhodnocení H4 – Respondenti versus kolegové

	Celkem	
	Absolutní počty N	Relativní počty %
Neřešení situace	10	76,9
Smazání obsahu	3	23,1

Tabulka č. 9 Vyhodnocení H4 – Celkem

5 Diskuze

V této kapitole se autorka zaměřuje na uvedení výsledků podobných výzkumů a jejich porovnání s výsledky, které byly zjištěny autorkou této práce.

Německá studie GEW uvádí, že celkem 8 % respondentů se přímo setkala s kyberšikanou, nejčastější formou byly textové zprávy či zprávy prostřednictvím internetu a zveřejňování fotografií a videí. Vzorek této studie byl tvořen 488 respondenty. Dle této studie lze říci, že ženy jsou více šikanovány než muži, jsou ovšem podstatně rozdíly mezi zprostředkovanou a přímou zkušeností. (*GEW studie o kyberšikaně: výsledky ve zkratce, 2008*)

Z výsledků této práce vyplynulo, že 12 % respondentů má přímou zkušenost s šikanou své osoby, což je jenom o 4 % více oproti studii GEW. Formy šikany se značně odlišují od již zmiňované studie, spíše se jednalo o formy z oblasti tradiční šikany. Stejně jako z GEW studie i zde platí to, že častěji se obětí šikany/kyberšikany stávaly ženy a existuje rozdíl mezi zprostředkovanou a přímou zkušeností. Z respondentů, kteří uvedli, že se setkali se zprostředkovanou zkušeností šikany/kyberšikany svých kolegů bylo 35 % mužů a 65 % žen, oproti tomu přímá zkušenost měla zastoupení v podobě 45 % mužů a 55 % žen.

Výzkumu, který se týkal agresivního chování ve škole Ladislava Csémyho a kolektivu dalších autorů se zúčastnilo celkem 1003 učitelů, z čehož bylo 80 % žen. Toto šetření se zaměřovalo nejen na agresivní chování vůči učitelům, ale i mezi žáky. Respondenti uváděli i svou délku praxe, složení vypadalo následovně: do 5 let 14,2 %, 6-15 let 31,2 %, 16-25 let 30,4 % a 26 a více let 24,2 %. Vyučující byli dotazováni na to, jak vypadá agresivita žáků/ studentů vzhledem k minulosti, z čehož bylo zjištěno, že ¾ tvrdí, že agresivita se zvýšila, 19 %, že je agresivita podobná jako v předchozích letech a 4 % nemohlo posoudit, ovšem nikdo neuvěděl, že došlo ke snížení. Bylo zjištěno, že 44 % mužů a 49 % žen se setkala s hrubou slovní agresí žáků/ studentů a dále 6 % mužů a 4 % žen s fyzickou agresí. Z výzkumu je patrné, že rodiče by měli výchovně působit na agresivní chování žáků; vyučující pociťují, že agresivita velmi narušuje vyučovací hodiny a klima celé školy. (*Csémy, Starostová, Hrachovinová a Čáp, 2013*)

Ve výzkumu Ladislava Csémyho a kolektivu dalších autorů se ukázalo, že častěji se pedagogové setkávali se slovní než s fyzickou agresí, a to se také potvrdilo i ve výzkumu této práce. Navíc častěji byla uváděna kyberšikana než fyzické napadání.

Národního výzkumu kyberšikany učitelů Kamila Kopeckého a Reného Szotkowski z roku 2016 se zúčastnilo 5136 respondentů, z čehož bylo 78,6 % žen a 21,4 % mužů. Největší zastoupení měli vyučující ze základních (60,22 %) a středních škol (37,03 %), dále se zúčastnily mateřské školy, vyšší odborné školy a vysoké školy, jejichž zastoupení dohromady bylo méně než 3 %. Respondenti uváděli dále délku své praxe, podle toho bylo zjištěno, že průměrná délka praxe tohoto vzorku je 20,65 let. Z celého vzorku se s kyberšikanou setkala 21,73 % (1118 z 5136) pedagogů. Nejčastější formou kyberšikany učitelů se v tomto výzkumu staly verbální útoky a obtěžování prostřednictvím telefonu (večerní prozvánění). Nejčastěji využívanou platformou k provádění útoku jsou sociální sítě. Mimo jiné se jedná především o krátkodobé útoky v průběhu jednoho týdne (42,94 %). Došlo ke zkoumání, zda má na kyberšikanu vliv délka praxe pedagogů, a nakonec tato kauzalita nebyla prokázána. Z celého souboru se setkala s tradiční šikanou 6,25 % (321 z 5135) vyučujících. V tomto šetření bylo zjišťováno, kdo je nejčastěji pachatel kyberšikany, nejvyšší četnost získali žáci/žák, kteří se pravidelně a opakovaně sekávají s pedagogem (34,92 %), ale je nutné upozornit, že tento výzkum se v tomto případě nezaměřoval pouze jen na žáky, ale i zda pachatelem není rodič/kolega či jiná osoba. Mezi další výsledky výzkumu patří strategie řešení a vyrovnávání se s útokem. Výsledky potvrzují, že nejčastěji dochází k odstranění obsahu (22,40 %), dochází k uschování důkazů o proběhlém útoku (17,47 %) a 14,96 % situaci neřeší. (*Kopecký a Szotkowski, 2016*)

Z výzkumu Kopeckého a Szotkowského se zjistilo, že se s kyberšikanou setkala 21,73 % učitelů, oproti tomu z této práce byly zjištěny pouze 4 %. Více respondentů uvádělo setkání s tradiční šikanou (11 %, národní výzkum měl 6,25 %) a 25 % uvedlo kombinovanou formu kyberšikany a tradiční šikany. Zde je důležité upozornit především na velikost vzorku, jelikož výzkum Kopeckého a Szotkowského měl 5136 respondentů a šetření autorky pouze 349 dotázaných. Ohledně strategií řešení útoků kyberšikany dochází při porovnání také k rozdílům. Mezi nejčastější strategie patřilo nahlášení šikany, neřešení šikany, nebylo možné řešit šikanu a řešení s metodikem

prevence/ výchovným poradcem/ školním psychologem, každá z těchto odpovědí měla zastoupení 14 %.

Jan Tomášek provedl výzkumné šetření, které se zaměřovalo na zjištění zkušeností učitelů a ředitelů s násilím ze strany studentů středních škol, ale opět v položkách dotazníku byli zmiňováni i rodiče a jiné osoby. Do vzorku respondentů bylo získáno 366 učitelů a 127 ředitelů, z čehož bylo 33,5 % mužů učitelů a 66,5 % žen učitelek. Délka praxe byla následující: do 5 let 13,9 %; 5-10 let 16,9 %; 11-20 let 27,7 %; 21-30 let 29,1 % a více než 30 let 12,4 %. Alespoň jednou se s nějakou formou agrese vůči vyučujícímu za svou praxi setkalo 43,4 % respondentů a nejčastější formou agrese se stalo slovní napadání studentem během vyučovací hodiny (21,9 %). *(Tomášek, 2008)*

Tomáškův výzkum vypovídá o tom, že se v praxi setkalo 43,4 % respondentů s agresí, výzkum této práce přinesl jiné výsledky. S šikanou prostřednictvím žáků/ studentů se přímo i zprostředkovaně setkalo dohromady 18 % respondentů a nejčastější formou bylo zesměšňování.

Z průzkumu asociace učitelů a lektorů a Sítě na podporu učitelů je patrné, že vyučující jsou čím dál tím více ohroženi patologickým chováním žáků/ studentů, a to konkrétně kyberšikanou. Průzkum potvrdil, že jeden ze sedmi pedagogů má osobní zkušenost s kyberšikanou, 68 % dostávalo nevhodné e-maily, 28 % obdrželo nepatřičné SMS zprávy a 26 % se potýkalo s kyberšikanou, která probíhala na webových stránkách. Z toho, že dochází ke kyberšikaně lze usoudit, že škodlivé jednání spíše probíhá v prostředí, kam se vyučující běžně nedostává (zakládání soukromých skupin na sociálních sítích), nebo nemá dostatek znalostí v této oblasti. Průzkum se také zaměřoval na dopady na pedagoga, kde nejčastěji uváděli újmu na své sebedůvěře (39 %). *(Cyber bullying of teachers – a growing problem for schools?)*

Slovenská studie Dzuky a Dalberta se zaměřovala na téma násilí studentů vůči učitelům. V rámci první studie, která zkoumala soubor 364 pedagogů, bylo zjištěno, že 49 % dotázaných se setkalo během posledních 30 dnů s agresí prostřednictvím žáků. Násilí bylo nejčastěji pozorováno na středních odborných školách. Výzkumný soubor druhé studie byl tvořen 108 vyučujícími ze středních odborných škol. Bylo potvrzeno, že 55 % učitelů uvedlo, že se setkali s agresí v posledních 15 dnech. *(Dzuka a Dalbert, 2022)*

Paulina Billet a kolektiv uskutečnily v roce 2019 studii, která probíhala v Australských školách, týkala se šikany a obtěžování učitelů prostřednictvím žáků/ studentů a jejich rodičů. Tato studie navazovala na již dříve shromážděná data, která byla získána v rámci celostátní studie. Byly osloveny střední a základní školy, ze kterých se celkem zúčastnilo 1213 respondentů, ze kterých bylo 88 % žen, 11,9 % mužů a 0,1% jiné. S nějakou formou obtěžování prostřednictvím žáků/ studentů nebo rodičů se setkala 84,5 % respondentů během posledního roku, oproti roku 2018 se tato hodnota zvedla o 4,5 %. 71 % vyučujících uvedlo, že se stali obětí šikany prostřednictvím studenta, nejčastější formou byl verbální útok, jelikož 56 % respondentů uvedlo, že jim jejich žák/ student nadával, v 53 % následovalo křičení a nevhodné slovní komentáře (56,6 %). 16,8 % dotázaných se setkala s fyzickým napadením (úder) prostřednictvím jejich žáka/ studenta a osobní majetek byl poničen 20 % respondentům. Data získaná v roce 2019 ukázala, že není významný rozdíl mezi šikanou mužů a žen v pedagogickém prostředí, oproti roku 2018. (*Billet, Turner, Martin a Fogelgarn, 2020*)

V australské studii se objevilo 71 % respondentů, kteří uvedli, že se stali obětí šikany, ovšem jak již bylo zmíněno u předchozích studií tuto osobní zkušenost popsalo 12 % respondentů.

Závěr

Hlavním cílem této práce bylo zmapování, zda a v jaké míře dochází k šikaně učitelů žáky/ studenty. Mezi další cíle patřilo zjištění nejčastější formy šikany, zda se dá na vzorku najít kauzalita mezi šikanou učitelů a délkou jejich praxe, jak nejčastěji učitelé řeší situaci, když se stanou obětí šikany svých žáků/ studentů a kolik respondentů zná kolegu, který byl šikanován žáky/ studenty. V rámci výzkumu došlo ke zmapování těchto cílů, které byly také naplněny. Ovšem autorka by pro příště doplnila do dotazníku další otázky, které by pomohly lépe pochopit a uchopit toto téma. Například by dala možnost respondentům uvést další zkušenosti s šikanovanými kolegy, pokud vědí o více případech, kolik takových případů znají přesně, na kterém typu školy se respondent setkal s šikanou své osoby, či detailnější informace o jeho praxi. Dále by zjišťovala, jaké chování respondenti považují za šikanování a jaké již ne. A jak by se správně podle nich měla řešit šikana, když by se s ní setkali osobně či v kolektivu kolegů.

Jedním z problémů, se kterým se autorka během provádění výzkumu setkala, bylo to, že respondenti ze středních odborných učilišť neodpovídali v dostatečné míře. Po velmi dlouhou dobu tato skupina měla velmi nízký vzorek. Bylo poté nutné vyhledávání a kontaktování dalších a dalších škol, které spadají do této kategorie. Dále autorka mimo rozesílání dotazníků na e-mailové adresy učitelů umístila odkaz na dotazník do několika skupin na Facebooku s očekáváním velkého přírůstu respondentů, který se bohužel nekonal. Autorka vyhledala a spojila se celkem s 1 629 potenciálními respondenty, z tohoto počtu dotazník vyplnilo pouze 349 respondentů, a to znamená, že návratnost dotazníku byla 21,4 %.

Výzkumného šetření se zúčastnilo celkem 349 respondentů, ze kterých jich 22 % uvedlo, že se setkali s šikanou učitele, své osoby nebo kolegy. Nejvíce respondentů bylo ze středních odborných škol a nejméně ze středních odborných učilišť. Největší část respondentů vyučuje cizí jazyky, matematiku, odborný výcvik/ praxe/ předměty a český jazyk. Největší částí vzorku byli učitelé s praxí v rozmezí 11-20 a 21-30 let, oproti tomu nejméně jich bylo s praxí méně než 1 rok a více než 40 let. Dále více než ¼ respondentů se setkala s šikanou učitele během svého pedagogického působení a více než ½ z nich byly ženy. V nejvíce případech učili cizí jazyk, matematiku, odborný výcvik/ praxe/ předměty nebo český jazyk, měli 21-30 let praxe a vyučovali na střední odborné škole.

Setkávali se nejčastěji se zesměšňováním, ignorováním, verbálním napadáním a ponižováním/ urážením. Situaci ve většině případů neřešili vůbec, řešili s vedením školy či ze školy kvůli šikaně odešli. Oproti tomu přibližně 1/8 respondentů se setkala s šikanou vlastní osoby, z čehož přes 1/2 jich uvedlo, že šikana byla řešena. Nejčastějším řešením se stalo nahlášení šikany vedení školy, nahlášení bez uvedení dalších informací, o koho se jednalo, napomínání/ domlouvání, řešení situace s metodikem prevence/ výchovným poradcem/ školním psychologem, práce s daným žákem/ studentem, anebo neřešení šikany. Šikanovaní respondenti se nejčastěji setkali vůči své osobě s pomluvami, ignorováním a ponižováním/ urážením.

Dále bylo zjištěno, že téměř 1/3 ze všech šikanovaných (152, připočítáni jsou i kolegové) čelila některému z druhů kyberšikany a přes 2/3 se jich setkala s tradiční šikanou. Téměř 1/4 respondentů se setkala alespoň 1 během svého pedagogického působení s šikanou učitele prostřednictvím žáka/ studenta, ovšem někteří vyučující uváděli v komentářích, že se setkali vícekrát než 1 nebo 2krát s šikanou učitele. Mezi všemi případy šikany, které byly zjištěny z dotazníkového šetření bylo zjištěno, že nejvíce učitelů se setkala se zesměšňováním, ignorováním, pomluvami, ponižováním/ urážením a verbálním napadáním, ve všech případech se jednalo o více než 1/8. V rámci výzkumu bylo také zjištěno, že s některými formami šikanování se vůbec neseťkali, jako například se sextingem, krádeží identity a sexuálním obtěžováním. Z celkového množství šikanovaných učitelů bylo zjištěno, že více než 1/2 tvoří ženy, pedagogové s délkou praxe 11-20 nebo 21-30 let, v obou případech se jedná o více než 1/4. Opět nejčastěji vyučují cizí jazyky, matematiku, odborný výcvik/ praxe/ předměty a český jazyk, tyto 4 vyučovací předměty společně tvoří téměř 1/2. Dle typů školy se celkově nejvíce šikanovaných stalo obětí na střední odborné škole, a to ve více než 1/4 případů. Celkově nejužívanějším řešením šikany se stalo nahlášení situace vedení školy a neřešení situace, tyto 2 možnosti tvoří dohromady více než 1/4 případů.

Z výzkumu vyplynulo, že není vztah mezi pohlavím a tím, jak často se lidé setkávají s šikanou. Respondenti i kolegové (zprostředkované zkušenosti) se častěji setkávali s formami tradiční šikany než kyberšikany a nebylo ani potvrzeno, že délka praxe má vliv na četnost šikany.

Poslední dobou jsou v médiích zmiňovány žvýkáci tabáky/ nikotinové sáčky, které se dostávají již mezi žáky základních škol. Jelikož závislost na tomto výrobku má být vyšší

než na cigaretách, může se tato látka stát ve školství velmi problematickou, především pokud po ní žáci mají agresivnější chování, může být příčinou nárůstu agrese vůči učitelům. Vzhledem k praxi je určitě velmi důležité, aby se začalo více pracovat na tom, aby se zajistilo dostatečné bezpečí učitelům formou prevence i dalších zásahů. Někteří autoři se zmiňují o následujících možnostech, se kterými autorka této práce souhlasí. Je uváděno, že řešením by mohlo být zvětšení pravomocí učitelů nebo zavedení statusu veřejného činitele pro profesi učitelů. V každém případě by si měl pedagog zjistit informace, jak má postupovat, aby se mohl vyhnout šikaně, stejně jako jsou v této práci uvedeny takovéto tipy v kapitole o prevenci. Další možností by mohlo být po určité době opakované školení všech pedagogů ohledně této problematiky. Samozřejmě i přístup rodičů může mít svůj podíl na množství šikany učitelů, jelikož u žáků/ studentů dochází v některých případech k napodobování rodinného prostředí. Vzhledem k výsledkům je důležité si všimnout, že značná část pedagogů šikanu nijak neřeší a celou situaci přejdou. Z hlediska hledání řešení u obětí a agresorů šikany je nejvhodnější včasné podchycení tohoto jevu, jelikož může být postupně stupňována, klidně i přenesena do prostředí jiné školy (přechod ze základní školy na střední školu) a mít horší projevy. To znamená, že když žákovi projde šikana učitele, jelikož to nikdo neřeší, tak se šikana daného učitele může dále stupňovat, nebo žák/ student může začít šikanovat i jiné vyučující a zároveň i horšími způsoby. Navíc je nejvhodnějším řešením působit preventivně ještě předtím, než nějaké náznaky šikany vzniknou, stejně jako u šikany mezi žáky. Pokud se pedagog stane obětí tradiční šikany, tak znaky toho jsou ve většině případů viditelné a dokáže si jich všimnout on sám, nebo někdo z jeho kolegů. Na rozpoznání je horší zpravidla kyberšikana, jelikož jsou všichni schováni za obrazovkou a často také za anonymní identitou. A útok může probíhat v takovém prostředí, o kterém ani učitel nemusí vědět. Proto, pokud nevědí, zda se stali obětí, mohou alespoň jednou za čas vyučující zkusit zadávat své jméno do vyhledávače, zda se neobjeví nějaký obsah, ať už čistě na internetu, YouTube nebo na sociálních sítích. Celkově pro svou bezpečnost je důležité si chránit své soukromí, a to nejen na sociálních sítích, ale i v práci přímo před žáky/ studenty. Na typech škol, kde je větší riziko toho, že by žáci/ studenti mohli šikanovat svého učitele je vhodné preventivně působit jak na učitele, tak i na žáky, aby se toto riziko mohlo snižovat. To, že v rozmezí délky praxe 11-30 let dochází dle vzorku nejčastěji k tomuto negativnímu jevu může znamenat, že v tomto období již učitelé jsou unavení a žáci to z nich vycítí, proto by tato skupina měla být edukována, aby byla schopna čelit rizikům. Jak již bylo zmíněno, tak šikanu

prostřednictvím žáků/ studentů může učitel vnímat jako své osobní či pracovní selhání, což může být důvodem k tomu, aby šikanu neřešil, což není dobré řešení. Pedagog si tuto situaci uvědomuje, nelíbí se mu, ale myslí si, že stejně nic nezmůže, jelikož nebude mít zastání. Dokonce i v komentářích v dotazníku se objevovaly zprávy o tom, že tito učitelé neměli zastání ani u vedení, věc se přestala řešit a agresor nebyl nijak potrestán a dále byla bohužel zmiňována i stejná zkušenost s Českou školní inspekcí.

Pokud by celkově na školách měla vznikat pod stolem tlačítka, která budou přivolávat pomoc, doufejme, že toto tlačítko bude využíváno pouze ve výjimečných případech a nebude se jednat o šikanu učitelů nebo šikanu obecně. Každý chceme pracovat na bezpečném místě.

Autorka by ráda doporučila knihu od Michala Koláře, která je z roku 2011 a nese název “Nová cesta k léčbě šikany“. Knihu by doporučila nejen metodikům prevence, či výchovným poradcům, ale i ostatním pedagogům, jelikož se v ní dozví všechny potřebné informace, které jim poslouží nejen v případě setkání se s šikanou mezi žáky/ studenty, ale i v případě šikany jejich osoby či kolegů.

Jak uvádí Pařízek ve své knize, pokud chceme ve výchovně vzdělávací práci uspět, musíme si naklonit žáky a dostatečně je namotivovat. (*Pařízek, 1988*)

Použitá literatura a jiné zdroje

1. BENDL, Stanislav. *Prevence řešení šikany ve škole*. Praha 2003, 197 s., ISBN 80-86642-08-9
2. *Bezpečně online*, 2022 [cit. 2022-10-26]. Dostupné z: <https://www.stream.cz/seznam-se-bezpecne>
3. BĚHOUNKOVÁ, Leona a VAŇKOVÁ, Hana. *Analýza mediálního obrazu šikany*, 2009 [cit. 2022-03-29]. Dostupné z: https://www.nuv.cz/uploads/prevence/studie/analiza_medialniho_obrazu_sikany.pdf
4. BĚLÍK, Václav a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Prevence rizikového chování ve školním prostředí: Pro studenty pomáhajících oborů*. Brno 2016, 141 s., ISBN 978-80-263-1015-0
5. BILLET, Paulina. TURNER, Kristina. MARTIN, Dona a FOGELGARN, Rochelle. *Teacher Targeted Bullying and Harassment by Students and Parents: The East Coast Project*, 2020 [cit. 2022-11-11]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/344526063_Teacher_Targeted_Bullying_and_Harassment_by_Students_and_Parents_The_East_Coast_Project
6. BRĚDA, Jiří, DANDOVÁ, Eva, KENDÍKOVÁ, Jitka a MERTIN, Václav. *Sebeobrana učitele*. Praha 2017, 151 s., ISBN 978-80-7496-345-2
7. *Co dělat-intervence pedagoga* [cit. 2022-03-29]. Dostupné z: https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.msmt.cz%2Fuploads%2FPriloha_6_Skolni_sikana_2020.doc&wdOrigin=BROWSING
8. *Co je kybergrooming?*, 2019 [cit. 2022-03-28]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/71-trivium/1421-co-je-kybergrooming>
9. *Co je to represe? Význam slova*, 2021 [cit. 2022-03-29]. Dostupné z: <https://cojeto.superia.cz/pravo/represe.php>
10. COHNOVÁ, Kateřina. *Jak proměnit pregraduální přípravu učitelů?*, 2021 [cit. 2022-10-25]. Dostupné z: <https://www.rizeniskoly.cz/aktuality/jak-promenit-pregradualni-pripravu-ucitelu.a-7900.html>
11. CSÉMY, Ladislav, STAROSTOVÁ, Olga, HRACHOVINOVÁ, Tamara, ČÁP, Petr. *Agresivní chování ve škole, jak je vnímají pedagogové*, 2013 [cit. 2022-11-

- 08]. Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/972/PPP_3-4_2013_08_Csemy.pdf
12. *Cyber bullying of teachers – a growing problem for schools?* [cit. 2022-11-10]. Dostupné z: <https://www.teachingtimes.com/cyber-bullying-teachers/>
  13. ¹ČERMÁK, Vladimír. *Sociologická encyklopedie – student*, 2017 [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Student>
  14. ²ČERMÁK, Vladimír. *Sociologická encyklopedie – učeň*, 2017 [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/U%C4%8De%C5%88>
  15. ³ČERMÁK, Vladimír. *Sociologická encyklopedie – žák*, 2017 [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/%C5%BD%C3%A1k>
  16. ČERNÁ, Alena. Online obtěžování a kyberšikana. In: ŠEVČÍKOVÁ, Anna. *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*. Praha, 2014, s. 119-142, ISBN 978-80-247-5010-1
  17. *Důsledky šikany*, 2019 [cit. 2022-03-28]. Dostupné z: <https://www.dustojnepracoviste.cz/o-sikane/dusledky-sikany>
  18. DZUKA, Jozef a DALBERT, Claudia. *Student violence against teachers: Teachers' well-being and the belief in a just world*, 2022 [cit. 2022-11-10]. Dostupné z: <https://psycnet.apa.org/doiLanding?doi=10.1027%2F1016-9040.12.4.253>
  19. FENSTERMACHER, Gary D. a SOLTIS, Jonas F. *Vyučovací styly učitelů*. Praha 2008, 128 s., ISBN 978-80-7367-471-7
  20. FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi*. Praha 2014, 384 s., ISBN 978-80-262-0741-2
  21. GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno 2000, 207 s., ISBN 80-85931-79-6
  22. *GEW studie o kyberšikaně: výsledky ve zkratce*, 2008 [cit. 2022-11-08]. Dostupné z: <https://www.gew.de/aktuelles/detailseite/gew-studie-zu-cybermobbing-die-ergebnisse-in-kuerze>
  23. GILLERNOVÁ, Ilona a KREJČOVÁ, Lenka. *Interakce učitele a žáků: Dotazník pro žáky*, 2011 [cit. 2022-03-25]. Dostupné z: http://www.nuov.cz/uploads/AE/evaluacni_nastroje/18_Interakce_ucitele_a_zak_a.pdf

24. GRECMANOVÁ, Helena, HOLOUŠOVÁ, Drahomíra, URBANOVSKÁ, Eva. *Obecná didaktika I*. Olomouc 2002, 231 s., ISBN 80-85783-20-7
25. HELUS, Z. Osobnost a vzdělávací úspěšnost žáka. In: *Učitel a žák v současné škole: Sborník z 15. konference České pedagogické společnosti*. Masarykova univerzita, 2008, s. 11-19, ISBN 978-80-210-4752-5
26. ¹HOLEČEK, Václav. *Aplikované psychologie pro učitele I*. Plzeň 2001, 74 s., ISBN 80-7082-739-4
27. ²HOLEČEK, Václav. *Aplikované psychologie pro učitele II*. Plzeň 2001, 111 s., ISBN 80-7082-809-9
28. HORÁKOVÁ, Kateřina. *Když jsou studenti brutální: Nejhorší případy šikany učitelů*, 2016 [cit. 2022-03-29]. Dostupné z: https://www.expres.cz/zpravy/sikana-ucitelu-nejhorsipripady.A160215_192745_dx-zpravy_khor
29. CHODĚRA, Oldřich. Šikanování z hlediska práva. In: KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách: Příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Praha 1997, 128 s., ISBN 80-7178-123-1
30. *Informace o projektu* [cit. 2022-10-26]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/o-projektu/oprojektu>
31. *Jak se bránit šikaně ze strany žáků a rodičů*, 2016 [cit. 2022-03-29]. Dostupné z: <https://www.positive.cz/otevrene-programy/kalendar/pro-pedagogicke-pracovniky/jak-se-branit-sikane-ze-strany-zaku-a-rodicu/>
32. JANIŠ, Kamil a SKOPALOVÁ, Jitka. *Profesní připravenost učitelů základních škol v oblasti řešení rizikového chování a možnosti jeho prevence v Moravskoslezském kraji I – Pedagogické aspekty*. Opava 2017, 86 s., ISBN 978-80-7510-235-5
33. JANOŠOVÁ, Pavlína a KOLLEROVÁ, Lenka a POSPÍŠILOVÁ, Anna. *Šikanování na školách*, 2020 [cit. 2022-02-22]. Dostupné z: <https://www.academia.cz/uploads/media/preview/0001/07/f49c2ce711f827d151949e9115f2edeb86a62f8d.pdf>
34. JUSKO, Peter. Agresivita a šikanovanie v školskom prostredí: príčiny a prevencia. In: *Socialia 2002 k sociální analýza mládeže*. Hradec Králové, 2003, s. 134-141, ISBN 80-7041-557-6

35. *Kdo je to Agresor? Co znamená a jaký je význam slova Agresor?*, 2022 [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: <https://kdojeto.superia.cz/psychologie/agresor.php>
36. *Když je učení peklo: šikana pedagoga ze strany žáků. Jak se bránit?*, 2021 [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://www.raabe.cz/magazin/kdyz-je-uceni-peklo-sikana-pedagoga-ze-strany-zaku-jak-se-branit>
37. KLEMENTOVÁ, Jana a SYCHROVÁ, Markéta. *Manuál pro školní metodiky prevence*, 2017 [cit. 2022-03-23]. Dostupné z: https://www.pppuo.cz/soubory/projekty/bezpecne_klima/Manual_pro_skolni_metodiky_prevence.pdf
38. KLIMEŠOVÁ, Magdaléna a TŮMOVÁ, Anna. *Šikana učitelů: názory vybraných aktérů na příčiny a možná řešení problému agrese žáků Základních škol vůči pedagogům*. 2011 [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <http://e-pedagogium.upol.cz/pdfs/epd/2011/03/03.pdf>
39. KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Praha 2005, 255 s., ISBN 80-7367-014-3
40. KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha 2011, 336 s., ISBN 978-80-7367-871-5
41. KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách: Příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Praha 1997, 128 s., ISBN 80-7178-123-1
42. KOPECKÝ, Kamil. *Co je sexting, 2009* [cit. 2022-03-28]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/sexting/137-154>
43. KOPECKÝ, Kamil. *Moderní trendy v elektronické komunikaci*. Olomouc 2007, 100 s., ISBN 978-80-85783-78-0
44. KOPECKÝ, Kamil. *Úvod do problematiky kyberšikany páchané na učitelích*, 2016 [cit. 2022-10-26]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/ZI/20743/UVOD-DO-PROBLEMATIKY-KYBERSIKANY-PACHANE-NA-UCITELICH.html?rate=4>
45. KOPECKÝ, Kamil a KREJČÍ, Veronika. *Co je kyberšikana?*, 2008 [cit. 2022-03-29]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/kyberikana/17-cojekyllbersikana>
46. KOPECKÝ, Kamil a SZOTKOWSKI, René. *Kyberšikana a další druhy online agrese zaměřené na učitele*. Olomouc 2018, 128 s., ISBN 978-80-244-5334-7
47. KOPECKÝ, Kamil a SZOTKOWSKI, René. *Národní výzkum kyberšikany učitelů*, 2016 [cit. 2022-11-09]. Dostupné z:

- https://www.researchgate.net/profile/Kamil-Kopecky/publication/303987796_Narodni_vyzkum_kybersikany_ucitelu_2016_-_vyzkumna_zprava_kratka_verze/links/57618af108ae2b8d20ed5bbf/Narodni-vyzkum-kybersikany-ucitelu-2016-vyzkumna-zprava-kratka-verze.pdf
48. *Krádež identity* [cit. 2022-03-28]. Dostupné z: <https://www.internetembezpecne.cz/internetem-bezpecne/rizika-online-komunikace/kybersikana/kradez-identity/>
49. KRYKORKOVÁ, Hana a VÁŇOVÁ, Růžena. *Učitel v současné škole*. Praha 2010, 315 s., ISBN 978-80-7308-301-4
50. *Kybergrooming* [cit. 2022-03-28]. Dostupné z: <https://www.internetembezpecne.cz/internetem-bezpecne/rizika-online-komunikace/kybergrooming/>
51. *Kybergrooming rizikové seznamování v online prostředí*, 2021 [cit. 2022-03-28]. Dostupné z: <http://www.kybergrooming.cz/>
52. ¹*Kyberšikana* [cit. 2022-03-28]. Dostupné z: <https://www.internetembezpecne.cz/internetem-bezpecne/rizika-online-komunikace/kybersikana/>
53. ²*Kyberšikana* [cit. 2022-03-29]. Dostupné z: <https://www.linkabezpeci.cz/poradna/ublizovani,-zneuzivani,-sikana/kybersikana/>
54. KYRIACOU, Chris. *Klíčové dovednosti učitele: cesty k lepšímu vyučování*. Praha 2012, 168 s., ISBN 978-80-262-0052-9
55. LEE, Chris. *Preventing bullying in schools: a guide for teachers and other professionals*. Londýn 2004, 102 s., ISBN 0-7619-4472-9
56. MAREŠ, Jiří. *Vyučovací styly učitelů: teorie a diagnostika*, 2012 [cit. 2022-03-28]. Dostupné z: https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fd11.cuni.cz%2Fpluginfile.php%2F480600%2Fmod_resource%2Fcontent%2F1%2FVyu%25C4%258Dovac%25C3%25AD%2520styly%2520u%25C4%258Ditel%25C5%25AF%20teorie%2520a%2520diagnostika_Mares.ppt&wdOrigin=BROWSELINK
57. MARTÍNEK, Zdeněk. *Agrese a agresivita u dětí a mládeže*. Praha 2008, 24 s., ISBN 80-86956-29-6

58. MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha 2010, 152 s., ISBN 978-80-247-2310-5
59. MILLOVÁ, Katarína. Klasické teorie vývoje. In: BLATNÝ, Marek. *Psychologie celoživotního vývoje*. Praha, 2016, s. 23-37, ISBN 978-80-246-3462-3
60. MLČOCH, Zbyněk. *Posttraumatický syndrom, šok – příznaky, projevy, symptomy*, 2014 [cit. 2022-03-17]. Dostupné z: <https://www.priznaky-projevy.cz/psychiatrie-sexuologie/812-posttraumaticky-syndrom-priznaky-projevy-symptomy>
61. *Osobnost učitele v současných edukačních procesech*, 2019 [cit. 2022-11-22]. Dostupné z: <https://skolni.eu/pedagogika/osobnost-pedagoga/#5>
62. PAŘÍZEK, Vlastimil. *Učitel a jeho povolání*. Praha 1988, 128 s., ISBN 14-563-88
63. PAŘÍZEK, Vlastimil. *Učitel v nezvyklé školní situaci*. Praha 1990, 104 s., ISBN 80-04-23897-1
64. POSPÍŠIL, Radek. *Proces výchovy, etapy výchovy*, 2009 [cit. 2022-03-28]. Dostupné z: https://is.muni.cz/elportal/estud/pedf/ps09/uvod_ped/web/proces.html
65. *Post-Traumatic Stress Disorder* [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: <https://www.nimh.nih.gov/health/topics/post-traumatic-stress-disorder-ptsd>
66. PRŮCHA, Jan. *Pedagogický výzkum Uvedení do teorie a praxe*. Praha 1995, 132 s., ISBN 80-7184-132-3
67. PRŮCHA, Jan, MAREŠ, Jiří a WALTEROVÁ, Eliška. *Pedagogický slovník – kompetence učitele*. Praha 2013, s. 130, ISBN 978-80-262-0403-9
68. *Psychosociální moratorium* [cit. 2022-03-28]. Dostupné z: <https://www.infoz.cz/psychosocialni-moratorium/>
69. RÝDL, Karel. *Vývoj standardizace profese učitele v České republice – nekonečný příběh?*, 2014 [cit. 2022-03-24]. Dostupné z: https://bia.is.cuni.cz/data/clanek/3362/OS_3_2014_02_Rydl.pdf
70. ŘEZNÍČEK, Jan. *Didaktika a učitelská etika v praxi*. Praha 2004, 26 s., ISBN 80-7290-149-4
71. *Sexting* [cit. 2022-03-28]. Dostupné z: <https://www.internetembezpecne.cz/internetem-bezpecne/rizika-online-komunikace/sexting/>

72. SCHRÖTTEROVÁ, Martina. *Kyberšikana učitele*, 2014 [cit. 2022-11-15]. Dostupné z: <https://spomocnik.rvp.cz/clanek/18793/KYBERSIKANA-UCITELE.html>
73. SPILKOVÁ, Vladimíra. *Proměny primární školy a vzdělávání učitelů v historicko-srovnávací perspektivě*. Praha 1997, 121 s., ISBN 80-86039-41-2
74. SPILKOVÁ, Vladimíra. Přístupy české vzdělávací politiky po roce 1989: Deprofesionalizace učitelství a učitelského vzdělávání?. *Pedagogika*, 2016, č. 4, s. 371-379 [cit. 2022-03-28]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/316749878_Pristupy_ceske_vzdelavaci_politiky_po_roce_1989_Deprofesionalizace_ucitelstvi_a_ucitelskeho_vzdelavani
75. *Šikana ve škole – nenechte to být*, 2019 [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: <https://nevypustdusi.cz/2019/09/18/sikana-ve-skole-nenechte-to-byt/>
76. *Škola a šikana* [cit. 2022-10-26]. Dostupné z: <http://www.minimalizacesikany.cz/2015-03-12-15-14-13/o-programu-mis>
77. ŠTURMA, Jaroslav. *Šikanování a šikanování jako pedagogický problém*. Hradec Králové 2001, 24 s., ISBN 80-902289-5-X
78. ŠVARCOVÁ, Eva. *Vybrané kapitoly z etopedie a sociální patologie*. Hradec Králové 2009, 162 s., ISBN 978-80-7041-959-5
79. ŠVEC, Vlastimil. *Pedagogická příprava budoucích učitelů: problémy a inspirace*. Brno 1999, 163 s., ISBN 80-85931-70-2
80. ŠVECOVÁ, Jana a VAŠUTOVÁ, Jaroslava. *Problémy učitelské profese ve světě*. Praha 1997, 130 s., ISBN 978-80-211-0278-1
81. *The 5 types of bullying or bullying*. 2022 [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://en.yestherapyhelps.com/the-5-types-of-bullying-or-bullying-11311>
82. TOMÁŠEK, Jan. *Učitel jako oběť násilí - poznatky z viktimologického šetření na českých středních školách*. 2008 [cit. 2022-11-09]. Dostupné z: http://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?attachment_id=1093&edmc=1093
83. *Učitel naživo*. [cit. 2022-10-25]. Dostupné z: <https://www.ucitelnaživo.cz/>
84. *Učitel v Praze zemřel po útoku mačetou. Podle ředitele školy žák zabil kvůli jediné známce*, 2022 [cit. 2022-04-05]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/regiony/3462986-neznamy-pachatel-zabil-macetou-ucitele-v-praze-patraji-po-nem-stovky-policistu>

85. UHER, Boris. *Osobnost pedagoga a dítěte*. Praha 1969, 21 s.
86. VÁLKOVÁ, Hana. *Děti žvýkají nikotinové sáčky. Hrozí jim předávkování i rychlá závislost*, 2022 [cit. 2022-04-12]. Dostupné z: https://www.vitalia.cz/clanky/nikotinove-sacky-zvykaji-deti-na-zakladni-skole/?fbclid=IwAR18LFQM_rM92vXYIVkp2L7t2yJJXbfA8cXgq0GwylI_Bx_w9sdjQ_afsso
87. VANÍČKOVÁ, Eva, CHUDOMELOVÁ, Lenka, POHOŘELÁ, Jindra a BRANDEJSOVÁ, Jana. *Metodika prevence násilí, online násilí a šikany ve školách*. Praha 2016, 43 s., ISBN 978-80-87347-30-0
88. VAŠUTOVÁ, Jaroslava. *Profese učitele v českém vzdělávacím kontextu*. Brno 2004, 190 s., ISBN 80-7315-082-4
89. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha 2000, 528 s., ISBN 80-7178-308-0
90. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie pro obor speciální pedagogika – vychovatelství*. Liberec 2008, 127 s., ISBN 978-80-7372-306-4
91. VROUVAS, Michele. *What you can do as a teacher who is bullied by your students*, 2019 [cit. 2022-03-30]. Dostupné z: <https://study.com/blog/what-you-can-do-as-a-teacher-who-is-bullied-by-your-students.html>
92. Zákon č. 45/2013 Sb.: Zákon o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů). *Zákony pro lidi 2022* [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-45>
93. Zákon č. 563/2004 Sb.: Zákon o pedagogických pracovnících. *MŠMT 2016* [cit. 2022-02-18]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/dokumenty-3/zakon-o-pedagogickych-pracovnicich>
94. Zákon č. 561/2004 Sb.: Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). *Zákony pro lidi 2022* [cit. 2022-02-21]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>
95. ZIELENIECOVÁ, Pavla. *Učitel a jeho pedagogická činnost* [cit. 2022-03-25]. Dostupné z: <https://kdf.mff.cuni.cz/vyuka/pedagogika/materialy/ZS/9%20Interakce%20ucitel%20-%20zak.pdf>

Seznam grafů a tabulek

Graf č. 1 Pohlaví respondentů

Graf č. 2 Typ školy, kde respondenti vyučují

Graf č. 3 Pohlaví respondentů

Graf č. 4 Typ školy, kde respondenti vyučují

Graf č. 5 Předměty, které respondenti vyučují

Graf č. 6 Délka praxe respondentů

Graf č. 7 Délka zaměstnání na aktuální škole

Graf č. 8 Setkání s šikanou učitele v průběhu pedagogického působení

Graf č. 9 Pohlaví šikanovaného učitele

Graf č. 10 Předměty, které šikanovaný učil

Graf č. 11 Délka působení šikanovaného v praxi

Graf č. 12 Typ školy, na které šikanovaný učil

Graf č. 13 Forma šikany, se kterou se potýkal šikanovaný

Graf č. 14 Typy řešení šikany, které použil šikanovaný

Graf č. 15 Setkání respondentů s šikanou vlastní osoby

Graf č. 16 Došlo k řešení šikany

Graf č. 17 Jak situaci řešil respondent

Graf č. 18 Forma šikany, se kterou se potýkal respondent

Tabulka č. 1 Chí-kvadrát Hlavní hypotézy

Tabulka č. 2 Symetrické míry Hlavní hypotézy

Tabulka č. 3 Vyhodnocení H1

Tabulka č. 4 Vyhodnocení H2 – Respondenti versus kolegové

Tabulka č. 5 Vyhodnocení H2 – Celkem

Tabulka č. 6 Chí-kvadrát H3

Tabulka č. 7 Symetrické míry H3

Tabulka č. 8 Vyhodnocení H4 – Respondenti versus kolegové

Tabulka č. 9 Vyhodnocení H4 – Celkem

Přehled použitých symbolů a zkratk

GEW	Gewerkschaft Erziehung und Wissenschaft (Unie vzdělávání a vědy)
ICT	Information and Communication Technologies (Informační a komunikační technologie)
IVT	Informatika a výpočetní technika
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
OBN	Občanská nauka
OV	Občanská výchova
PPP	Pedagogicko-psychologická poradna
SMS	Short message service (Služba krátkých textových zpráv)
SOŠ	Střední odborná škola
SOU	Střední odborné učiliště
SVP	Středisko výchovné péče
USA	United States of America (Spojené státy americké)
VOŠ	Vyšší odborná škola
VŠ	Vysoká škola
ZPP	Základy práce s počítačem

Přílohy

Šikana učitelů ze strany žáků a studentů

Vážené respondentky, vážení respondenti,

jsem studentka 2. ročníku magisterského studia oboru sociální pedagogika na Univerzitě Hradec Králové.

Obracím se na Vás s prosbou o vyplnění následujícího dotazníku k mé diplomové práci, jejímž cílem je zmapování šikany učitelů ze strany žáků a studentů.

Vyplnění dotazníku Vám zabere jen pár minut Vašeho času. V dotazníku se nachází 16 otázek. Podmínkou k vyplnění tohoto dotazníku je působení jako učitel ve škole na jakýkoliv úvazek.

Dotazník je anonymní a identita učitele nebude odhalena. Slouží pouze pro účely výzkumu k mé diplomové práci a data nebudou nikde jinde použita. Prosím, vyplňte ho pravdivě.

Předem děkuji za Váš čas.

Karolína Růžičková

Údaje o mě:

1. Pohlaví:
  - a. Muž
  - b. Žena
2. Typ školy, kde vyučujete:
  - a. Základní škola
  - b. SOU
  - c. SOŠ
  - d. Gymnázium
  - e. VOŠ, VŠ
3. Jaké předměty učíte?
  - a. *Doplňte:*
4. Délka Vaší praxe:

Počet let praxe

- a. Méně než 1 rok
- b. 1-5 let
- c. 6-10 let
- d. 11-20 let
- e. 21-30 let
- f. 31-40 let
- g. Více než 40 let

5. Délka zaměstnání v současné škole:

- a. *Doplňte číslo:*

Setkání s šikanou někoho jiného

6. Setkal/ a jste se v průběhu Vašeho pedagogického působení s šikanou/ agresí vůči učiteli ze strany žáků/ studentů?

- a. Ano
- b. Ne
- c. Nevím

7. Jakého byl pohlaví?

- a. Muž
- b. Žena

8. Jaké předměty v té době učil?

- a. *Doplňte:*

9. Jak dlouho v té době působil v praxi?

Počet let praxe

- a. Méně než 1 rok
- b. 1-5 let
- c. 6-10 let
- d. 11-20 let
- e. 21-30 let
- f. Více než 30 let
- g. Nevím

10. Na jakém typu školy v té době dotyčný učil?

- a. Základní škola
- b. SOU
- c. SOŠ
- d. Gymnázium
- e. VOŠ, VŠ

11. O jakou formu šikany se jednalo?

Možnost výběru více odpovědí.

- a. Fyzické napadání (např. bití, házení předmětů)
- b. Sexuální obtěžování
- c. Zesměšňování
- d. Vydírání, vyhrožování
- e. Pomluvy
- f. Verbální napadání (např. nadávky)
- g. Ponižování, urážení
- h. Ignorování
- i. Kresby/ básně na účet oběti
- j. Ničení majetku oběti
- k. Vyžadování finančních či materiálních služeb
- l. Krádež identity
- m. Kyberstalking
- n. Kybergrooming (navázání důvěrného vztahu, vylákání oběti a její zneužití)
- o. Kyberbaiting (vyprovokování učitelů v hodině, nahrání jejich reakce a umístění na internet)
- p. Sexting
- q. Verbální útoky prostřednictvím internetu (e-mail, sociální sítě)
- r. Šíření zesměšňujících materiálů v prostředí internetu (fotografie, video)
- s. Jiné:

12. Jak dotčený řešil situaci (jaké strategie byly použity)?

- a. *Doplňte: (například-smazání účtu, blokace, nahlášení šikany, apod.)*

Setkání s šikanou vlastní osoby

13. Byla šikana prostřednictvím žáka/ studenta někdy obrácena přímo na Vaši osobu?

- a. Ano
- b. Ne
- c. Nevím

14. Pokud ano, byla šikana řešena?

- a. Ano
- b. Ne
- c. Nevím

15. Jak jste se choval/ a v této situaci (jaké strategie byly použity)?

- a. *Doplňte: (například-smazání účtu, blokace, nahlášení šikany, apod.)*

16. O jakou formu šikany se jednalo?

Možnost výběru více odpovědí.

- a. Fyzické napadání (např. bití, házení předmětů)
- b. Sexuální obtěžování
- c. Zesměšňování
- d. Vydírání, vyhrožování
- e. Pomluvy
- f. Verbální napadání (např. nadávky)
- g. Ponižování, urážení
- h. Ignorování
- i. Kresby/ básně na účet oběti
- j. Ničení majetku oběti
- k. Vyžadování finančních či materiálních služeb
- l. Krádež identity
- m. Kyberstalking
- n. Kybergrooming (navázání důvěrného vztahu, vylákání oběti a její zneužití)
- o. Kyberbaiting (vyprovokování učitelů v hodině, nahrání jejich reakce a umístění na internet)
- p. Sexting
- q. Verbální útoky prostřednictvím internetu (e-mail, sociální sítě)
- r. Šíření zesměšňujících materiálů v prostředí internetu (fotografie, video)
- s. Jiné:

Prostor pro Vaše sdělení

17. Zde můžete napsat svůj komentář.

Děkuji za Váš čas, který jste věnoval/ a vyplnění tohoto dotazníku.